

HET RECHT VAN DE FRANSE REVOLUTIE. EEN BOURGEOIS-RECHT?

Heeft de niet te stuiten vloed van geschriften en debatten ter gelegenheid van de *bicentenaire*, ons een beter inzicht gegeven in het wezen van de Franse Revolutie? Het lijkt er alvast op dat één, reeds enkele decennia bekende opvatting, de bovenhand heeft gekregen op de traditionele visie. Die consensus is al heel wat, in een debat dat zo moeilijk verloopt omdat elke Franse historicus door zijn opponent wordt verdacht van sympathieën voor deze of gene politieke opvatting.

De meeste outsiders zijn alleen vertrouwd met de klassieke, neo-marxistische interpretatie van de Franse Revolutie, als een revolutie van de bourgeoisie. In het verlengde daarvan is ook de hele 19e eeuw een «burgerlijke» eeuw. Was het immers niet de eeuw van de biedermeier, van zelfvoldane familieportretten, van ontstellende sociale toestanden die werden toegedekt door patriarchale liefdadigheid? Vandaag de dag hebben juristen vaak de neiging om het nogal typische wat archaïsche recht uit de vorige eeuw te verklaren door een soms vage verwijzing naar het overwicht van die ene klasse, de burgerij.

De ontwikkeling van recht en maatschappij zijn interdependent. Als de burgerij in de 19e eeuw de macht verwierf via de Franse Revolutie, dan moet het recht van die periode een heel «burgerlijk» recht zijn geweest. Voor een aantal rechtsregels van toen lijkt dit een passend verklaringsschema te zijn.

In een eerste deel van onze uiteenzetting gaan we in op deze visie, met haar opvattingen over het recht van toen. Daarna stellen we dit alles ter discussie, om de «nieuwe» ideeën over de Franse Revolutie toe te lichten. Van hieruit vertrekkend, zullen we ten slotte de bijdrage bespreken van het revolutionaire en het 19e-eeuwse recht, voor recht en maatschappij van vandaag.

1. De Franse Revolutie, een revolutie van de burgerij?

De traditionele visie op de Franse Revolutie heeft een marxistische inslag, niet dat Marx ze zou hebben ontwikkeld, maar wel omdat het begrippenarsenaal aan zijn theorieën werd ontleend¹. Centraal staan het klassebegrip en de produktieverhoudingen. De Revolutie is de politieke en economische triomf van de burgerij op de adel, op de «feodale» aristocratie. Ze laat het kapitalistisch systeem samenvallen met de produktieverhoudingen en de bovenbouw van de staat, wat geschiedt door het invoeren van de vrijheid, en van de gelijkheid in rechte. De periode 1789-1794 is dus tegelijk de oorsprong, de geboorte van het kapitalisme, op het economisch vlak, van het overwicht van de burgerij, op maatschappelijk en politiek gebied, en van de ideologie waarmee dit alles verbonden is. Aan de ene kant een niet bijster intelligente koning en de egoïstische adel; aan de andere

kant de rijke, ambitieuze burgerij die zich geremd voelt in haar mercantiele of administratieve ambities. Zij bereidt de gebeurtenissen voor door de Verlichting en grijpt de ontevredenheid aan van het plebs over de graanprijzen, om «haar» Revolutie door te voeren. Dat weerspiegelt zich dan uiteraard in het recht.

1.1. Het kapitalistisch systeem verkrijgt burgerrecht

Het werkmansboekje was een instrument bij uitstek om de onbetrouwbare arbeidersmassa onder controle te houden. De arbeider moest in het bezit zijn van dat document om te worden aangeworven, maar de werkgever kon hem ontslaan zonder het terug te geven, zodat hij geen werk meer vond.

Ook stelde het coalitieverbod samenspanningen strafbaar van werknemers met het oog op loonsverhoging, en van werkgevers met het oog op loonsverlaging. Maar voor het aanzetten tot coalitie kon de werkgever niet worden gestraft, de werknemer wel. Bovendien mocht de werkgever wel de produktiviteit verhogen, wat op een zelfde resultaat neerkwam als loonsverlaging.

En plukte de handeldrijvende burgerij na 1789 niet ten overvloede de vruchten van het vrij verkeer van goederen en diensten, en van de vrijmaking van de eigendom?

Dat laatste ging hierover. Het Ancien Régime-recht kende het principe van eeuwigdurende beperkingen op het eigendomsrecht. De revolutionaire wetgever zou voor het eerst stellen dat zulke rechten voor maximaal 99 jaar kunnen worden gevestigd. Die eeuwige rechten hadden geleid tot merkwaardige technieken zoals tienden, cijnz en renten, rechten die in principe eeuwigdurend aan de grond kleefden².

De *tiend* kan worden vergeleken met een jaarlijkse eeuwigdurende en proportionele belasting, ten belope van 10% op de bruto-opbrengst van een goed. De oorsprong ervan ging terug op vrijwillige, en vanaf de 9e eeuw verplichte bijdragen tot onderhoud van de geestelijkheid. De tienden kwamen gaandeweg als geldbelegging in het handelsverkeer en konden dus toebehoren aan leken. Dit zeer verspreide recht was heel onpopulair bij de kleine man, want in geval van verpachting moest het recht worden betaald door de pachters, niet door de eigenaars.

De *cijns* was een vergoeding die in de 12e, 13e eeuw of later, bedongen was tussen de oorspronkelijke eigenaar, de grondheer, en de cijnshouder. Deze laatste mocht voortaan de grond gebruiken, een recht dat zich uitstreckte tot zijn nakomelingen en de rechtsopvolgers. De grondheer kon bijvoorbeeld een grootgrondbezitter of een kloosterorde zijn, die te veel grond bezat om deze zelf te exploiteren, zodat het

² Voor wat hierna volgt: GARAUD, M., *La Révolution et la propriété foncière*, Parijs, Sirey, 1958, 111-150; GODDING, Ph., «Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle», in *Académie Royale de Belgique. Mémoires de la Classe des Lettres*, (Coll.in-4°, 2e reeks, dl. XIV, afl. 1), Brussel, Académie, 1987, nrs. 260-317 en 321-324.

¹ De Franse historicus Albert Soboul (1914-1982) is de belangrijkste naoorlogse vertegenwoordiger van deze strekking.

gebruiksrecht werd afgestaan. Door de eeuwen heen ontstond een dissociatie van de onderlinge rechtsverhouding en gaandeweg werd de cijnshouder meer en meer als ware eigenaar van de grond beschouwd, die dan een soort van zakenrechtelijke belasting verschuldigd was. De cijns kon belangrijk zijn wanneer het een proportioneel recht betrof (bv. een vierde van de oogst); een jaarlijks uit te keren bedrag was daarentegen door eeuwenlange devaluatie in de 18e eeuw vaak verworden tot een belachelijk lage som.

Het *rentecontract* bood een goed alternatief voor de lening met interest, wat het canonieke recht verbood. Dan werd een onroerend goed verkocht voor een jaarlijks, eeuwig uit te keren bedrag, of voor een dito vergoeding in natura (de grondrente). Ook kon enkel de periodieke, eeuwigdurende opbrengst van een onroerend recht worden verkocht, voor een bepaalde geldsom (de penningrente); de rentecrediteur verstrekke deze som, de andere partij was rentedebiteur. De penningrente werd alleen geldig beschouwd als de debiteur het kapitaal te allen tijde mocht teruggeven, terwijl de crediteur het nooit mocht teruggeisen. De rente had een zakelijk karakter en kleefde aan het goed. Het was een van de meest verspreide contractvormen in het Ancien Régime. De rentetechniek werd bijvoorbeeld ook gebruikt bij nalatenschappen, om de verdeling van gronden te vermijden: een zoon kreeg het goed, belast met renten ten voordele van de andere broers en zusters.

Kortom, naast de tiend die, algemeen gesproken, op elk goed rustte, waren op het einde van het Ancien Régime vele gronden belast met eeuwige cijnsen en renten van de meest uiteenlopende aard. Daaraan moet nog worden toegevoegd dat een eigendom bezwaard kon zijn met «feodale» rechten, zoals de verplichting om een bepaalde molen te gebruiken of om een mutatierecht te betalen bij verkoop of vererving van een leen. Kortom, elke grond had zijn eigen, typische lasten. Dat verschillend juridisch statuut, die veelheid van beperkingen op het eigendomsrecht, stonden «vanzelfsprekend» de opkomst van het industriële kapitalisme in de weg. De Franse revolutionairen maakten dus komaf met de tienden en met feodale verplichtingen; de cijnsen en renten werden afkoopbaar of zonder meer afgeschaft. De elementen van het eigendomsrecht werden niet meer verdeeld onder meerdere rechthebbenden, maar geconcentreerd in handen van één persoon, die nu over een absoluut eigendomsrecht beschikte.

1.2. Het overwicht van de burgerij op maatschappelijk en politiek gebied

De burgerij verwierf volgens de traditionele opvatting niet enkel het kapitalistisch systeem, maar ook een verregaande, allesomvattende machtspositie.

De historici van deze strekking rekenen tot de belangrijkste pluspunten het openstellen van de ambten voor iedereen. In het Ancien Régime werden namelijk een aantal betrekkingen gereserveerd voor edellieden. Dat gold onder meer voor bepaalde plaatsen in de justitieraden, de hoogste provinciale rechtbanken. Het beginsel van gelijkheid impliceerde ook de gelijkheid ten aanzien van het erfrecht. Gedaan met de ontvingen of met de bevoordeling van de oudste zoon omwille van de landbouwexploitatie of om het adellijk blazoens hoog te houden. Iedereen moet evenveel krijgen, elke burger zal dus een kapitaaltje kunnen verwerven om er

als kapitalist over te beschikken. En verving tenslotte het cijnskiesselsel de macht van het privilege niet door die van het geld?

2. Het wezen van de Franse Revolutie

2.1. Geen revolutie «van de burgerij»

De vernieuwende opvattingen over de Franse Revolutie kwamen oorspronkelijk uit Angelsaksische hoek. De aanzet werd gegeven door Alfred Cobban vanaf 1955³, en een hele school historici volgde dit spoor na baanbrekende artikelen van George Taylor en Colin Lucas in 1967 en 1973⁴. De Britse historici konden beter afstand nemen van de Revolutie dan hun Franse collega's en zij kwamen tot vernieuwende inzichten die op belangrijke punten nu ook in Frankrijk op een ruime consensus kunnen rekenen.

De opvatting over een klasseconflict tussen de ascendente burgerij en de decadente adel die op de feodaliteit teerde, kan niet worden gehandhaafd. Het zo coherente concept van de bourgeois-revolutie reduceert de historie tot een al te eenvoudig verhaal met duidelijk herkenbare acteurs. Het komt bovendien als onafwendbaar over, als een in de loop van de geschiedenis ingeschreven verhaal, waarbij toevallige gebeurtenissen geen rol spelen.

Er zijn allereerst neo-marxistische historici die het belang van de burgerij in de verf zetten door te benadrukken dat de Franse Revolutie werd voorbereid door de Verlichtingsfilosofie. In deze naar verluidt zeer burgerlijke maatschappijvisie stond het streven centraal naar een elitaire, liberale staat. Het burgerlijke liberalisme van de Verlichting werd evenwel gedacht binnen in de bestaande orde. Zo verdedigde d'Alembert het onderscheid naar rang en stand, en de superioriteit eigen aan de geboorte. De revolutie van 1789 was in menig opzicht onaanvaardbaar voor vele Verlichten. Alleen hebben de revolutionairen het vocabularium van de Aufklärung overgenomen, na de zin ervan grondig te hebben aangepast aan hun momentane behoeften⁵.

Laten we nu dieper ingaan op de tegenstelling die zou hebben bestaan tussen de adel en de burgerij.

Centraal in deze opvatting staat het klassebegrip. Maar de indeling «adel/clerus/derde stand» kan niet worden gebruikt als sluitsteen voor een verklaring van de Franse Revolutie, omdat ze al vóór 1789 niet meer overeenstemde met de sociale werkelijkheid. Om de maatschappelijke positie van iemand in te schatten moet men niet enkel zijn juridisch statuut kennen, maar vooral ook de werkelijke functies en de plaats in het economische bedrijf, zijn vermogen en inkomsten, beroepslasten en levenswijze, zijn vermogen, zijn

³ Cf. VOORAL COBBAN, A., *The Social Interpretation of the French Revolution*, Cambridge, University Press, 1964, thans in Franse vertaling beschikbaar (*Le sens de la Révolution française*, Julliard, 1984, 220 p.). Genuanceerde kritiek hierop door LEFEBVRE, G., «Le mythe de la Révolution française», *Annales historiques de la Révolution française*, 1985, 1-7.

⁴ TAYLOR, G.V., «Non Capitalist Wealth and the Origin of the French Revolution», *American Historical Review*, 1967, 469-496; LUCAS, C., «Nobles, Bourgeois and the Origins of the French Revolution», *Past and Present*, 1973, nr. 60, p. 84-126.

⁵ Een overzicht van de literatuur ter zake in SOLE, J., *La Révolution en questions*, Parijs, Seuil, 1988, 24-32.

familie. Het is bovendien erg gevaarlijk alleen voort te gaan op terminologie. De betekenis van een woord kan verschillen naar tijd en ruimte. Voorspoedige werklieden zoals zelfstandige meubelmakers, noemden zich anno 1789 vaak *ouvrier*. Anderzijds is de keuze van zulk een term uitermate subjectief. Een gefortuneerde handelaar gaf zich in een geschrift toch liever uit voor *négociant*, een term die in feite werd gebruikt voor de statusvolle handelaars in koloniale waren, terwijl hij zich in feite enkel *marchand* kon noemen, een categorie die even vaag was als «de bedienden» het tegenwoordig zijn⁶.

Maar vormden de burgerij en de adel — het terminologische probleem daargelaten — toch niet elk een klasse, in de zin van een min of meer homogene groep met dezelfde of gelijklopende ambities? De burgerij telde vele kasten, met belangrijke sociale verschillen en onderling tegenstrijdige belangen. Allesbehalve gediend met de Revolutie waren de renteniers, een niet onbelangrijke groep die ongestoord op zijn eigendom wilde leven, maar het in de revolutietijd erg moeilijk kreeg. De wereld van de handel en het bankwezen werd er ook niet beter van. Een minderheid plukte wel de vruchten van speculatie en corruptie, maar de meeste handelaars en financiers hadden veel te lijden van de assignaten en van de stremmingen in het handelsverkeer door de aanhoudende oorlogen. Zo ook kenmerkte de adel zich door diversiteit en tegenstrijdige belangen. Er waren de parvenu's en de oude adel, de hofadel en de andere adel, er was de heel belangrijke groep van liberaalgezinde edellieden, enzovoorts.

Bestonden er echter geen tegenstellingen tussen de adel en de clerus, hoe dispaat de klassen intern ook waren? De adel zou op zijn «feodale» voorrechten hebben geteerd, wat de burgerij dan niet meer gedoogde. Die voorrechten betroffen niet zozeer de verhouding tussen leenman en leenheer — de echte feodaliteit — maar wel het hele «heerlijke» regime: de verhouding tussen een plaatselijke heer en de bewoner (landbouwer of burger). Tot de heerlijke rechten behoorden onder meer het verplichte gebruik door de onderdaan van een bepaalde molen of het recht om zich het mooiste stuk uit de nalatenschap (het «beste catheyl») toe te eigenen. Maar als wordt nagegaan wie in de 18e eeuw het genot van die heerlijke rechten had, dan blijken dat vooral burgers uit de derde stand te zijn geweest! Deze heerlijke rechten waren gaandeweg meer en meer in hun handen gekomen, omdat ze konden worden verkocht. Het kon immers een goede geldbelegging zijn. De burgerij profiteerde dus volop van de heerlijke rechten, minstens evenzeer als de adel⁷.

2.2. Een politieke revolutie van grondbezitters

De tegenstelling tussen «de adel» en «de burgerij» is grotendeels een fictie. Alleen correct is dat de meer ontwikkelenden uit de derde stand in 1787-1789 zich bewust werden van het feit tot die stand te behoren, waardoor ze de politiek niet meer wilden overlaten aan de adel⁸. Voor het overige illus-

treert het lot van de heerlijke rechten goed het echte spanningsveld in 1789: de bezitters tegenover de kleine man. Deze bezitters, uit welke groep ze ook voortkwamen, vormden een elite van grondeigenaars, die leefden van renten en van heerlijke rechten. Zij waren ontevreden over het willekeurige handelen van de vorst en van de hele ambtenarij in de uitoefening van hun staatsmacht. De willekeur van het staatsapparaat, daar ging het vooral om in de Revolutie. Er heerste in Frankrijk een brede anti-absolutistische consensus, die positief vertaald alle macht wilde geven aan de rijkdom en het talent: een *idéologie de mérite* in plaats van een *idéologie des privilèges*. Deze liberale, essentieel politieke stroming kon overigens vooral in kringen van de adel op een zeer brede aanhang rekenen: ook hij had met willekeur af te rekenen, terwijl de bezittende, meer conservatieve derde stand het verwerven van adellijke privileges centraal bleef stellen in zijn streven naar sociale promotie.

De Revolutie ging uit van de grondbezitters; als politieke revolutie zou ze hun de macht geven. De *notables* waarop de staat een beroep zou doen vanaf het Directoire (1795-1799) en de hele 19e eeuw door, waren zowel leden van de oude en de nieuwe adel, als vrije beroepen, handelaars, rijke landbouwers, enzovoorts. Het bezit werd een wezenlijk vereiste voor benoemingen en was ook een centraal gegeven bij verkiezingen, waar de grondbelasting als criterium gold.

Het politieke karakter van de Revolutie had niet enkel weerslag op de werking van de staat. Ook oefende het een diepgaande invloed op de mentaliteit, doordat de intellectueel uitgroeide tot een *homo politicus*, die geraakt werd door een nieuwe, voordien onbekende politieke ideologie. Ze houdt in dat de politiek de oplossing biedt voor alle morele en intellectuele problemen, voor elke *malheur humain*. Iedere sociale verandering kan worden toegeschreven aan bekende krachten, en de politieke actie kent geen grenzen. De politiek wordt het domein van waar en onwaar, van goed en kwaad. Bij de militanten neemt ze de plaats in van de godsdienst. De Revolutie politiseert niet alleen de burgers, ze incarneert ook de illusie van de politiek⁹.

Dit alles geldt ook ten volle voor België. Op juridisch gebied werd het land ten volle deelachtig aan de Franse Revolutie door de aanhechting bij Frankrijk, van 1795 tot 1813. Deze annexatie was geen bezetting, maar betekende dat het land een integrerend deel werd van het Franse grondgebied. De Belgen kregen dus de Franse nationaliteit, en het Franse recht en de Franse instellingen werden hier geïntroduceerd.

Napoleons machtsgreep betekende een rustpunt voor de Revolutie, die voordien meermaals uit de hand was gelopen. Als groep kwam de clerus als grootste verliezer uit de strijd. De Republiek had immers een groot deel van het door de eeuwen heen geaccumuleerde kerkelijke bezit aangeslagen en openbaar verkocht. Het lijkt erop dat in Frankrijk, meer dan in België, brede bevolkingslagen hebben geprofiteerd van de proliferatie van dit «zwart goed»¹⁰.

lijke stand te behoren, aanzienlijk werden verstrengd. LUCAS, C., *l.c.*, 120-125.

⁹ FURET, F., *Penser la Révolution française*, Parijs, Gallimard, 1986, 43-44.

¹⁰ Zowel in Frankrijk als in België verschenen vooral lokale studies en daaruit blijken territoriale verschillen, bv. tussen Vlaanderen en Wallonië: LAMBERT, J., «Het aandeel van de landbouwers in de koop van de nationale goederen in België (1796-1821)», *Handelin-*

⁶ COBBAN, A., *Le sens de la Révolution française*, 37-45.

⁷ *Ibid.*, 56-85.

⁸ Centraal in deze polarisatie stond de beslissing van het parlement van Parijs uit september 1788, dat de bijeen te roepen Staten-Generaal moesten worden samengesteld zoals bij de laatste bijeenkomst in 1614. Dit betekende dat de voorwaarden om tot de adel-

Afgezien van de politieke machtsverdeling en de transfer van gronden, veranderde de Revolutie weinig aan Frankrijk en België. De Revolutie bracht geen economische omwenteling teweeg en evenmin was ze een sociale revolutie. De maatschappij onder Louis-Philippe of Leopold I leek heel sterk op die van een eeuw voordien.

3. Het recht van de Franse Revolutie

Dit recht was afgestemd op de grondbezitters, die de Franse Revolutie tot de hunne maakten. Zij gebruikten de rechtsregels als instrument om politieke macht te verwerven en om zich te beschermen tegen de willekeur van de staat. Het privaatrecht onderging dan ook geen wezenlijke veranderingen op korte en middellange termijn. De veeleer formele innovaties raakten de maatschappelijke verhoudingen niet diepgaand; we komen er nog op terug. Een heel ander aanschijn kreeg daarentegen het publiekrecht: het staatsrecht, het administratief recht, het strafrecht.

Hierin is de rol van de *déclaration des droits de l'homme et du citoyen* eerder bescheiden. Ze vormde de symbolische bekroning van de strijd tegen de willekeur van de staat die de eigenaars sinds 1787 hadden ingezet, en beantwoordde aan de liberale consensus in Frankrijk¹¹. De paradoxale idee om onvervreembare rechten af te kondigen werd ontleend aan vroegere voorbeelden: de Amerikaanse grondwetsverklaring uit 1776 en verschillende grondwetten van de Amerikaanse staten; ook kan worden verwezen naar de Engelse *Bill of rights* uit 1689. Deze verklaringen hadden een praktische, utilitaire inslag, omdat iedere burger er zich voor de rechtbank op kon beroepen. Dat was niet het geval met de «Déclaration» en daarom konden de opstellers ervan ook veel verder gaan. In de beoordeling van deze tekst is dit essentieel. De *Déclaration* zou in de 20e eeuw van grote invloed zijn op de ontwikkeling van het volkenrecht, maar het onmiddellijke, praktische belang ervan was gering. Het creëerde integendeel verwachtingen die niet konden worden ingelost, en het contrast tussen hoop en werkelijkheid werd er enkel nog groter door.

Centraal in het publiekrecht stond de scheiding der machten, in de eerste plaats bedoeld om de rechterlijke macht te muilkorven¹². In de 18e eeuw waren de justitieraden immers uitgegroeid tot machtige *gouvernements des juges*. Als hoogste «provinciale» rechtbank konden zij weigeren een wet te registreren, wat impliceerde dat deze niet van kracht werd. Maar ook in de lagere rechtbanken was de administratieve en rechterlijke almacht van de lokale rechters een doorn in het oog van velen. De rol van de rechters werd daarom teruggebracht tot het mechanisch toepassen van de wet: *la bouche qui prononce la loi*.

De machtsscheiding werd dus eng opgevat. Bovendien baande ze de weg voor een nog veel machtiger *gouvernement de l'administration*. De Revolutie kan worden beschouwd als het sluitstuk op een eeuwenoud streven naar centralisatie van de Franse koningen. Nu werd de beslissingsbevoegdheid definitief in Parijs gelegd, op haast elk gebied. De ambte-

naren beslisten almachtig, terwijl ze vroeger nog waren beperkt door de territoriale verbrokkeling, door de zo belangrijke vrijheden of privileges, door de willekeur van de vorst en de macht van de soevereine hoven. Uit de Revolutie ontstaat dan ook het administratief recht, als aparte rechtstak. Er zijn voor België nog geen studies voorhanden over de werking van deze rechtbanken, waarin bijvoorbeeld onder Napoleon de *conseil de préfecture* een centrale rol speelde.

De scheiding der machten liet nog op andere punten veel te wensen over. Tot in 1830 had België af te rekenen met een zeer invloedrijke uitvoerende macht, meer nog dan nu. We vermelden enkel de bevoegdheid die de grondwet aan Napoleon toekende om arresten van hoven van beroep en van het Hof van Cassatie te vernietigen, en de ruime decretale bevoegdheid van Napoleon en Willem I.

Nog een essentieel publiekrechtelijk basisbeginsel was dat van de volkssoevereiniteit, wat het beginsel van verkiezingen impliceerde. Zo werden aanvankelijk ook de rechters verkozen. Er lag een brede kloof tussen theorie en praktijk, want de verkiezingen werden gemanipuleerd onder het Directoire en ten tijde van Napoleon, en resultaten werden desnoods met staatsgrepen ongedaan gemaakt.

Bij verkiezingen was hoe dan ook de cijns, de grondbelasting, een essentieel gegeven. In welk opzicht betekende dat een ommekeer tegenover het Ancien Régime? Niet zozeer doordat voortaan de macht van het privilege die van het geld verving. Want in de 18e eeuw steunde dat privilege op geld (cf. infra). Zo hadden vóór en na de Revolutie dezelfde families de macht in handen op het platteland en in de steden. De schepenen die de plaatselijke heer in het Ancien Régime op grond van hun faam en welstand benoemde, werden na 1789 als vanzelfsprekend verkozen. De grote verandering van het cijskiesstelsel lag hierin, dat de derde stand nu ook op het centrale gezagsniveau politiek kon bedrijven.

Dat houdt nauw verband met het afschaffen van de standenmaatschappij, met de bijhorende privileges. Een ieder werd nu gelijk in rechte. Het initiatief voor deze omwenteling ging uit van de adel, die vond dat de concessie ruim opwoog tegen wat hij in de plaats kreeg: hij werd bevrijd van de tiendeplicht aan de clerus en kreeg een stelsel dat hem de macht zou geven volgens de rijkdom, zij het, op politiek gebied, gedeeld met de derde stand¹³. De Belgische Senaat zou niet toevallig tot aan het einde van de 19e eeuw worden gedomineerd door de adel.

België erfde nog andere publiekrechtelijke basisprincipes van het revolutionaire Frankrijk. Zo zou het unitarisme een essentiële kentering worden van het staatsbestel: *l'union fait la force*. Reeds al te extreem opgevat ten tijde van de Franse annexatie, hield het unitarisme ook de verfransing van het staatsapparaat in. De reactie hierop zou ten slotte het Belgische unitarisme in zijn geheel ondergraven.

In het strafrecht gingen de hervormingen nog verder dan in het administratief en in het staatsrecht. Deze vernieuwingen raakten de hervormingsgezinde bezittende klasse nauwelijks persoonlijk. Maar vooral het archaische karakter van het oude strafrecht deed de hervorming ervan uitgroeien tot een prioritaire programmapunt voor de revolutionairen. In hun ogen was het oude strafrecht de emanatie bij uitstek van de willekeur van de staat. De tortuur met het oog op een

gen van de maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent, 1969, 39-61.

¹¹ SOLE, J., o.c., 76.

¹² ROYER, J.P., *La société judiciaire depuis le XVIIIe siècle*, Parijs, P.U.F., 1979, 175-189.

¹³ SOLE, J., o.c., 77-82.

schuldbekentenis, waardoor de verdachte in feite werd vermoed schuldig te zijn; de vrijwel exclusieve nadruk op de wraak- en afschrikkingsfunctie van de straf, wat leidde tot barbaarse, ongelijke, arbitraire, en disproportionele straffen: zoveel elementen in een systeem dat inging tegen de rede, tegen de meest elementaire beginselen van behoorlijke rechtsbedeling. De revolutionairen schaften de tortuur af; voortaan moest de strafvervolgung het midden houden tussen de rechten van de verdachte en die van de staat als vervolgende partij. Voor de bestraffing werd uitgegaan van de idee van verbetering en heropvoeding van de delinquent, iets wat het rechtssysteem voordien nauwelijks of niet kende¹⁴. De straf ging voortaan uit van de beginselen van legaliteit (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), personaliteit (enkel de veroordeelde wordt geraakt, niet zijn familie), gelijkheid, subsidiariteit en proportionaliteit. Enkel de onverbeterlijken kregen de doodstraf, door de guillotine. Het egalitaire en efficiënte karakter van dit instrument, waarvan na de Terreur (1793-1794) geen buitenmaats gebruik werd gemaakt¹⁵, betekende een geweldige verbetering tegenover de executies in het Ancien Régime. Dit hele systeem, in principe evenwichtig en verantwoord, kende een mondiale uitstraling. Niettemin liep het in de toepassing ervan gedurende vele decennia spaak, door de mensonwaardige omstandigheden in de gevangenissen¹⁶.

4. En het kapitalistische bourgeois-recht?

Hoe moeten we ten slotte aankijken tegen de rechtsnormen uit het revolutionaire recht, die moeten aantonen dat de burgerij de overhand krijgt en het kapitalistisch systeem verwerft?

We zagen reeds dat het cijnskiesselsel de politieke macht niet enkel aan de burgerij gaf, maar aan al wie grond bezat. Ook wordt geschermd met het openstellen van de ambten voor iedereen, wat naar verluidt een verzuchting was van de burgerij. Dat wordt dan als volgt uitgelegd. Lodewijk XIV had de rol van de adel gereduceerd tot een hoofdzakelijk ceremoniële functie en weerde de edellieden uit de hoogste ambten, die ze tot dan toe hadden ingenomen. Daarop reagerend verkreeg de adel van de minder sterke Lodewijk XV dat die betrekkingen nu uitdrukkelijk aan hem werden voorbehouden. Vandaar de frustratie van de burgerij, wat wezenlijk bijdroeg tot de Franse Revolutie.

In de geschiedenis weerstaan vele stellingen de toetssteen der statistiek niet. Wat blijkt hier uit de cijfers¹⁷? Van de bisschoppen werd in 1774-1790 90% uit de adel benoemd,

en in 1682-1700 84%: hier is dus geen significante verschuiving merkbaar. Hetzelfde geldt voor de ministers, die onder Lodewijk XIV, XV en XVI haast allemaal uit de adel stamden. Maar de burgerij ambieert maar zelden zulke hoge functies. Vooral de veel meer verspreide ambten op het niveau van de Justitieraden en de hoogste administraties waren gegeerd. Hier bestond geenszins sociale sclerose. Van de 757 leden van de hoogste rechtbanken tussen 1770 en 1789, was 57% nieuwkomer, waarvan het grootste deel recent geadeld. Bij de hoge ambtenaren stelt men vast dat het nobiliaire exclusivisme in de 18e eeuw niet toeneemt, maar daalt.

Naast het cijfermateriaal, vormt de recente adel het centrale punt in de kritiek op de traditionele visie¹⁸. Een lid van de derde stand dat rijk genoeg was om een adelijk ambt te kopen — vele staatsbetrekkingen werden inderdaad verkocht —, kon al doende in de adelstand worden verheven! Er bestond dus geen klassebarrière voor de hoogste functies, maar enkel een financiële drempel. Daarom telde de 18e eeuwse adel veel parvenu's in haar rangen.

Het relatief open karakter van de maatschappelijke groepen in de 18e eeuw moet in één opzicht worden genuanceerd¹⁹. De sterke bevolkingsaan groei in de 18e eeuw leidde tot een grotere vraag naar staatsbetrekkingen, waaraan niet kon worden voldaan. Het verhaal van de in haar ambities gefnuikte burgerij vindt waarschijnlijk hierin haar oorsprong. Aan dit tekort aan arbeidsplaatsen zou de Revolutie niets wezenlijks veranderen door de ambten voor iedereen open te stellen.

Dat laatste kon moeiteloos worden doorgevoerd, omdat het al dan niet behoren tot de adel vóór 1789 verworpen was tot een fase in de benoemingsprocedure. Maar werden de staatsbetrekkingen nu wel opengesteld voor een ieder? Vroeger moest men een ambt hebben om een stand te krijgen, nu werd het formeel omgedraaid: wie een ambt wilde, moest tot een stand behoren. Maar deze stand werd gedefinieerd volgens het bezit, en ook in het Ancien Régime was bezit evenzeer een voorwaarde — zij het dan nog een impliciete — voor een benoeming. Het openstellen van de ambten kan dus als een nuloperatie worden beschouwd. Bovendien moesten de vrije beroepen en de handelaars voortaan een patentbelasting betalen, waardoor ook voor deze groepen het bezitselement werd geaccentueerd.

Hoe stond het met de opkomst van het kapitalisme? Historici die de «geboorte» van het huidige industriële kapitalisme situeren ten tijde van de Franse Revolutie, laten zich blijkbaar niet in met de — onder juristen zeer vertrouwde — vraag naar het bestaan van een noodzakelijk causaal verband. Het postulaat van de noodzakelijkheid van wat gebeurd is, behoort tot de klassieke retrospectieve illusies van de mens.

De *take off* van de industrialisering, waarbij het samengaan van industrie en kapitaal steunde op machines en goedkope arbeidskrachten, dateert maar van de jaren 1840, met de uitbouw van de spoorwegen. Anderzijds moet het begin van de huidige industrialisering vóór de Revolutie worden gesitueerd, in de tweede helft van de 18e eeuw. Die eerste kapitalistische industrieën, vooral bedrijvig in de textielsec-

¹⁴ De Oostenrijkse Nederlanden hadden op dat gebied de toon aangegeven in Europa door de oprichting van gevangenissen in Gent (1775) en Vilvoorde (1779).

¹⁵ Cf. bv. STEVENS, F., «Het Tribunal criminel te Antwerpen (19 september 1794 - 17 februari 1795). Een nieuwe 'Bloed Raed' op het einde van de 18e eeuw?», in *Acta falconis. Handelingen van het zevende Belgisch-Nederlands rechtshistorisch colloquium*, VAN DIEVOET, G., en MACOURS, G. (red.), Antwerpen, Kluwer, 1983, 175-221.

¹⁶ Over het oude strafrecht en de hervorming ervan bestaat overvloedige literatuur. Voor een goede inleiding: DUPONT-BOUCHAT, M.-S., «Het strafrecht», in *De erfenis van de Franse Revolutie, 1794-1814*, Brussel, ASLK, 1989, 89-98.

¹⁷ Cf. FURET, F., o.c., 142-143; LUCAS, C., l.c., 101-102.

¹⁸ FURET, F., o.c., 143-144; LUCAS, C., l.c., 97-99.

¹⁹ LUCAS, C., l.c., 108-110.

tor, werden in Frankrijk minstens evenzeer geleid door edellieden als door burgerij²⁰.

Ook de Revolutie kende een aantal industriële innovaties, maar dat deed niets af aan de economische en financiële chaos zonder voorgaande die de Revolutie teweegbracht. In deze periode liep de schaarse industrialisering terug in ongeveer een derde van de Franse departementen, terwijl ze in de andere veelal stagneerde. In deze periode schraagde niet Frankrijk, maar Engeland de beginnende industrialisering, omdat het de zee en de wereldhandel ging beheersen, terwijl Frankrijk een heel imperium verloor en zijn economie de hele 19e eeuw door de negatieve weerslag zou ondervinden van de Revolutie²¹.

De zogenaamde kapitalistische wetgeving uit de revolutionaire periode heeft dan ook weinig te maken met het kapitalisme. Het vrij verkeer van goederen en diensten werd wel afgekondigd, maar was illusoir door de voortdurende staat van oorlog. Bovendien regelde de overheid vaak zelf de prijsvorming van levensmiddelen en onderhield ze de wegen niet, dit in tegenstelling met het Ancien Régime. Daaraan kan nog worden toegevoegd dat een keizerlijk decreet in 1809 de gemeenten toestond belastingen te heffen op het vervoer van goederen over hun grondgebied. Deze tollen werden in België pas afgeschaft in 1860²².

De tendens om de arbeiders meer en meer te controleren mondde al in 1781 uit in de invoering van het werkmansboekje, dus vóór de Revolutie. Zo ook gaan het coalitieverbod en de wet-Le Chapelier terug op tradities uit het Ancien Régime²³.

Het zogenaamde individualisme van art. 544 B.W. berust op een historisch onjuiste interpretatie van dit artikel²⁴. Wel kon de vrijmaking van de eigendom het juridische kader vereenvoudigen voor een industrialisering, maar essentieel was dat zeker niet. Zo stond de techniek van het nakooprecht het vrij verkeer van goederen en diensten in de weg; dit recht hield meestal in dat een familielid van de verkoper gedurende een bepaalde periode na het sluiten van de transactie, het recht had om het verkochte goed zelf te verwerven tegen betaling van de koopsom en de kosten. Het nakooprecht kon echter worden omzeild: het gold niet bij ruil of schenking, zodat een vermomde schenking een uitweg kon bieden²⁵. Juristen zijn vindingrijk, zowel toen als nu, en bovendien had vorstelijke wetgeving steeds een ultieme oplossing kunnen brengen. De juridische structuren van het Ancien Régime konden een industrialisering niet fundamenteel in de weg staan.

Daarmee zijn we volop beland in het privaatrecht. We stelden reeds dat de revolutionairen het privaatrecht voor een belangrijk deel onaangeroerd lieten. De wijzigingen betekenden meestal dat nu andere technieken werden aangewend om een soortgelijk resultaat te bereiken. Zo verving de lening de penningrente en betekende de vrijmaking van de eigendom, hoe belangrijk ook vanuit rechtstheoretisch standpunt, voor de meeste burgers enkel dat een aantal financiële lasten wegvielen. De staat compenseerde dat overigens door nieuwe belastingen, zoals het registratierecht. Ook werden nieuwigheden omzeild, al dan niet op wettelijke wijze. Zo bood de *Code civil* de mogelijkheid om van de wettelijke huwelijksvermogensregeling af te stappen; daarvan hebben de Belgen op zeer grote schaal gebruik gemaakt, zodat ze hun oude costumiere recht ter zake verder toepasten²⁶. De wetgeving op de erfpacht uit 1818 betekende anderzijds de bevestiging van een techniek uit het Ancien Régime, die de Revolutie had afgeschaft maar die de rechtspraak was blijven erkennen²⁷.

De belangrijkste wijzigingen in het privaatrecht betroffen allereerst het personen- en familierecht. Het lot van de natuurlijke kinderen werd verbeterd omdat ze voortaan een beperkt erfrecht kregen. De echtscheiding – in de Zuidelijke Nederlanden al in 1784 ingevoerd voor niet-katholieken – was eveneens een belangrijke innovatie, hoewel ze in België in de Franse periode nauwelijks voorkwam²⁸. Anderzijds werden maatschappelijk aanvaarde ongelijkheden nog verder geaccentueerd, zoals die van de gehuwde vrouw.

Voor al in het erfrecht grepen de Fransen in, door de invoering van de eenheid van de nalatenschap en de gelijkheid onder de erfgenamen²⁹. Zo werd de testeervrijheid aanvankelijk erg beperkt. Toch moet worden opgemerkt dat in de costumiere gebieden waaronder België, het abintestaaterfrecht *de facto* niet zo sterk veranderde. Het gewoonterecht kende weliswaar technieken zoals het eerstgeboorterecht en de uitsluiting der vrouwen voor een bepaald gedeelte van de nalatenschap, maar in de praktijk werden die ongelijkheden vaak gecompenseerd bij de verdeling van de rest van de successie. Alleen de afschaffing van het zgn. devolutierecht betekende een hele omwenteling, omdat voortaan de halfbroers en halfzusters uit een later huwelijk niet meer mochten worden gediscrimineerd³⁰. Ook slaagde de Revolutie in haar opzet de grote fortuinen te verdelen, die meestal aan adellijke families toebehoorden. In tegenstelling met de ge-

²⁶ GODDING, Ph., «Les contrats de mariage dans la première moitié du 19ème siècle: fidélité à la coutume ou adoptions sans réserve du Code Napoleon?», *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1983, 91-113.

²⁷ DERINE, R., VAN NESTE, F., VAN DEN BERGHE, H., «Zakenrecht», II-b, *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story, 1984, 850.

²⁸ Vóór de invoering van de zeer strenge regeling van de *Code civil*, telde Brussel 20 maal minder echtscheidingen dan in het vergelijkbare Rouen (BRUWIER, M., «De burgerlijke stand», in *De erfenis van de Franse Revolutie, 1794-1814*, 117). In de andere Belgische steden – tenzij misschien in het Luikse – waren het er nog veel minder. De weinige echtscheidingen hadden dan nog vaak betrekking op vreemdelingen.

²⁹ Cf. SAGNAC, Ph., *La législation civile de la Révolution française (1789-1804). Essai d'histoire sociale*, Parijs, Hachette, 1898, 213-239, 347-354.

³⁰ GODDING, Ph., *Le droit privé*, nr. 621.

²⁰ *Ibid.*, 92; RICHARD, G., «Les corporations et la noblesse commerciale en France au XVIIIème siècle», *L'Information historique*, 1957, 185-189.

²¹ AFTALION, F., *L'Economie de la Révolution française*, Parijs, Hachette, 1986; COBBAN, A., *Le sens de la Révolution française*, 86-96; SEDILLOT, R., *Le coût de la Révolution française*, Parijs, Perrin, 1986, 149-267; SOLE, J., o.c., 267-273 en 338.

²² LUYKX, T., *Politieke geschiedenis van België*, I, Antwerpen, Kluwer, 1988, 129.

²³ SOLE, J., o.c., 92.

²⁴ DERINE, R., *Grenzen van het eigendomsrecht in de negentiende eeuw. Bijdrage tot de geschiedenis van het moderne privaatrecht*, Vlaamse Rechtskundige Bibliotheek, Antwerpen, De Sikkels, 1955, 306 p.

²⁵ Cf. GODDING, Ph., *Le droit privé*, nr. 433-447.

wone bevolking hadden zij wel degelijk steeds de oudste jongens in elke generatie bevoordeeld. Ook deze nalatenschappen zouden worden opgedeeld, wat na enkele generaties duidelijke gevolgen heeft gehad. Thans kan het vermogen van edellieden uit belangrijke geslachten van weleer de vergelijking niet meer doorstaan met het vermogen van die families anno 1789.

Dit brengt ons bij de misschien meest revolutionaire wijziging van het privaatrecht op lange termijn. In het recht van de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijden stonden de belangen centraal van de familie, de clan. Het familienakkoordrecht,

het erfrecht of het lot van de natuurlijke kinderen zijn er een goed voorbeeld van. Die tendens werd in 1789 fundamenteel omgebogen door het gelijkheidsbeginsel en, meer nog, door het liberalisme. Het recht zou voortaan evolueren in de richting van een stijgend individualisme. De sociale beweging bracht hierin heel wat correcties vanaf ca. 1890. Toch bleef de trend persisteren, wat heden ten dage lijkt uit te monden in een absoluut zelfbeschikkingsrecht van het individu.

Herman VAN GOETHEM
UFSIA

DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 1344BIS GERECHTELIJK WETBOEK IN DE PRAKTIJK EN HET GEBRUIK VAN MODEL- OF STANDAARDVERZOEKSCRIFTEN

I. Situering

1. Artikel 1344bis is in het Gerechtelijk Wetboek ingevoerd door artikel 9 van de wet van 29 december 1983 betreffende de huur van onroerende goederen¹ en vormt een nieuw hoofdstuk XVbis met de titel «Rechtspleging inzake huur van goederen». Het is aldus opgenomen bij de behandeling van de zgn. «bijzondere rechtsplegingen» (boek IV). Samen met de Herstelwet houdende sociale bepalingen van 22 januari 1985², bevatte de genoemde wet — naast een aantal tijdelijke overgangsregelingen — nieuwe definitieve bepalingen m.b.t. het huurrecht, o.m. inzake de waarborgregeling, de plaatsbeschrijving, de verlenging van de huurovereenkomst wegens buitengewone omstandigheden, de duur en de opzegging van huurovereenkomsten voor niet-gemeubileerde hoofdverblijfplaatsen, e.d.m. De bepaling stelt de mogelijkheid open om een vordering inzake de huur van goederen bij verzoekschrift in te leiden, terwijl de gebruikelijke wijze van inleiding van zulk een geschil een gerechtshandelingsexploot is³.

spraak (I)», *T. Vred.*, 1986, (98), 103-105; HUBEAU, B., «Artikel 1344bis Ger. W.», in *Gerechtelijk recht — artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, losbl.; HUBEAU, B., «De verzoekschriftprocedure in het huurrecht (art. 1344bis Ger. W.)», *T.B.B.R.*, 1989, 22 e.v.; LAENENS, J., «Inleiding van het geding: exploit of verzoekschrift?», in *De vereenvoudiging en versnelling van het burgerlijk proces*, GEINGER, H., (red.), Antwerpen, Kluwer, 1984, (51), p. 58-59, nr. 11 en p. 66, nr. 30; LAENENS, J., «Kroniek van het gerechtelijk recht (gerechtelijk jaar 1984-85)», *R.W.*, 1985-86, (2523), 2535, nr. 35; LAENENS, J., «Kroniek van het gerechtelijk recht (1985-1986/1986-1987)», *R.W.*, 1988-89, (765), 767, nr. 34; MEERSSCHAUT, F., «Draaglast van de gedingkosten», *Jura Falc.*, 1987, (275), 288; MERCHIEERS, Y., «De nieuwe huurwet. De huurprijs — de kosten en lasten — de terugbetaling — de borgstelling en de procedure», *R.W.*, 1983-84, (2145), 2162-2163, nr. 34; NIJS, J., «Een ander standpunt betreffende de procedure tot plaatsbeschrijving voorzien door artikel 4 van de huurwet van 29 december 1983, dat het nieuw artikel 1730 in het Burgerlijk Wetboek invoert», *T. Vred.*, 1985, 97-100; POTOMS, L., «Procedure met betrekking tot de plaatsbeschrijving», *T. Vred.*, 1984, 289-293; Studiecentrum H. UYTTERSROT (red.), *Een nieuwe huurwet*, Gent, 1984, 49-53; TAVERNE, M. en PHILIPPE, D., «Commentaire de la nouvelle loi relative aux contrats de louage de biens immeubles», *T. Vred.*, 1984, (129), 148-149; VANCRAENENBROECK, R., noot onder *Vred. Berchem*, 27 november 1984, *T. Vred.*, 1986, 51-56; VANDE LANOTTE, J., «Dagvaarding of verzoekschrift in het huurrecht: wie betaalt de rekening?» (noot onder *Vred.* Antwerpen, 19 september 1984), *R.W.*, 1984-85, 2706-2708; VANDE LANOTTE, J., «Dagvaarding of verzoekschrift in het huurrecht: wie betaalt de rekening (bis)» (noot onder *Rb.* Antwerpen, 4 maart 1985), *R.W.*, 1985-86, 1087-1088; VANDEKERCKHOVE, J., «Loyers et revenus immobiliers en 1983», *J.T.*, 1983, (161), 170, nrs. 36-40; VANDEKERCKHOVE, J., «Petite réforme du louage et loyers en 1984», *J.T.*, 1984, (145), 161, nrs. 84-87; VAN OEVELEN, A., «De 'definitieve' huurwet van 29 december 1983», in *Ruimtelijke Planning*, VAN ALSENOY, J. (red.), Deurne, Van Loghum-Slaterus, 1984, II.B.1.d., p. 19-21, nrs. 31-

¹ B.S., 30 december 1983; inwerkingtreding op 1 januari 1984.

² B.S., 24 januari 1985.

³ Zie hierover BALATE, E., «Généralisation de la requête et nouvelles fonctions du greffier», *J.T.*, 1987, (529), 531-532; BRIERS, M. en DEPUIS, J.F., «Gaan we naar de inleiding van het geding onder staatsbeheer?», *De Gerechtsdeurwaarder*, 1987, deel 2, (121), 125 en 134; DOUTREWE, M., *La nouvelle loi relative aux contrats de louage*, Brugge, La Charte, 1984, 33; FETTWEIS, A., *Manuel de procédure civile*, Luik, Faculté de droit, 1987, p. 155-160, nrs. 176-179; GUTT, O., «La garantie locative: l'article 1752bis du Code civil», *J.T.*, 1984, 132-133; HUBEAU, B., LIPPENS, J. en VANDE LANOTTE, J., *De nieuwe huurwet. Commentaar op de wet van 29 december 1983*, Antwerpen, Kluwer, 1984, p. 105-108, nrs. 278-287; HUBEAU, B., LIPPENS, J. en VANDE LANOTTE, J., «Kroniek van de huurrecht-

2. De tekst van het nieuwe artikel 1344bis van het Gerechtelijk Wetboek luidt :

«Onder voorbehoud van de bepalingen omtrent de pacht kan elke vordering inzake de huur van goederen worden ingeleid bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het vrederecht.

Het verzoekschrift vermeldt, op straffe van nietigheid :

1. de dag, de maand en het jaar ;
2. de naam, de voornaam, het beroep en de woonplaats van de verzoeker ;
3. de naam, de voornaam en de woonplaats, of bij gebreke van een woonplaats, de verblijfplaats van de persoon tegen wie de vordering is ingesteld ;
4. het onderwerp en de korte samenvatting van de midelen van de vordering ;
5. de handtekening van de verzoeker of van zijn advocaat.

Een getuigschrift van de woonplaats van de onder 3 vermelde persoon wordt bij het verzoekschrift gevoegd. Dit getuigschrift mag niet vroeger gedagtekend zijn dan vijftien dagen vóór het verzoekschrift. Het getuigschrift wordt afgegeven door het gemeentebestuur.

De partijen worden door de griffier per gerechtsbrief opgeroepen om binnen vijftien dagen na de inschrijving van het verzoekschrift op de algemene rol, te verschijnen op de zitting die de rechter bepaalt. Bij de oproeping wordt een afschrift van het verzoekschrift gevoegd.»

3. De hoofdbedoeling van de invoering van deze nieuwe bepaling, geïnspireerd op een van de laatste tijdelijke huurwetten uit de periode tussen 1975 en 1983, was de verhoging van de toegankelijkheid van de vrederechten met betrekking tot huurgeschillen. Het blijkt immers uit onderzoek dat men er, mede door de omvang van de inzet van dergelijke geschillen, vaak voor terugdeinst deze bij dagvaarding in te leiden. Vaak gaat het bovendien in de rechtsverhouding tussen huurder en verhuurder om de zogenaamde «one shotter» (de procespartij die slechts zeer occasioneel of doorgaans niet in aanraking komt met gerechtelijke procedures) enerzijds en de «repeat player» (de procespartij met een zekere procedure-ervaring) anderzijds⁴. Onderzoek inzake de afhandeling van huurgeschillen voor de vrederechten leert ons dat vrijwel alle natuurlijke personen «one shotters» zijn en vrijwel alle rechtspersonen «repeat players» zijn. Er kan worden vastgesteld dat in 94% van de geschillen de verhuurder aanlegger is, meestal een natuurlijke persoon. Bij de weerders komt men nauwelijks «repeat players» tegen⁵.

34; VAN OEVELEN, A., *Overzicht van de recente ontwikkelingen in het huurrecht*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 1986, p. 107-112, nrs. 123-128.

⁴ De terminologie is van GALANTER, M., «Why the 'haves' come out ahead : speculations on the limits of legal change», *Law and Society Review*, 1974, afl. 1, 95 e.v.; zie ook LANGERWERF, E. en VAN LOON, F., *Burgerlijke rechtbanken. Wie, wat, hoe?*, Antwerpen, Kluwer, 1987, 20 e.v.; voor een toepassing inzake huurgeschillen : LANGERWERF, E., VAN LOON, F. en WOUTERS, Y., «De afhandeling van huurgeschillen voor de vrederechter. Een empirisch onderzoek», *T.P.R.*, 1989, 1 e.v.

⁵ LANGERWERF, E., VAN LOON, F. en WOUTERS, Y., *l.c.*, 20 e.v.; toch lijkt de successcore van de «repeat player» echter niet beter te zijn : *ibid.*, 22.

II. Deformalisering en het gebruik van standaardformulieren

4. De bedoeling van ons erg beperkt onderzoek was na te gaan in hoeverre in de vrederechten voor de inleiding van huurgeschillen gebruik wordt gemaakt van voorgedrukte model- of standaardverzoekschriften, die door de partij die een huurgeschil wenst in te leiden — of door de advocaat — al dan niet ter plekke worden ingevuld. Maar hoe is de neerlegging van het verzoekschrift wettelijk geregeld? De neerlegging van het verzoekschrift kan gebeuren door de verzoeker, respectievelijk door zijn advocaat. Het verzoekschrift dient schriftelijk te zijn opgesteld : het mondeling verzoek is bijgevolg niet voldoende⁶. Aan de griffier wordt in dit verband door sommige auteurs een «begeleidende» taak toebedeeld, wanneer de verzoeker een verzoekschrift zonder hulp van een juridisch deskundige neerlegt⁷. Anderen vinden deze tussenkomst ook in andere gevallen aangewezen, maar wijzen op het feit dat deze zich dient te beperken tot de vermeldingen in het verzoekschrift, en zich niet mag uitstreken tot de inhoud van het verzoekschrift⁸. Het is evenmin de taak van de griffier om op de eventuele onbevoegdheid van de rechtbank te wijzen⁹. Vanuit de hoek van de griffiers is het tijdrovende van de nieuwe procedure voor deze beroepsbetrokkenen aangeklaagd¹⁰. De rechter zal van zijn kant zijn beoordeling wellicht aanpassen, ingeval het verzoekschrift zonder deskundige hulp is opgesteld : de vrederechter zal een zekere «bienveillance» aan de dag leggen en heeft de taak om het verzoekschrift eventueel aan te vullen of te preciseren¹¹. Hierna volgen enkele summie gegevens over het gebruik van deze modelverzoekschriften en hun vorm en inhoud¹².

5. Niet enkel is men in het algemeen verdeeld over het succes van verzoekschriftprocedures, respectievelijk over de noodzaak tot veralgemening ervan¹³. Sommigen verklaren

⁶ BALATE, E., *l.c.*, 531 ; FETTWEIS, A., *o.c.*, p. 159, nr. 176.

⁷ FETTWEIS, A., *o.c.*, p. 159, nr. 176 ; zie ook : *Test Recht*, mei 1984, afl. 41, 4 e.v.

⁸ LAENENS, J., *l.c.*, p. 66, nr. 31 ; BALATE, E., *l.c.*, 531-532, die bv. bij weglating van de noodzakelijke gegevens suggereert dat de griffie zelf actieve stappen doet om de verzoeker of zijn raadsman erop te wijzen ; BRIERS en DEPUIS verwerpen dit «preventief nazicht», omdat dit niet de rol is van de griffier, verwijzend naar artikel 297 Ger. W. (zie *infra*) ; BRIERS, M. en DEPUIS, J.F., *l.c.*, 122 ; VANDERKERCKHOVE lijkt een tussenkomst impliciet uit te sluiten : VANDERKERCKHOVE, J., «Petite réforme du louage et loyers en 1984», *l.c.*, p. 161, nr. 85.

⁹ LAENENS, J., «Overzicht van rechtspraak (1970-78). De bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, (247), 362, nr. 270 ; LAENENS, J., «Inleiding van het geding : exploit of verzoekschrift?», *l.c.*, p. 66, nr. 31.

¹⁰ DAUBANTON, C., «La garantie locative», *J.T.*, 1984, 270, die spreekt van een vermenging van de functie van griffier en gerechtsdeurwaarder en een bijkomende werkbelasting van 15 à 20 min. per verzoekschrift voorziet.

¹¹ Zie hierover HUBEAU, B., «De verzoekschriftprocedure in het huurrecht», *l.c.*, p. 28 e.v., nrs. 15 e.v.; zie ook FETTWEIS, A., *o.c.*, p. 157, nr. 176 ; VAN KERCKHOVE, J., «Petite réforme du louage et loyers en 1984», *l.c.*, p. 161, nr. 85.

¹² Rekening werd gehouden met de antwoorden op de rondvraag tot en met 21 augustus 1989.

¹³ Vergelijk in Nederland VAN SON, H., «Verzoekschriftprocedure in huurzaken exit?», *Adv. Blad*, 1989, 216 e.v.

de drempels aan het «formalisme», bestemd om het recht van verdediging te waarborgen¹⁴. Balate onderzocht de preferenties t.a.v. de verzoekschriftprocedures: slechts 30% van de ondervraagde griffiers¹⁵ verkiest deze procedure. Dit aandeel gaat evenwel in stijgende lijn, vnl. in verstedelijkte en stedelijke kantons. Een grote populariteit wordt gekoppeld aan de veralgemeende bijstand van griffiers en de terbeschikkingstelling van standaardformulieren¹⁶. Ook over de veralgemening van standaardformulieren is men het niet altijd eens, zoals onder meer uit de antwoorden van vrederechters en (hoofd)griffiers zal blijken (zie infra). Het is vooral Balate, die zich heeft opgeworpen als verdediger van de uitbreiding van het gebruik van standaardformulieren, hetgeen voor het griffiepersoneel, waaraan hij een ruimere opdracht wenst toe te vertrouwen dan thans het geval is, een «point d'appui substantiel» zou betekenen¹⁷. De voordelen voor de rechtsonderhorige is het vermijden van ongelukkige, onjuiste, onvolledige of onduidelijke formuleringen, alsook het feit dat door een vaste vermelding bepaalde procedurele mogelijkheden meer worden benut¹⁸. Hij ziet deze formulieren als «grilles de décodage» van het feitengeheel dat aan de rechter ter beoordeling wordt voorgelegd, en verwijst hierbij naar gunstige ervaringen in Zweden en Engeland¹⁹. Het geheel moet evenwel worden gesitueerd in de toebereiding van nieuwe opdrachten aan het griffiepersoneel, waarbij de drempels ten aanzien van rechtbanken zouden verminderen: een personeelsuitbreiding, een doorgedreven vorming en opleiding, alsook informatisering zijn daartoe evenwel onontbeerlijke voorwaarden²⁰.

6. Van belang is ook te vermelden dat ter gelegenheid van de experimenten van Deinze en Marchienne-au-Pont, opgezet tussen 1984 en 1986, eveneens met gunstig gevolg van deze techniek gebruik is gemaakt. Hier paste dit bij een aanmoediging van de vrijwillige verschijning in consumentenaangelegenheden²¹.

7. Men kan ook opmerken dat sinds de inwerkingtreding van de nieuwe procedurebepalingen bepaalde hulp- en belangenorganisaties van de betrokken procespartijen modellen hebben uitgewerkt: wij denken aan die van Huurdersbond Antwerpen en het Nationaal Eigenaarsyndicaat²².

III. Enkele algemene statistische gegevens

8. De graad van respons op de rondvraag maakt dat de representativiteit van de hiernavolgende gegevens relatief groot is: van de 225 vrederechten antwoordden 168. Dit is een responspercentage van 74,5%. De gegevens steunen derhalve op deze groep van vrederechten. De antwoorden werden schriftelijk of telefonisch verstrekt door de vrederechter zelf of de (hoofd)griffiers.

9. Van deze vrederechten gebruikt 39,5% standaardverzoekschriften; 60,5% doet dit niet. Hier past een relativisering: aangezien er redelijkerwijze van kan worden uitgegaan dat de graad van non-respons hoger ligt bij de vrederechten, die niet over een standaardverzoekschrift beschikken, moeten wij dit cijfer enigszins corrigeren. Men kan stellen dat tussen de 29% (in de veronderstelling dat die welke niet antwoordden geen verzoekschrift hanteren²³) en 39,5% van de vrederechten in ons land standaardverzoekschriften ter beschikking stellen.

10. Wat de verdeling van de cijfers over de verschillende vrederechten betreft, maakten wij een onderscheid tussen de grootstedelijke kantons, de kantons uit middelgrote steden en de kantons in (kleinere en/of meer landelijke) gemeenten. Merkwaardig is dat deze laatste groep relatief aanzienlijk meer gebruik maakt van standaardverzoekschriften (39% over de hele groep), terwijl het aandeel van de middelgrote steden slechts 16% bedraagt. De grootstedelijke kantons maken 45% uit van de totale groep. Dit beantwoordt aan de verwachtingen omdat de huurquote daar vrij hoog is. Hierbij valt op dat vooral in Brussel en in Antwerpen doorgaans meer kantons verzoekschriften gebruiken: het betreft respectievelijk 17 Brusselse en 5 Antwerpse kantons.

IV. De inhoud en de vorm van de standaardverzoekschriften

A. Modellen uitgaande van de hoofdgriffiers

11. Vooraf moet worden vermeld dat twee modellen werden uitgewerkt, respectievelijk door de Koninklijke Federatie van Hoofdgriffiers van de Vrederechten en Politierechtbanken en door de Vergadering van de Hoofdgriffiers van de Vrederechten van het Arrondissement Antwerpen. Van het eerste bestaat een versie in beide landstalen: het wordt vooral in het Franstalige landsgedeelte gebruikt, maar is geenszins veralgemeend. Ook het Antwerpse model is niet overal gemeengoed geworden. Men kan stellen dat de meeste gehanteerde modellen zelf onder de verantwoordelijkheid van de vrederechter of de hoofdgriffiers zijn opgesteld.

12. Het modelverzoekschrift van de Koninklijke Federatie is uiterst summier: het bevat enkel de mogelijkheid tot het invullen van de identificatiegegevens van de eiser(s) en van de verweerder(s) (naam, voornaam, beroep, woonplaats), het betreffende onroerend goed en de aard van de huurovereenkomst (geschreven of mondeling). Met betrekking tot het voorwerp van de vordering zijn enkele regels, evenwel op de vermelding «betaling van» na, oningevuld. Vermeld wordt ten slotte dat een attest van woonplaats is

¹⁴ Zie bv. VANKERCKHOVE, J., «Petite réforme du louage et loyers en 1984», *I.c.*, p. 161, nr. 84.

¹⁵ De enquête ging uit van de Koninklijke Federatie van Hoofdgriffiers van de Vrederechten en Politierechtbanken ter voorbereiding van het jaarlijks congres van de Federatie op 4 oktober 1986; het voorbereidend rapport was van de hand van BALATE, E., *Généralisation de la requête et nouvelles fonctions du greffier, Document préparatoire*, Bergen, 1987.

¹⁶ BALATE, E., *I.c.*, 532.

¹⁷ BALATE, E., «Généralisation de la requête et nouvelles fonctions du greffier», *I.c.*, 532; zie ook BALATE, E., *Généralisation de la requête et nouvelles fonctions du greffier, o.c.*, 33 e.v.

¹⁸ Bv. het vragen van een dwangsom: BALATE, E., «Généralisation de la requête et nouvelles fonctions du greffier», *I.c.*, 532.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*, 533 e.v.

²¹ BALATE, E., «Une procédure simplifiée pour les problèmes de consommation. Une expérience-pilote à Marchienne-au-Pont», *R.D.C.*, 1985, 450; zie hierover ook DEMEULENAERE, B. en STORME, M., «Het testproject in het Vrederecht te Deinze – Een rechtstoeegangsexperiment», *R.W.*, 1988-89, 65 e.v.

²² Voor dit laatste, zie *Le cri*, november 1988, afl. 128, 5.

²³ Hetgeen wellicht een te extreme veronderstelling is.

bijgevoegd. Sommige vredegerichten voegden daar eigen mogelijke onderwerpen aan toe. De vraag kan worden gesteld of zulke modellen veel waarde hebben: ze standaardiseren wellicht enkel de manier van indienen van het verzoekschrift, maar verhogen de toegankelijkheid van het vredegericht in elk geval niet. Tenslotte blijft de omschrijving van het onderwerp van de vordering nog volledig voor de verantwoordelijkheid van de eiser.

13. Het model van de Antwerpse Vergadering van Hoofdgriffiers kan men bij de uitgebreide soort rangschikken (zie *infra*): naast de identificatiegegevens en de vermelding van de aard van de huurovereenkomst worden enkele mogelijke situaties opgesomd (in gebreke blijven bij de betaling van huurgelden, provisies en kosten; ernstige tekortkomingen die de ontbinding van de huurovereenkomst rechtvaardigen). Het onderwerp van de vordering kan zijn: betaling van het verschuldigde bedrag, ontbinding van de huurovereenkomst, onmiddellijke ontruiming en terbeschikkingstelling, veroordeling tot een wederinhuringsvergoeding, verwijzing in de kosten en uitvoerbaarverklaring. Wat eventuele huurschade betreft, wordt voorbehoud gemaakt. Dit model is iets bruikbaar dan het eerstgenoemde; toch kan men vaststellen dat de meeste situaties betrekking hebben op een verhuurder-eiser en een huurder-verweerder (zie *infra*).

B. Het summiere en het uitgebreide standaardverzoekschrift

14. Grosso modo zijn er bij de ter plaatse opgestelde standaardverzoekschriften een tweetal soorten; het onderscheid heeft voornamelijk betrekking op de omvang en de uitgebreidheid van het formulier. In een aantal kantons worden erg summiere standaardverzoekschriften gebruikt, die enkel de identificatie van de partijen en het onroerend goed bevatten, eventueel aangevuld met de huurprijs en de soort van huurovereenkomst. Voor het overige dient de eiser zelf het voorwerp van de vordering te omschrijven. Vooral de Franstalige modellen zijn hierbij onder te brengen. Over het geheel genomen gaat het om 40,5% van de standaardverzoekschriften.

15. De uitgebreidere onderscheiden zich vooral van de beknopte, omdat zij mogelijke «onderwerpen» van het geschil aanduiden: het betreft 59,5% van het totaal aantal modelverzoekschriften. Het is opvallend dat in de uitgebreide formulieren het voorzien van typesituaties in heel wat gevallen telkens (enkel of hoofdzakelijk) betrekking heeft op de situatie van de verhuurder-eiser en niet — of uitzonderlijk — op die van de huurder-eiser: in deze groep worden voor 79,5% van de gevallen enkel situaties van verhuurders-eisers vermeld (en dan voornamelijk naar aanleiding van huurachterstallen, verwaarlozing of niet-onderhoud en huurschade). Het vooraf vermelde onderwerp van de vordering is dan: ontbinding van de huurovereenkomst ten laste van verweerder (vaak wordt het niet zo correcte «verbreking» gebruikt) met machtiging tot uitdrijving, betaling van achterstallige huurgelden, kosten, provisies, wederinhuringsvergoeding, bezettingsvergoeding, geldigverklaring van de opzegging, aanstelling van een deskundige, veroordeling tot betaling van de interesten en gerechtskosten, de uitvoerbaarheid bij voorraad. Voorbehoud wordt gemaakt met betrekking tot de tijdens de loop van het geding te vervallen huurgelden en

de huurschade. Telkens is er nog ruimte voor invulling door de eiser zelf. Slechts in 25,5% (tien standaardverzoekschriften) van deze uitgebreide verzoekschriften wordt de mogelijkheid van de huurder-eiser ingecalculleerd. Dat hangt samen met het overwicht aan door verhuurders ingeleide geschillen: aangezien het evenwel de bedoeling is om de toegankelijkheid van de vredegerichten te verhogen, inzonderheid ten aanzien van partijen die de toegang moeilijker vinden, moet dit worden betreurd. In vier gevallen wordt de eis van een huurder eenmaal vermeld temidden van meer dan tien mogelijke situaties. In andere kantons daarentegen zijn heel wat mogelijke onderwerpen van de vordering van de huurder-eiser vermeld: verlenging van de huurovereenkomst op grond van buitengewone omstandigheden (artikel 1759bis Burgerlijk Wetboek), terugbetaling of vrijmaking van de waarborgsom, inzage in de verantwoordingsstukken inzake kosten en lasten, uitvoering van herstellingen, terugbetaling van het te veel betaalde, ontbinding van de huurovereenkomst ten laste van de verhuurder wegens gebrek aan huurgenot, toestemming tot onderverhuur of overdracht van het gehuurde goed, opschorting van de huurprijsbetaling wegens niet-uitvoering van herstellingen door de verhuurder, aanstelling van een deskundige en veroordeling in de kosten van het geding.

16. Sommige vredegerichten hebben verschillende standaardverzoekschriften opgesteld. Uiteraard is er de situatie van de tweetalige kantons; in een beperkt aantal vredegerichten (3) heeft men echter verschillende verzoekschriften ten behoeve van diverse situaties. Allereerst de splitsing ervan naargelang het gaat om een verhuurder-eiser dan wel een huurder-eiser. Ook de globalisering van mogelijke geschillen komt voor: bv. telkens een afzonderlijk verzoekschrift voor betaling van achterstallen, geldigverklaring van de opzegging (met eventuele ontruiming), ontbinding (met eventuele ontruiming), teruggave van de waarborgsom, bepaling van de huurprijs en verlenging wegens buitengewone omstandigheden.

17. In sommige steden gebruiken de verschillende kantons totaal verschillende formulieren (bv. Brussel), terwijl in andere (bv. Gent) wel uniformiteit tussen sommige kantons aanwezig is. In enkele gevallen wordt naast het verzoekschrift zelf tevens een korte toelichtingsnota ter beschikking gesteld. Erg frequent is de uitdrukkelijke vermelding dat het getuigschrift van woonplaats dient te worden bijgevoegd. In slechts één geval betreft het voorwerp van de vordering een handelshuurovereenkomst: artikel 1344bis van het Gerechtelijk Wetboek is ook van toepassing op handelshuurovereenkomsten²⁴. Tenslotte vermelden enkele griffiers niet tevreden te zijn met het feit dat deze modellen worden gebruikt.

²⁴ HUBEAU, B., «De verzoekschriftprocedure in het huurrecht», *I.c.*, p. 26, nr. 9; VAN OEVELEN, A., *o.c.*, p. 107, nr. 123 (art. 1344bis Ger. W.); vergelijk met de procedure van minnelijke schikking van artikel 30, vijfde lid, Handelshuurlwet: PAUWELS, A., *Handelshuur, A.P.R., Brussel, Larcier, 1971, p. 201 e.v., nrs. 493 e.v.*

V. Motiveringen voor het niet-gebruik van standaardverzoekschriften

18. Opmerkelijk is dat vrederechten waar geen standaardverzoekschriften worden gebruikt, vaak uitvoerig (en bijna passioneel) dit niet-gebruik argumenteren. Enkele frequent voorkomende motieven daarvoor worden hierna opgesomd.

19. De belangrijkste opwerping luidt dat noch de rechter, noch de griffie gerechtigd zijn inlichtingen te verstrekken met betrekking tot de inhoud van het verzoekschrift. Hierbij wordt in hoofdzaak verwezen naar artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek, dat luidt: «De leden van hoven, rechtbanken, parketten en griffies mogen mondeling noch schriftelijk de verdediging van de partijen voeren en mogen hun geen consult geven.» Bovendien is een grond tot wraking voorhanden, zo de rechter «raad gegeven, gepleit of geschreven heeft over het geschil; indien hij daarvan vroeger kennis heeft genomen als rechter of als scheidsrechter, behalve indien hij in dezelfde aanleg: 1. heeft medegewerkt aan een vonnis of een toespraak alvorens recht te doen; ...» (artikel 828, 8°, Gerechtelijk Wetboek). Voor de vrederechter zelf zien wij inderdaad in dit verband geen rol weggelegd in de fase, voorafgaand aan de behandeling van het geschil: de wrakingsgronden van artikel 828, 8°, Gerechtelijk Wetboek worden immers ruim opgevat²⁵. Toch moet worden aangeduid dat deze wrakingsgrond bv. niet geldt – en niet kan gelden – ingeval de rechter in het kader van een minnelijke schikking reeds kennis heeft genomen van het geschil.

20. Hiermee hangen een aantal bijkomende elementen samen. Sommige griffies zouden te ver gaan bij het verstrekken van toelichting bij het opstellen van het verzoekschrift, terwijl zij niet gerechtigd zijn «tussen te komen in een akte van rechtsingang» en evenmin «raadsman van de partijen» mogen zijn. Men creëert bovendien (soms onterechte) verwachtingen bij de eisende partij: hulp bij de opmaak van het verzoekschrift zou als het ware suggereren dat «het goed zit met de vordering». Hulp vanwege de griffie in dit verband druist daarom in – zo luidt het – tegen de geest van het Gerechtelijk Wetboek. Steun voor deze stelling wordt tevens gezocht in het feit dat de wetgever expliciet niet heeft geopteerd voor het «vervangmiddel» voor de dagvaarding, dat in tal van andere procedures voorkomt, namelijk het mondeling verzoek op te stellen door de griffier²⁶. Naar onze mening moet onderscheid worden gemaakt tussen het verstrekken van summiere en vooral procedurele informatie door de griffie enerzijds en «het geval van consult over de mogelijke uitkomst van het geschil», als bepaald in artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek, anderzijds: de eerste vorm van tussenkomst lijkt ons uiterst verdedigbaar. Ofschoon de bepaling van artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek in dit kader vaak wordt ingeroepen, dient er bovendien toch op worden gewezen dat dit artikel is opgenomen in

hoofdstuk II van de eerste titel van boek II (Gerechtelijke ambten): bij dit hoofdstuk over de «onverenigbaarheden» wordt de cumulatie van ambten behandeld, zodat deze specifieke onverenigbaarheid veeleer bestaat in het verdedigen van de partijen en geven van consult op beroepsmatig gebied²⁷.

21. Een tweede motief voor het niet-gebruik van standaardverzoekschriften ligt in de moeilijkheid die erin bestaat het onderwerp van de vordering nauwkeurig en correct te omschrijven aan de ene kant en deze in enkele regels samen te vatten aan de andere kant. Wanneer het geschil wordt beslist in een voor de betrokkene ongunstige zin, zou de neiging bestaan om de verantwoordelijkheid daarvoor door te schuiven naar het griffiepersoneel. Daarmee hangt samen dat het moeilijk lijkt een «standaard» te vinden die deugdelijk is voor alle mogelijke gevallen en situaties.

22. Ook komt de stelling vaak terug dat de rechtsonderhorige niet in staat is om een formulier «verstandig te lezen en in te vullen», zodat het doel dat werd beoogd, een vergemakkelijking en grotere toegankelijkheid van de rechtbanken, niet wordt bereikt. De reden voor heel wat procedurele problemen in verzoekschriftprocedures moet worden gezocht in een onjuiste, onvolledige of onduidelijke vermelding van gegevens. Talrijk zijn dan ook de oproepen om, zo een standaardverzoekschrift wordt ingevoerd, daarbij een uitgebreide en duidelijke «toelichtingsnota» op te stellen, onder meer met de vermelding dat het opstellen ervan geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. Dit argument, dat uiteraard opgaat voor tal van andere procedures, stelt een ruimer probleem en betreft de wijze van functioneren van de rechtbanken in het algemeen.

23. Tijdnood en gebrek aan personeel zijn eveneens motieven voor een afwijzing van de standaardverzoekschriften: er is te weinig griffiepersoneel enerzijds en een toevloed van rechtsonderhorigen anderzijds. Men vreest een sneeuwbal-effect, hetgeen het publiek niet ten goede zal komen. Naar onze mening moet een verruiming of veralgemening van formulieren inderdaad gepaard gaan met personeelsuitbreiding en -vorming.

24. Ten slotte zijn er nog enkele andere overwegingen. In kleinere en/of landelijke gemeenten komen huurgeschillen te weinig voor om zulk een model op te stellen; in de steden daarentegen is er wel degelijk een frequent gebruik van de verzoekschriftprocedure. Sommige vrederechten vermelden dat er geen vraag is vanuit het publiek. Vaak zouden advocaten zelf ook de dagvaarding verkiezen boven het verzoekschrift, wegens de eraan verbonden procedurele «zekerheid»: aangezien heel wat rechtbanken niet van oordeel zijn dat de keuze voor de dagvaarding als wijze van rechtsingang een reden is om de meerdere uitgaven ten opzichte van de

²⁵ Zie hierover DE COSTER, S., «Wraking en verschoning», in *Gerechtelijk recht-artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, losbl., art. 828-18 e.v., nrs. 27 e.v. en 32 e.v.; FETTWEIS, A., o.c., p. 428 en nr. 605; R.P.D.B., Tw. «Récusation», nr. 42; ROUARD, P., *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, Brussel, Bruylant, 1977, II, p. 369 e.v., nrs. 436 e.v.

²⁶ Zie bv. de artikelen 1253 en 1345 Ger. W.

²⁷ De bedoeling van de regel is het waarborgen van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, die in het gedrang zou komen bij het optreden voor een bepaalde partij, maar ook het behoud van het vertrouwen in de rechterlijke macht, die in het gedrang zou kunnen komen wanneer een vermoeden van «bienvveillance» ten aanzien van bepaalde partijen zou bestaan: zie hierover ROUARD, P., *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, Tome préliminaire, II, Brussel, Bruylant, 1979, p. 549 e.v., nr. 808; CAMBIER, C., *Droit judiciaire civil*, Brussel, Larcier, 1974, 567.

verzoekschriftprocedure af te wentelen op de eisende partij, gaat het argument van de meerkosten niet op²⁸.

25. In de huidige wettelijke context, zo wordt gesteld, is het gebruik van standaardverzoekschriften niet wenselijk: «De wetgever moet tekortkomingen in procedures oplossen, niet de griffiers.» Er wordt voor gepleit dat voor de invoering van zulke verzoekschriften de Bijzondere Commissie van Magistraten bij het Ministerie van Justitie, belast met het opstellen van formulieren, de verantwoordelijkheid ervoor op zich neemt: het punt staat in elk geval wel op de agenda van deze Commissie.

26. Wij mogen niet nalaten te vermelden dat bij de vrederechten zonder standaardverzoekschriften vaak toch ofwel een toelichtende nota rond artikel 1344bis van het Gerechtelijk Wetboek²⁹, ofwel een mondelinge toelichting wordt verstrekt. In het eerste geval varieert de omvang van deze nota's: van een kopie van de wettekst tot een uitgebreide en verstaanbare commentaar.

²⁸ Zie hierover HUBEAU, B., «Artikel 1344bis Ger. W.», *l.c.*, p. 23 e.v., nrs. 30 e.v.; HUBEAU, B., «De verzoekschriftprocedure in het huurrecht (art. 1344bis Ger. W.)», *l.c.*, p. 36 e.v., nrs. 30 e.v. VAN CRAENENBROECK, R., *l.c.*

²⁹ Waarin vooral de verplichting in verband met het getuigschrift van woonplaats wordt benadrukt.

VI. Besluit

27. Een beoordeling van artikel 1344bis van het Gerechtelijk Wetboek moet men situeren in de meer algemene en vaak terugkerende³⁰ discussie tussen voorstanders van een (relatieve) deformalisering van de rechtspleging, o.m. via het contradictoire verzoekschrift, en de bepleiters van de dagvaarding bij gerechtsdeurwaardersexploot als algemene regel. Omdat artikel 1344bis van het Gerechtelijk Wetboek voldoende procedurele waarborgen biedt, is deze rechtspleging een stap in eerstgenoemde wenselijk geachte richting. Wil men echter aan deze deformalisering de nodige kansen geven, dan dienen een aantal begeleidende maatregelen te worden getroffen: het opstellen van degelijke en duidelijke, makkelijk hanteerbare standaardverzoekschriften, alsook het toebedelen van een begeleidende opdracht aan het griffiepersoneel zijn daar twee van. Het ware wenselijk dat de lokale vrederechten niet verplicht worden zelf zulke modellen op te stellen: het Ministerie van Justitie moet in dit verband de nodige stappen doen.

Bernard HUBEAU
Universiteit Antwerpen (U.I.A.)

³⁰ Zie bv. BRIERS, M. en DEPUIS, J.F., *l.c.*, i.h.b. 121 e.v., die op grond van motieven van rechtszekerheid, eerbiediging van het recht van verdediging, aansprakelijkheid, kostprijs, duurtijd van de rechtspleging, eenheid van rechtspleging en toegankelijkheid van het gerecht de inleiding langs gerechtsdeurwaardersexploot willen vooropstellen als algemene regel, resp. trachten te bewijzen dat het verzoekschrift, wat genoemde elementen betreft, geen voordelen biedt.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 5 MEI 1988

Voorzitter: de h. Janssens, afdelingsvoorzitter

Rapporteur: mevr. Baeté-Swinnen

Openbaar ministerie: de h. D'Hoore, advocaat-generaal

Advocaat: mr. Houtekier

Burgerlijke rechtspleging – Bewijs – Getuigenverhoor – Tegenverhoor – Tardiviteit – Nietigheid van getuigenissen

De tardiviteit van het tegenverhoor levert geen eigen gebrek van de erin opgenomen getuigenissen op.

W. t/ T.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 november 1986 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

...

Over het eerste middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 774, tweede lid, 940, 1042, 1054 en 1068 van het Gerechtelijk Wetboek;

doordat het arrest het door eiser ingesteld incidenteel hoger beroep strekkende tot nietigverklaring van het door verweerster gehouden tegenverhoor inzake de echtscheiding zonder voorwerp verklaart op de volgende gronden: Eiser werpt de nietigheid van het tegenverhoor op omdat het rekwist tot het houden van tegenverhoor niet binnen de termijn bepaald in artikel 921 van het Gerechtelijk Wetboek

werd neergelegd. Het verzoek tot het houden van het tegenverhoor werd gericht aan de rechter aangewezen voor het houden van het getuigenverhoor. Deze heeft een beschikking geveld. Deze beslissing is niet vatbaar voor verzet of hoger beroep vóór het eindvonnis. De eerste rechter is geen rechter in hoger beroep van de beschikkingen gegeven tijdens het getuigenverhoor dat hij heeft bevolen. Derhalve moest of kon de eerste rechter niet over de door eiser opgeworpen nietigheid statuëren. Eiser kan enkel na het eindvonnis tegen die beschikking opkomen. Hij doet dit niet en beperkt zich ertoe kritiek te leveren op het eindvonnis. De beschikking van 1 september 1983 vecht hij echter niet aan. Zijn incidenteel beroep daarvoor is zonder voorwerp;

terwijl, eerste onderdeel, verweerster tegenover het door eiser ingestelde incidenteel hoger beroep geenszins had ingeroepen dat dit zonder voorwerp was, zodat het arrest, alvorens het door eiser ingesteld incidenteel hoger beroep af te wijzen op een exceptie die door verweerster niet was ingeroepen, de heropening van de debatten had moeten bevelen (schending van artikelen 774, tweede lid, en 1042 van het Gerechtelijk Wetboek);

tweede onderdeel, nu het hoofdberoep door verweerster ingesteld was, eiser ontvankelijk was bij incidenteel beroep de wettigheid van het tegenverhoor te betwisten, waarover het bestreden vonnis zich uitgesproken had (schending van de artikelen 940, 1042, 1054 en 1068 van het Gerechtelijk Wetboek);

derde onderdeel, het arrest enerzijds het door eiser ingesteld incidenteel hoger beroep zonder voorwerp verklaart, hetgeen inhoudt dat het niet ontvankelijk is bij gebrek aan belang, en het anderzijds ontvankelijk maar ongegrond verklaart; dat deze beschikkingen tegenstrijdig en dubbelzinnig zijn (schending van artikel 97 van de Grondwet);

Overwegende dat eiser voor de eerste rechter liet gelden dat het tegenverhoor wegens laattijdigheid nietig was en daarom uit de debatten diende te worden geweerd;

Dat de eerste rechter dit verweer verwierp op grond dat de termijn bepaald in artikel 921, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek te dezen niet was begonnen lopen bij gebrek aan verzending van het proces-verbaal van het verhoor aan de partijen en in elk geval niet voorgeschreven was op straffe van verval;

Overwegende dat eiser incidenteel beroep instelde tegen die beslissing en in zijn conclusie staande hield dat het tegenverhoor buiten termijn werd gevraagd, wegens laattijdigheid nietig was en daarom uit de debatten diende te worden geweerd;

Dat de appelrechter dit incidenteel beroep op grond van de in het middel weergegeven redengeving zonder voorwerp verklaart;

Overwegende dat de in artikel 921, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde termijn waarbinnen het verzoekschrift tot tegenverhoor moet worden neergelegd, niet voorgeschreven is op straffe van verval;

Overwegende dat artikel 956, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de nietigheid van het getuigenverhoor geen nietigheid van de getuigenissen ten gevolge heeft, indien deze niet aangetast zijn door een eigen gebrek;

Dat de gebreken die nietigheid van de getuigenis tot gevolg hebben bepaald zijn in artikel 961 van voormeld wetboek;

Dat de laattijdigheid van het tegenverhoor geen eigen gebrek van de erin opgenomen getuigenissen oplevert;

Overwegende dat eiser geen nietigheid van de getuigenissen van het tegenverhoor voor de feitenrechtters ingeroepen heeft; dat een dergelijke nietigheid overeenkomstig artikel 864 van het Gerechtelijk Wetboek gedekt is, wanneer, zoals te dezen, een vonnis of arrest op tegenspraak, behalve datgene dat een maatregel van inwendige orde inhoudt, gewezen is zonder dat de nietigheid door de partij is voorgedragen of door de rechter ambtshalve is uitgesproken;

Overwegende dat de aangevoerde nietigheid van het tegenverhoor derhalve niet ertoe kan leiden dat de getuigenissen van het tegenverhoor uit de debatten dienen te worden geweerd;

Dat het middel mitsdien, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is;

...

NOOT-Zie Cass., 8 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 310, noot J.L., en *J.T.*, 1979, 320, noot Fettweis, A.; Cass., 31 januari 1985, *R.W.*, 1985-86, 1291; Fettweis, A., «La dispense de notification du procès-verbal de l'enquête», *Jur. Liège*, 1985, 227-228; Marchal, G., «Du délai pour demander l'enquête contraire», *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1987, 339-348.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 15 MAART 1989

Voorzitter: de h. Stranard, afdelingsvoorzitter

Rapporteur: mevr. Jeanmart

Openbaar ministerie: de h. Janssens de Bisthoven, advocaat-generaal

Advocaat: mr. Wittamer

Wegverkeer – Inschrijving van voertuigen – Vrijstelling

Op de regel dat geen enkel voertuig met eigen beweegkracht tot het verkeer in België toegelaten wordt als het niet vooraf in België is ingeschreven, bestaat maar één uitzondering, nl. wanneer het gaat om voertuigen die tijdelijk in België worden ingevoerd door niet in het land verblijvende personen en die voorzien zijn van een inschrijvingsteken dat is uitgereikt door de autoriteiten van een bij art. 3 K.B. 31 december 1953 aangewezen ander land dan België, alsmede van het daarmee overeenkomend kenteken.

T.

Gelet op het bestreden vonnis, op 9 november 1988 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Aarlen;

Over het middel: het bestreden vonnis, beslist dat eiser zijn voertuig in België had moeten laten inschrijven en veroordeelt hem wegens overtreding van de artikelen 3, § 1, en 6 van het koninklijk besluit van 31 december 1953 tot één enkele geldboete,

terwijl eiser in zijn conclusie had betoogd dat het litigieuze voertuig ten tijde van de feiten was ingeschreven in het Groot-hertogdom Luxemburg en dat eiser houder was van een in-

schrijvingsbewijs dat overeenstemde met de hem uitgereikte nummerplaat, zodat de correctionele rechtbank «geen passend antwoord geeft op de argumenten» van eiser; het vonnis bovendien de artikelen 3, § 1, en 6 van het koninklijk besluit van 31 december 1953 schendt, die weliswaar «de verplichting opleggen het voertuig in te schrijven en te rijden met een inschrijvingsbewijs dat overeenkomt met de voor dat voertuig toegekende nummerplaat» doch niet de verplichting opleggen om het voertuig «in België in te schrijven»:

Overwegende dat het vonnis erop wijst dat eiser sedert september 1986 in Athus verbleef en van ambtswege uit de bevolkingsregisters van Esch-sur-Alzette was geschrapt, en daaruit afleidt dat eiser zijn voertuig in België had moeten laten inschrijven;

Dat het aldus de door eiser in zijn conclusie uiteengezette argumenten beantwoordt door ze te verwerpen;

Dat het middel, in zoverre het een schending van artikel 97 van de Grondwet aanvoert, feitelijke grondslag mist;

Overwegende dat krachtens artikel 3, § 1, eerste lid, van het koninklijk besluit van 31 december 1953 houdende regeling nopens de inschrijving van voertuigen met eigen beweegkracht, geen voertuig met eigen beweegkracht tot het verkeer op de openbare weg wordt toegelaten, tenzij het vooraf ingeschreven is;

Overwegende dat het tweede lid van dat artikel één uitzondering maakt op de verplichting de voertuigen met eigen beweegkracht te doen inschrijven, namelijk wanneer het gaat om voertuigen met eigen beweegkracht die tijdelijk in België worden ingevoerd door niet in het land verblijvende personen en die voorzien zijn van een inschrijvingsteken dat werd uitgereikt door de autoriteiten van een bij dat artikel aangewezen ander land dan België, alsmede van het daarmee overeenkomend kenteken;

Overwegende dat uit de gehele tekst van die bepaling en meer bepaald uit het onderling verband tussen het eerste en het tweede lid blijkt dat, buiten het in het tweede lid bedoelde geval, geen enkel voertuig met eigen beweegkracht tot het verkeer in België toegelaten wordt als het niet vooraf in België is ingeschreven;

Dat het middel, in zoverre het de schending van de artikelen 3, § 1, en 6 van het koninklijk besluit van 31 december 1953 aanvoert, faalt naar recht;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 17 MAART 1989

Voorzitter: de h. Caenepeel, waarnemend voorzitter

Rapporteur: de h. Rauws

Openbaar ministeriel de h. D'Hoore, advocaat-generaal

Advocaat: mr. Delahaye

Wetten, decreten en besluiten – Inkomstenbelastingen – Wet die een wijziging van de procedure inhoudt – Werking in de tijd

Het door de wet van 16 maart 1976 toegevoegde tweede lid van art. 278 W.I.B., dat de grieven betreft die de belastingplichtige tegen de beslissing van de directeur voor het hof

van beroep vermag aan te voeren, en dus een wijziging van de rechtspleging inhoudt, vindt onmiddellijke toepassing op de bij zijn inwerkingtreding bij de hoven van beroep nog hangende zaken en op de er later ingeleide gedingen.

H. e.a. t/ Belgische Staat

Gelet op de bestreden arresten, op 10 oktober 1987 en 10 november 1987 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen een arrest dat op 10 oktober 1987 door het Hof van Beroep te Antwerpen zou zijn gewezen:

Overwegende dat de eisers afstand doen van hun voorziening;

II. In zoverre de voorziening gericht is tegen het arrest op 10 november 1987 gewezen:

Over het middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 247, 278, 279 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, de twee laatste als aangevuld door de artikelen 3 en 4 van de wet van 16 maart 1976 tot wijziging van de rechtspleging betreffende geschillen inzake directe belastingen, 5 van de vermelde wet van 16 maart 1976, 2 van het Burgerlijk Wetboek, 2 en 3 van het Gerechtelijk Wetboek, en miskenning van het algemeen beginsel volgens hetwelk een nieuwe wet onmiddellijk uitwerking heeft,

...

Overwegende dat de eisers, volgens het arrest, voor het hof van beroep, ten aanzien van de door wijlen Maurice H. slechts een enkele maal verrichte belegging, bestaande in de aankoop van een vliegtuig Cessna via de P.V.B.A. B., aanvoerden dat die investering, ingevolge artikel 247 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, niet als teken en indicie van een hogere graad van gegoedheid kan worden beschouwd;

Dat het arrest daarop beslist dat bezwaar niet te kunnen beoordelen, aangezien het tweede lid van artikel 278 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen ter zake niet toepasselijk is, omdat die bepaling pas werd toegevoegd door de wet van 16 maart 1976 en derhalve niet van toepassing is op het betwiste aanslagjaar 1974, de betwisting niet werd geformuleerd in het op 27 augustus 1976 ingediende bezwaarschrift en de directeur der belastingen ze niet ambtshalve had onderzocht;

Overwegende dat het tweede lid van artikel 278 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, toegevoegd door de wet van 16 maart 1976, bepaalt: «De eiser mag aan het hof van beroep bezwaren onderwerpen die noch in het bezwaarschrift werden geformuleerd, noch ambtshalve door de directeur werden onderzocht, voor zover zij een overtreding van de wet of een schending van de op straf van nietigheid voorgeschreven procedurevormen invoeren»; dat die bepaling, krachtens artikel 5 van dezelfde wet, in werking is getreden de dertigste dag na haar publikatie in het Belgisch Staatsblad van 15 april 1976;

Dat de geciteerde bepaling, die de grieven betreft welke de belastingplichtige tegen de beslissing van de directeur voor het hof van beroep vermag aan te voeren, en dus een wijziging van de rechtspleging inhoudt, onmiddellijk toepassing vindt op de bij haar inwerkingtreding bij de hoven van

beroep nog hangende zaken en, a fortiori, op de er later ingeleide gedingen ;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de beslissing van de directeur der belastingen betreffende de aanslag in de personenbelastingen van het aanslagjaar 1974 van wijlen Maurice H., genomen werd op 20 mei 1981 en dat ertegen tijdig beroep werd ingesteld op 10 juni 1981 ;

Dat het arrest, dat niet betwist dat de eisers, ten aanzien van het in aanmerking nemen door de directeur der belastingen van de litigieuze investering als teken en indicie waaruit een hogere graad van gegoedheid blijkt, voor het hof van beroep een overtreding van artikel 247 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aanvoerden, derhalve de beslissing dat het hof van beroep, om de hiervoren weergegeven reden, die grief niet vermag te beoordelen, niet naar recht verantwoordt ;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 10 APRIL 1989

Voorzitter : de h. Bosly, waarnemend voorzitter

Rapporteur : de h. Rappe

Openbaar ministerie : mevr. Liekendael, advocaat-generaal

Advocaat : mr. Delahaye

Sociale zekerheid werknemers – Toepassingsgebied – Vervoerders van goederen – Voorwaarden

De toepassing van de Sociale-Zekerheidswet Werknemers op de vervoerders van goederen hangt van geen andere voorwaarden af dan die gesteld bij art. 3, 5°, K.B. van 28 november 1969. In dat artikel worden personen bedoeld die niet door een arbeidsovereenkomst verbonden zijn. Het is toepasselijk op de vervoerders van goederen die hun werkzaamheden «volledig zelfstandig» verrichten.

B.V.B.A. E. t/ R.S.Z. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 februari 1987 door het Arbeidshof te Luik gewezen ;

...

Over het tweede middel: schending van het algemeen rechtsbeginsel inzake het recht van verdediging, van de artikelen 3, 5°, van het koninklijk besluit van 28 november 1969, en 2, § 1, 1°, van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, ter uitvoering waarvan dat koninklijk besluit is genomen,

doordat het arrest, met bevestiging van het beroepen vonnis, eiseres veroordeelt om aan de eerste verweerder de gevraagde sociale-zekerheidsbijdragen te betalen en de beslissing voor de laatste drie verweerders bindend verklaart op grond dat artikel 3, 5°, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 «geen vermoeden juris tantum instelt, wat zou betekenen dat het tegenbewijs kan worden geleverd, hetgeen te dezen verboden is ; daaruit volgt dat de b.v.b.a. sociale-zekerheidsbijdragen voor D., G. en G. verschuldigd is», *terwijl*, (...)

tweede onderdeel, artikel 3, 5°, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 genomen is ter uitvoering van artikel 2, § 1, 1°, van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944, krachtens hetwelk de Koning «onder de voorwaarden die Hij bepaalt de toepassing van deze wet kan uitbreiden tot de personen die, zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden, tegen loon arbeidsprestaties onder het gezag van een ander persoon verrichten of die een arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst ; alsdan de Koning de persoon aanwijst die als werkgever wordt beschouwd» ; daaruit volgt dat artikel 3, 5°, van dat koninklijk besluit niet toepasselijk kan zijn als de vervoerder zijn werkzaamheden niet «in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst», maar volledig zelfstandig verricht ; het arrest, derhalve, door te beslissen, dat artikel 3, 5°, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 een onweerlegbaar vermoeden instelde, en door geen rekening te houden met de feiten en middelen waarop eiseres zich beriep ten bewijze dat de verweerders, D., G. en G. zelfstandigen zijn, artikel 3, 5°, van dat koninklijk besluit en artikel 2, § 1, 1°, van de wet van 27 juni 1969 schendt ;

...

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat de Koning, ter uitvoering van artikel 2, § 1, 1°, van de wet van 27 juni 1969, bij artikel 3, 5°, van het besluit van 28 november 1969 heeft beslist dat de personen die vervoer van goederen verrichten onder de bij die bepaling gestelde voorwaarden, geacht worden personen te zijn die «een arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst» en tot wie de toepassing van die wet is uitgebreid ; dat artikel 3, 5°, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 betrekking heeft op personen die niet door een arbeidsovereenkomst zijn verbonden, zodat het bewijs dat die personen hun werkzaamheden «volledig zelfstandig» verrichten, aan de toepassing van die tekst geen afbreuk kan doen ; dat deze toepassing van geen andere dan de bij die bepaling gestelde voorwaarden afhangt ;

Dat het onderdeel faalt naar recht ;

...

NOOT – Zie ook de cassatiearresten van 21 december 1981 (A.C., 1981-82, 539 ; R.W., 1982-83, 632) en van 10 oktober 1988 (R.W., 1988-89, 775 ; T.S.R., 1988, 476 en 1989, 130 ; S.R.K., 1989, 63 ; J.T.T., 1989, 27).

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 10 APRIL 1989

Voorzitter : de h. Bosly, waarnemend voorzitter

Rapporteur : de h. Marchal

Openbaar ministerie : mevr. Liekendael, advocaat-generaal

Advocaten : mrs. Simont en De Bruyn

Sociale zekerheid werknemers – Grensarbeiders – Frankrijk – Wisselkoersschommelingen – Compensatievergoeding – Toekenningsvoorwaarden

De transfer van het loon door toedoen van de officiële instelling bedoeld in art. 2 van de opeenvolgende koninklijke besluiten houdende toekenning van een vergoeding aan de in Frankrijk tewerkgestelde grensarbeiders, tot compensatie van de loonderving voortvloeiende uit de schommelingen van de wisselkoers tussen de Belgische en de Franse munt, is een voorwaarde tot toekenning van die compensatievergoeding.

R.V.A. t/ S.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 juni 1986 door het Arbeidshof te Bergen gewezen ;

Over het middel: schending van artikel 1 van het koninklijk besluit nr. 13 van 11 oktober 1978 tot aanvulling van artikel 7, § 1, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, in voormelde besluitwet ingevoegd onder lid «j» in § 1 van artikel 7; van de artikelen 1, 2, 3 en 4 van de koninklijke besluiten tot toekenning aan de in Frankrijk tewerkgestelde grensarbeiders van een vergoeding om de loonderving te compenseren die voortvloeit uit de schommelingen van de wisselkoers tussen de Belgische en de Franse munt, van 24 maart 1977; 4 mei 1977 (enz. ...),

doordat, nu vaststaat : 1° dat verweerder sedert november 1977 de vergoedingen heeft ontvangen die door de Belgische wetgeving aan de in Frankrijk tewerkgestelde, maar in België verblijvende grensarbeiders worden toegekend om de loonderving te compenseren die voortvloeit uit de schommelingen van de wisselkoers tussen de Belgische en de Franse munt ; 2° dat uit een onderzoek van de met de betaling van die vergoedingen belaste diensten van eiser is gebleken dat de voorwaarden voor de toekenning van dat voordeel te dezen niet waren vervuld, daar verweerders Franse werkgever, de firma C. te S., de transfer van zijn loon niet had uitgevoerd door toedoen «van de met de transfer van de lonen belaste officiële instelling»; en 3° dat de gewestelijk inspecteur van de werkloosheid derhalve bij beslissing van 14 april 1981 aan verweerder het recht op vergoedingen van november 1977 tot oktober 1980 heeft ontzegd, terwijl ieder ten onrechte ontvangen bedrag moest worden terugbetaald ; het arrest het beroepen vonnis wijzigt, het beroep van verweerder inwilligt, de administratieve beslissing vernietigt en verklaart dat verweerder opnieuw aanspraak kan maken op de litigieuze compensatievergoedingen, op grond dat het koninklijk besluit nr. 13 van 11 oktober 1978 niet nader bepaalt «welke instellingen daartoe zijn opgericht» en dus aan verweerder niet kan worden verweten dat hij zijn loon via een bank heeft ontvangen,

...

Overwegende dat het arrest zijn beslissing doet steunen op artikel 7, § 1, j, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, gewijzigd bij het koninklijk besluit nr. 13 van 11 oktober 1978, dat op 1 januari 1979 in werking is getreden ;

Dat het middel aan het arrest niet verwijt dat het aan die bepaling terugwerkende kracht verleent, door op grond daarvan aan verweerder rechten toe te kennen die betrekking hebben op periodes van vóór haar inwerkingtreding ;

Overwegende dat volgens dat artikel 7, § 1, j, eiser tot taak heeft, onder de voorwaarden die de Koning bepaalt, met de

hulp van de daartoe opgerichte of op te richten instellingen te zorgen voor de uitbetaling aan de in Frankrijk tewerkgestelde grensarbeiders van een compensatievergoeding ter compensatie van de loonderving die voortvloeit uit de schommelingen van de wisselkoers tussen de Belgische en de Franse munt ;

Dat die bepaling ter uitvoering van de wet van 5 augustus 1978 houdende de economische en budgettaire hervormingen, tot doel heeft aan eiser die taak toe te kennen en de Koning in staat te stellen de voorwaarden vast te stellen waaronder eiser die taak moet vervullen ;

Overwegende dat de toekenning van de compensatievergoeding voor de betaling waarvan eiser met de hulp van de in de artikelen 178 en 181 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 zorgt, door de in het middel aangewezen opeenvolgende koninklijke besluiten wordt geregeld, waarvan artikel 2 bepaalt dat de vergoeding gelijk is aan het verschil tussen de wisselkoers die zij vaststellen enerzijds, «en de koers die werkelijk wordt toegepast door de officiële instelling belast met de transfer van de lonen», anderzijds ;

Dat eruit volgt dat de transfer van het loon door toedoen van de in die bepaling bedoelde officiële instelling een voorwaarde is tot toekenning van de compensatievergoeding ;

Overwegende dat uit de vermeldingen van het arrest blijkt dat aan verweerder, die in Frankrijk als grensarbeider was tewerkgesteld, het recht op de compensatievergoeding werd ontzegd omdat zijn loon niet was getransfereerd door toedoen van de met die transfer belaste officiële instelling ;

Dat het arrest, om de in het middel overgenomen redenen, die administratieve beslissing vernietigt, zonder na te gaan of de transfer door toedoen van voormelde officiële instelling is geschied en dus zonder rekening te houden met de bepalingen van de te dezen toepasselijke koninklijke besluiten inzake de voorwaarden tot toekenning van de in artikel 7, § 1, j, van de besluitwet van 28 december 1944 bedoelde compensatievergoeding ;

Dat het arrest zijn beslissing niet naar recht verantwoordt ;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 25 APRIL 1989

Voorzitter : de h. Boon, waarnemend voorzitter

Rapporteur : de h. Holsters

Openbaar ministerie : de h. du Jardin, advocaat-generaal

Advocaat : mr. Schepens

1. Wegverkeer — Bloedproef — Bewijsmiddel — 2. Geneeskunde — Beroepsgeheim — Bloedproef

1. Een door een geneesheer genomen bloedstaal is als bewijsmiddel niet nietig wegens het enkele feit dat het genomen is met miskenning van een voorschrift van de «Code van geneeskundige plichtenleer».

2. Door het enkele feit dat een geneesheer op vordering van de bevoegde overheid een bloedproef uitvoert, zij het op zijn patiënt, maakt hij zich niet schuldig aan bekendmaking van geheimen die hem uit hoofde van zijn beroep zijn toevertrouwd.

L. t/ M. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 7 juni 1988 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de tegen eiser ingestelde strafvordering :

Over het eerste middel : schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 408 en 416 van het Wetboek van Strafvordering,

doordat het arrest de telastleggingen B en C bewezen verklaart en eiser schuldig aan de betreffende telastleggingen verklaart op grond van de uitslag van de alcoholbepaling in het bloed van eiser, waarbij uitdrukkelijk wordt aangenomen dat er geneesmiddelen aan eiser werden toegediend die alcohol bevatten, doch waarbij wordt verworpen dat de alcohol in deze geneesmiddelen het alcoholgehalte in het bloed bij eiser van 0,79 gram ‰ zou hebben opgevoerd tot 2,1 gram ‰ of 2,7 gram ‰,

terwijl op geen enkele wijze wordt gemotiveerd waarom zou moeten worden aangenomen dat de alcohol in de aan eiser toegediende geneesmiddelen het alcoholgehalte in het bloed niet kon opdrijven tot 2,1 gram ‰ of 2,7 gram ‰:

Overwegende dat eiser niet aanwijst waarin de schending van de artikelen 408 en 413 van het Wetboek van Strafvordering zou bestaan ;

Overwegende, voor het overige, dat de appelrechters het bewezen verklaren van telastlegging B (in staat van dronkenschap voertuig bestuurd) niet enkel laten steunen op de uitslag van de bloedanalyse, maar wel, met weerlegging van het verweer van eiser dat geen objectieve tekenen van dronkenschap werden vastgesteld, op de verklaringen van de getuige Eddy C. gelezen in onderlinge samenhang met de uitslag van de alcoholbepaling in het bloed van eiser ;

Overwegende dat eiser, wat meer bepaald de alcoholintoxicatie betreft, in zijn conclusie de uitgevoerde bloedafnamen en analyses besprak en stukken neerlegde omtrent de aan eiser na het ongeval toegediende medische behandeling met aanwijzing dat produkten werden gebezigd die alcohol bevatten om te concluderen dat die produkten «invloed hebben op de meting van alcoholemie zoals zij gebeurd is en zoals wettelijk voorgeschreven», waarbij niet wordt aangevoerd, enerzijds, dat er geen alcoholgebruik door eiser was geweest, maar wel dat er «geen alcoholmisbruik voorhanden was», anderzijds, dat het in het bloed van eiser vastgestelde alcoholgehalte enkel van de gebruikte alcoholhoudende medische produkten zou voortkomen, maar wel dat «beïnvloeding van de alcoholemie door een behandeling blijkt»;

Overwegende dat de appelrechters door aan te nemen dat de aan eiser toegediende geneesmiddelen alcohol bevatten, de conclusie van eiser bijtreden ; dat zij door op grond van de hun overgelegde feitelijke gegevens, met bespreking van de onderscheiden bloedafnamen en analyses daarvan, vast te stellen dat niet kan worden aanvaard dat de toegediende geneesmiddelen «het alcoholgehalte van 0,79 gram ‰ tot 2,1 gram ‰ laat staan tot 2,7 gram ‰ zouden hebben opgevoerd», hun beslissing regelmatig met redenen omkleeden en naar recht verantwoorden ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het tweede middel : schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 44bis van het Wetboek van Strafvordering en 458 van het Strafwetboek ;

doordat het arrest de telastleggingen B en C bewezen verklaart en eiser schuldig aan de betreffende telastleggingen verklaart op grond dat de geldigheid van de bloedpunctie niet in het gedrang kwam ondanks de omstandigheid dat de bloedpunctie werd uitgevoerd door de behandelende geneesheer S., waarbij in het arrest wordt aangenomen dat niet bewezen is dat de verbalisanten een beroep konden doen op een andere geneesheer ;

terwijl de geneesheer die gevorderd wordt een bloedpunctie uit te voeren op een van zijn patiënten, overeenkomstig de voor hem deontologische geldende regels zich daaraan dient te onttrekken op voorwaarde dat de opvorderende overheid een beroep kan doen op een andere geneesheer :

Overwegende dat een door een geneesheer genomen bloedstaal als bewijsmiddel niet nietig is wegens het enkele feit dat het genomen is met miskenning van een voorschrift van de «Code van geneeskundige plichtenleer» ;

Overwegende dat een geneesheer door het enkele feit dat hij op vordering van de bevoegde overheid een bloedproef uitvoert, zij het op zijn patiënt, zich niet schuldig maakt aan bekendmaking van geheimen die hem uit hoofde van zijn beroep zijn toevertrouwd ;

Overwegende dat de appelrechters dit vaststellen, waarbij – zoals uit het inleidend woord «temeer» blijkt – de toevoeging dat het niet bewezen is dat de verbalisanten een beroep konden doen op een andere geneesheer een overtuigende redengeving is ;

Dat de appelrechters door hun redengeving hun beslissing regelmatig met redenen omkleeden en naar recht verantwoorden ;

...

NOOT – En een bloedmonster nemen, en verzorgen

1. Het komt vaak voor dat politie of rijkswacht de wachtdokter, die in de late avond of 's nachts een vermoede dronken of geïntoxiceerd bestuurder verzorgde, vordert voor het nemen van een bloedmonster. Soms zelfs wordt een geneesheer gevorderd, die de bestuurder reeds voordien in behandeling had. Die dingen gebeuren meestal wegens de praktische onmogelijkheid – soms alleen maar moeilijkheid – om een andere geneesheer te vinden. De geneesheer mag in principe niet weigeren in te gaan op die vordering (art. 1 K.B. 10 juni 1959), uitgenomen wanneer hij een formele contra-indicatie vaststelt of wanneer naar zijn oordeel de redenen, die de betrokkene aanvoert om het monster niet te nemen, gegrond zijn (Hutsebaut, F., «Ademtest en bloedproef», *Comm. Straf.*, nr. 9).

Art. 131 van de Code van geneeskundige plichtenleer opgesteld door de Nationale Raad van de Orde van Geneesheren bepaalt daarentegen dat de geneesheer zich aan deze vordering mag onttrekken, wanneer de persoon die een bloedmonster moet geven, een van zijn patiënten is en op voorwaarde dat de vorderende overheid een beroep kan doen op een andere geneesheer. Als de betrokkene zijn patiënt is, moet de geneesheer evenwel altijd weigeren een klinisch onderzoek te verrichten of een klinisch oordeel uit te spreken over de alcoholintoxicatie van de betrokkene. De Nationale

Raad aanvaardt dus dat de behandelende geneesheer een bloedmonster neemt. Alleen staat ze hem toe dit te weigeren in het welbepaalde geval dat de verrichting door een ander kan worden uitgevoerd. Wie zal hier echter over oordelen? De gevorderde geneesheer of de vorderende overheid?

Het is zo dat de Koning geen verbindende kracht heeft verleend aan de Code van geneeskundige plichtenleer. De rechter kan dus een afname van een bloedmonster niet onwettig verklaren om de enkele reden dat ze niet in overeenstemming was met de bovenvermelde voorschriften van de Code. Dit neemt niet weg dat de Orde van Geneesheren, zitting houdende in tuchtzaken, zou mogen vaststellen dat die voorschriften behoren tot de regelen van de medische plichtenleer en dus door de geneesheren moeten, in dit geval, eerder mogen nageleefd (vgl. Cass., 9 mei 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, nr. 552; Cass., 19 mei 1988, *Arr. Cass.*, 1987-88, nr. 583, *R.W.*, 1988-89, 645). Dit veronderstelt dan wel dat die voorschriften niet in strijd zijn met een wettelijke bepaling van openbare orde. Het is namelijk de vraag of art. 1 K.B. 10 juni 1959 een behandelend geneesheer wel toestaat een vordering te weigeren, omdat en zelfs wanneer een beroep op een andere geneesheer kan worden gedaan. Het voorziet in ieder geval niet expressis verbis in die mogelijkheid.

Wat er ook van zij, de geneesheer heeft hier de vordering niet geweigerd. De redengeving dat niet bewezen is dat de verbalisanten een beroep konden doen op een andere geneesheer was dan ook in elke onderstelling overtollig.

2. In weerwil van een uitspraak van het Hof van Cassatie van jaren terug (Cass., 19 maart 1962, *Pas.*, 1962, I, 798, *R.W.*, 1962-63, 751, *R.D.P.*, 1963, 359) en van het standpunt van de Orde van Geneesheren, die stellig niet van laksheid t.a.v. het beroepsgeheim mag verdacht worden, blijven sommige rechters het nemen van een bloedmonster door een behandelend geneesheer als strijdig met de openbare orde beschouwen en/of menen zij dat hij hierdoor noodzakelijkerwijze zijn beroepsgeheim schendt, reden waarom zij de bewijsvoering onwettig verklaren (recente voorbeelden zijn: Pol. Hannuit, 21 april 1987, *T. Vred.*, 1988, 149; *id.*, 5 mei 1987, *De Pol.*, 1987, 83).

Deze rechtspraak gaat uit van een verkeerd begrip van de verrichting van het nemen van een bloedmonster en van het beroepsgeheim. Het nemen van een bloedmonster is slechts een technische «handeling», die buiten elke «behandeling» valt. Het nemen van een dergelijk bloedmonster geschiedt niet op verzoek van een patiënt en/of in het kader van zijn verzorging. Het brengt evenmin de eventuele concomitante verzorging in het gedrang, waarover de geneesheer overigens wel het geheim moet bewaren. Bovendien vertrouwt de betrokkene de geneesheer geen bloedmonster toe, in de zin van een geheim toevertrouwen. Het bloed wordt integendeel aan het gerecht gegeven en dit krachtens de wet en met het oog op het strafonderzoek. Tot slot maakt de geneesheer zelfs niet eens iets bekend. Kortom, het nemen van een bloedmonster in verkeerszaken heeft niets te maken met geneeskundige behandeling of medisch beroepsgeheim (Hutsebaut, F., «De bloedproef en het beroepsgeheim van de geneesheer», *Pan-opticon*, 1984, 150).

3. Is het vorderen van de behandelende geneesheer voor het nemen van een bloedmonster dus niet onwettig (zie bv. ook, Luik, 2 mei 1984, *Jur. Liège*, 1984, 351, noot J.H.), dan is elke andere verrichting ten verzoeken van politie of rijkswacht waarbij hij noodzakelijkerwijze op het terrein

van de verzorging en zijn beroepsgeheim zou komen, het wel. De behandelende geneesheer mag immers hoegenaamd geen vaststellingen ten voordele van het strafonderzoek verrichten (Gent, 12 november 1985, *T. V.B.R.*, 1986, 6, noot). Een klinisch onderzoek is dus uit den boze, zoals de Code van geneeskundige plichtenleer het terecht bepaalt. De verbalisanten mogen ook geen inlichtingen gaan inzamelen in het ziekenhuis en bij de geneesheer met wacht om het bewijs van de dronkenschap of de intoxicatie te leveren (Pol. Charleroi, 5 februari 1982, *T. Vred.*, 1983, 115).

Mocht de geneesheer, die de eerste zorgen toediende en/of de gewone behandelende geneesheer is, op verzoek van verbalisanten én een bloedmonster nemen én een klinisch onderzoek verrichten, dan is dit laatste onwettig maar blijft het eerste wettig (Luik, 1 februari 1983, *Jur. Liège*, 1983, 166; Pol. Hasselt, 4 oktober 1985, *T. Vred.*, 1987, 60). Sommige uitspraken maken dit onderscheid evenwel niet en verklaren, o.i. ten onrechte, beide onwettig (Corr. Charleroi, 17 juni 1980, *R.G.A.R.*, 1981, nr. 10.420, noot; Pol. Hoei, 17 mei 1982, *Jur. Liège*, 1982, 324; Pol. Antwerpen, 9 november 1982, *Pas.*, 83, III, 48).

4. Een wachtdokter zal meestal de vermoede dronkeman of geïntoxiceerde niet van vroeger kennen. Zijn vordering levert daarom minder bezwaren op. De praktijk om de voorheen behandelende geneesheer te vorderen voor het nemen van een bloedmonster is evenwel niet erg gelukkig te noemen. Ze leidt tot allerlei complicaties. Dronkaards worden dan bv. behandeld met alcoholhoudende geneesmiddelen. Wellicht zou de geneesheer ook de vergissing kunnen begaan zijn persoonlijke injectienaald te gebruiken, wat de onwetigheid van bloedproef tot gevolg zou hebben (Luik, 27 juni 1988, *Rev. Rég. Dr.*, 1988, 415).

5. De in het onderhavige geval toegediende medicijnen waren uitzonderlijk sterk: ze zouden het alcoholgehalte zo maar eventjes van 0,79 gram per liter – waarom was het geen 0,81 gram – naar 2,1 tot 2,7 gram opgevoerd hebben. Wat er ook van zij, dit was de uitleg van de beklaagde. De beklaagde had wel toegegeven dat hij alcohol had verbruikt, maar de uitslag van de bloedanalyse kon volgens hem in de gegeven omstandigheden niet dienen tot bewijs van de telastleggingen.

Zijn uitleg werd echter op adequate wijze weerlegd door de feitenrechter. Deze had de veroordeling wegens het in staat van dronkenschap besturen niet alleen gebaseerd op de uitslag van de bloedanalyse, maar ook op andere bewijsmiddelen. Het bewijs van het in staat van dronkenschap besturen is immers vrij (Cass., 9 september 1981, *A.C.*, 1981-82, 36; *Pas.*, 1982, I, 32); die regel geldt zelfs voor het besturen in staat van alcoholintoxicatie (Cass., 22 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 100, *Pas.*, 1976, I, 92). Wordt echter als bewijs de uitslag van een bloedanalyse aangewend, dan moet het monster conform de wet genomen en onderzocht zijn (Spreutels, J.P., «Intoxication alcoolique et ivresse ou état analogue en matière de circulation routière», in Schuind, *Traité pratique*, 4e druk, I, blz. 695 e.v.).

De rechter mag de bewijskracht van de uitslag van een regelmatige bloedanalyse niet ontkennen, m.a.w. hij moet hem nemen voor wat hij is, maar zelfs dat belet hem nog niet rekening te houden met de eliminatiefactor en te oordelen dat het alcoholgehalte op het ogenblik van de feiten hoger lag dan op dat van de bloedanalyse (Cass., 24 juni 1968, *A.C.*, 1968, 1301; *Pas.*, 1968, I, 1227; zie ook, «Be-

treffende alcoholintoxicatie», noot bij Pol. Antwerpen, 26 juni 1984, .R.W., 1984-85, 1865). De rechter zou dus ook, weliswaar om welbepaalde redenen, mogen oordelen dat hij lager was. Te dezen viel echter op grond van de gegevens van het dossier het verweer van de dronken bestuurder niet te slikken.

L. Huybrechts

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 2 JUNI 1989

Voorzitter-rapporteur : de h. Janssens, afdelingsvoorzitter
Openbaar ministerie : de h. Krings, procureur-generaal
Advocaten : mrs. Simont en Claeys Bouuaert

Bezit – 1. Overdracht – 2. Art. 2235 B.W. – Verkrijgende verjaring

1. *Het bezit is op zich een feitelijke toestand die niet vatbaar is voor rechtsoverdracht. Een bezitter kan zijn bezit wel overdragen in de zin dat hij de latere bezitter in staat stelt de macht over de zaak uit te oefenen.*

2. *Het bezit van de opvolger maakt een nieuw bezit uit. Voor het in art. 2235 B.W. bedoelde «voegen» van het bezit van de rechtsvoorganger bij het bezit van de opvolger moet tussen de opvolger en de rechtsvoorganger een rechtsband bestaan.*

D. t/ T. en Van H.

Gelet op het bestreden vonnis, op 9 oktober 1987 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent ;

Over het middel : schending van de artikelen 544, 1319, 1320, 1322, 1341, 2228, 2235, 2262 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis beslist dat eiser zich niet op de bezitssamenvoeging van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek kan beroepen en derhalve voor recht zegt dat eiser «het perceel tuin gelegen te D., eerste afdeling, sectie A, nr. 204/K niet verworven heeft door (dertigjarige) verjaring», op grond van de volgende overwegingen : «Ter zake staat vast dat (eiser) de rechtsopvolger is onder bijzondere titel van de echtgenoten V.-D. wat betreft het perceel nr. 205/b ; nu evenwel van het litigieuze perceel nr. 204/K geen sprake is in de verkoopakte van 10 februari 1960, mag, wat dit perceel betreft, (eiser) niet geacht worden de bijzondere rechtsopvolger te zijn van genoemde echtgenoten zodat deze essentiële voorwaarde voor de samenvoeging van bezit in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek ontbreekt ; hieraan wordt geen afbreuk gedaan door het feit dat (eiser) het perceel nr. 204/K sedert 20 februari 1960 in bezit heeft gehad of ervan mogelijk het genot heeft gehad als huurder sedert 1958 ; verder komt het door (eiser) in zijn laatste conclusie aangeboden getuigenbewijs, met betrekking tot de overdracht van de bezitsrechten over perceel nr. 204/K op 20 februari 1960 (datum waarop de akte van 10 februari 1960 werd overgeschreven), niet toelaatbaar voor, daar hij aldus zijn rechtsopvolging onder bijzondere titel wat dit perceel

betreft zou willen bewijzen met schending van artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek ; ten slotte is het door (eiser) in zijn voorlaatste conclusie aangeboden bewijs zonder voorwerp ; aldus heeft (eiser) ten onrechte de dertigjarige verjaring ingeroepen en is het door (verweerders) gevorderd verbod toewijsbaar»,

terwijl, eerste onderdeel, naar luid van artikel 2262 van het Burgerlijk Wetboek, hij die zich op de dertigjarige verjaring beroept geen titel daarvan dient te vertonen, zodat het bestreden vonnis, nu het in de geciteerde overwegingen uit een titel, namelijk de verkoopakte van 10 februari 1960, afleidt dat eiser zich niet op bezitssamenvoeging betreffende perceel 204/k kan beroepen om een dertigjarig bezit te bereiken en aldus ten minste impliciet doch zeker stelt dat in die verkoopakte sprake had dienen te zijn van perceel 204/k, voor de toepassing van de dertigjarige verjaring het vertonen van een titel eist, derhalve artikel 2262 van het Burgerlijk Wetboek schendt ;

tweede onderdeel, het begrip rechtsvoorganger, evenals het daaraan complementaire begrip rechtsopvolger, in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek betrekking heeft op de opvolging in een feitelijke toestand, namelijk bezit, zodat het bestreden vonnis, nu het eiser de kwalificatie van bijzondere rechtsopvolger (in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek) van de echtgenoten V.-D. betreffende perceel 204/k ontzegt op de enkele grond dat van dit perceel geen sprake is in de verkoopakte van 10 februari 1960, welke verkoopakte betrekking heeft op een eigendomsoverdragende overeenkomst, voor de kwalificatie rechtsvoorganger en rechtsopvolger in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek uitsluitend heeft nagegaan of eiser die echtgenoten in een recht (het eigendomsrecht) heeft opgevolgd, aldus de begrippen rechtsvoorganger en rechtsopvolger in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek schendt die enkel de opvolging in een feitelijke toestand treffen ;

derde onderdeel, voor de bezitssamenvoeging waarvan sprake is in artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek betreffende een onroerend goed, de noodzakelijke rechtsband tussen opvolgende bezitters in algemene regel niet dient te worden bewezen door middel van een ten hypotheekkantore overgeschreven akte, tenzij in het enkele geval dat hij die zich op deze bezitssamenvoeging beroept, uitsluitend steunt op de omstandigheid dat zijn voorganger hem het onroerend goed in kwestie heeft verkocht, zodat het bestreden vonnis, nu het de toepassing van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek ten voordele van eiser betreffende perceel 204/k weigert omdat van dit perceel geen sprake is in de verkoopakte van 10 februari 1960 (overgeschreven op 20 februari 1960), waardoor het tot bewijs van de tussen opvolgende bezitters bestaande rechtsband met het oog op bezitssamenvoeging een (overgeschreven) akte noodzakelijk acht, hoewel het niet heeft vastgesteld dat te dezen eiser uitsluitend steunde op de omstandigheid dat de echtgenoten V.-D. hem perceel 204/k hadden verkocht, voor de toepassing van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek ten onrechte in algemene regel een overgeschreven akte betreffende het bezeten perceel noodzakelijk acht (schending van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek) ; het bestreden vonnis ten minste, voor zover zou dienen te worden aangenomen dat het zou hebben vastgesteld dat eiser uitsluitend steunde, met het oog op bezitssamenvoeging, op de omstandigheid dat de echtgenoten V.-D.

hem perceel 204/k hadden verkocht, deze vaststelling slechts kon doen met miskenning van de aan de laatste door eiser aan de appelrechter voorgelegde conclusie (van 31 maart 1987) toekomende bewijskracht, waarin hij had doen gelden dat het hem er niet om te doen was «te bewijzen dat de overdracht van de bezitsrechten over het perceel 204/k werd vergeten in de akte van aankoop van 1960, doch dat de bezitsoverdracht over het perceel 204/k volkomen los stond van enig formalisme of vermelding in enige akte», derhalve deze genoemde vaststelling, voor zover ze aanwezig is, een schending impliceert van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek ;

vierde onderdeel, de in artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek verwoorde bewijsrechtelijke regeling niet van toepassing is op het bewijs van bezitsdaden noch op het bewijs van het bestaan van een continuïteit in een feitelijke toestand van bezit uitgeoefend door elkaar (te dezen onder bijzondere titel) opvolgende bezitters ten aanzien van hetzelfde onroerend goed ; (het) bezit van een bijzondere rechtsopvolger een nieuw bezit is, dat in zijn draagwijdte niet beperkt wordt door het bezit van de voorganger waarmee dit nieuwe bezit geen juridische band heeft (behoudens de mogelijkheid van samenvoeging), zodat, het bestreden vonnis, nu het ten aanzien van eisers verzoek tot het bewijs te worden toegelaten dat vóór 20 februari 1960 (datum van overschrijving der verkoopakte van 10 februari 1960) de echtgenoten V.-D. zich als bezitters van perceel 204/k gedroegen (waar daarna, volgens het tussenvonnis van 25 juni 1986, eiser zelf bezitter was van dit perceel) overweegt dat een dergelijke bewijsvoering ontoelaatbaar is gelet op artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek, voor het bewijs van een feitelijke toestand van bezit ten onrechte artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing acht (schending van artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek) ; het bestreden vonnis, nu het bestaan en de draagwijdte van het door een bijzondere rechtsopvolger uitgeoefend bezit afhankelijk acht van wat in een eigendomsoverdragende overeenkomst en de daarvan opgemaakte akte (te dezen de akte van 10 februari 1980) omtrent het bezit van enig onroerend goed vermeld zou staan, het wettelijk begrip bezit miskent dat immers een feitelijke machtsverhouding betreft en, bij een opvolger onder bijzondere titel, een nieuw bezit is zonder enige band met de draagwijdte van het bezit van de voorganger (schending van de artikelen 2228 en, voor zoveel nodig, 2235 van het Burgerlijk Wetboek) ;

...

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat de rechtbank niet eist dat hij die zich op de dertigjarige verkrijgende verjaring beroept, enige titel overlegt, maar onderzoekt of eiser een rechtsvoorganger heeft in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek, wiens bezit hij bij zijn eigen bezit kan voegen om het tot verjaring vereiste tijdvak aan te vullen ; dat het vonnis oordeelt dat de koopakte van 10 februari 1960 het bestaan van zulk een rechtsvoorganger niet bewijst, nu de akte geen betrekking heeft op het litigieuze perceel ;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat het bestreden vonnis eiser de hoedanigheid van rechtsopvolger in de zin van artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek ontzegt, niet alleen op grond dat van het litigieuze perceel geen sprake is in de koopakte van 10 fe-

bruari 1960, maar eveneens op grond dat eiser geen bewijs levert van een rechtsopvolging betreffende dat perceel en dat zijn aanbod van bewijs desaan gaande niet kan worden toegelaten omdat het strijdig is met artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek ;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

Wat het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat het bestreden vonnis voor opvolging van bezit in de zin van artikel 2235 geen op het hypotheekkantoor overgeschreven akte eist en niet zegt dat eiser, voor het bewijs van het bestaan van een rechtsvoorganger in het bezit, uitsluitend steunde op de akte van 10 februari 1960 betreffende de verkoop van het perceel nummer 204/k ;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

Wat het vierde onderdeel betreft :

Overwegende dat het bezit, op zich, een feitelijke toestand is die niet vatbaar is voor een rechtsoverdracht ; dat een bezitter zijn bezit wel kan overdragen in de zin dat hij de latere bezitter in staat stelt de macht over de zaak uit te oefenen ;

Overwegende dat het bezit van de opvolger een nieuw bezit uitmaakt en dat voor het in artikel 2235 van het Burgerlijk Wetboek bedoeld «voegen» van het bezit van de rechtsvoorganger bij het bezit van de opvolger, tussen de opvolger en de rechtsvoorganger een rechtsband moet bestaan ;

Overwegende dat het vonnis de enige door eiser nader bepaalde wijze van rechtsopvolging, steunend op de koopakte, wegens gebrek aan bewijs verwerpt en niet als regel stelt dat voor rechtsopvolging in de voormelde zin in alle gevallen een eigendomsoverdracht is vereist ;

Dat het vonnis aldus het bedoelde begrip van rechtsopvolging niet miskent, zodat het onderdeel in zoverre faalt naar recht ;

Overwegende dat het bestreden vonnis toepassing maakt van artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek, niet in verband met het bewijs van een feitelijke toestand van bezit of van elkaar opvolgende zodanige toestanden, maar wel in verband met het door eiser, volgens het vonnis, aangeboden bewijs van «overdracht van bezitsrechten», door het vonnis nader toegelicht als «(eisers) rechtsopvolging onder bijzondere titel wat dit perceel betreft» ;

Dat het onderdeel in zoverre feitelijke grondslag mist ;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 9 JUNI 1989

Voorzitter : de h. Caenepeel, waarnemend voorzitter

Rapporteur : de h. Rauws

Openbaar ministerie : de h. Lenaerts, advocaat-generaal

Advocaat : mr. Nelissen Grade

1. Burgerlijke rechtspleging — Verzet — Partijen — 2. Taalgebruik — In gerechtszaken — Arrondissement Brussel — Taalwijziging — Rechtspersoon

1. De procespartijen in een geding in verzet tegen een vonnis bij verstek behouden hun oorspronkelijke hoedanigheid van eiser of verweerder.

2. Wanneer een rechtspersoon in persoon als verweerder verschijnt voor een gerecht van eerste aanleg van het arron-

dissement Brussel en hij vóór alle verweer en elke exceptie vraagt dat de rechtspleging wordt voortgezet in de andere taal dan die van de akte tot inleiding van het geding, moet de rechter nagaan of de natuurlijke persoon door wie de rechtspersoon verschijnt, een toereikende kennis bezit van de taal die gebruikt is voor het opmaken van de gedinginleidende akte.

Wanneer een vennootschap verschijnt door haar zaakvoerder, mag die taalkennis niet beoordeeld worden aan de hand van haar activiteit.

Uit de enkele omstandigheid dat een natuurlijke persoon een exploit van betekening voor ontvangst heeft ondertekend, kan niet wettig worden afgeleid dat hij een toereikende kennis bezit van de taal waarin het exploit is gesteld.

P.V.B.A. R. t/ De V.

Gelet op het bestreden vonnis, op 8 juli 1988 door de Rechtbank van Koophandel te Brussel gewezen ;

Over het middel : schending van de artikelen 4, inzonderheid § 1, laatste lid, en § 2, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, 33, 34, 43, inzonderheid het voorlaatste lid, 728 van het Gerechtelijk Wetboek en 130, inzonderheid het tweede lid, van de Vennootschapswet,

doordat het vonnis, na te hebben vastgesteld dat eiseres ter zitting vertegenwoordigd was door haar zaakvoerder en bijgestaan was door een advocaat, dat de rechtbank ter zitting van 17 juni 1988 de partijen gehoord heeft in hun mondelinge uiteenzettingen, en dat eiseres primair de taalwijziging vordert, de vraag tot taalwijziging ongegrond verklaart, op grond : «Dat (eiseres) een restaurant exploiteert gelegen te Schaarbeek (Brussel) ; dat wegens haar activiteit eiseres zeker Nederlandstalige cliënteel over de vloer krijgt ; dat bovendien het oorspronkelijk exploit van dagvaarding betekend werd aan de zaakvoerder die het origineel tekende ; dat eiseres derhalve kennis heeft van de Nederlandse taal ; dat uit het verweer van eiseres blijkt dat de aanvraag tot taalwijziging ook louter dilatoir is» ; het vonnis dientengevolge uitspraak doet over de grond van de zaak en de oorspronkelijke vordering van verweerder gegrond verklaart.

...

Overwegende dat het vonnis uitspraak doet op het verzet van eiseres tegen het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Brussel van 18 maart 1988, dat bij verstek van eiseres was gewezen ;

Dat uit het bestreden vonnis en de processtukken blijkt : dat de oorspronkelijke gedinginleidende dagvaarding, uitgaande van verweerder, in het Nederlands was gesteld, dat eiseres, in verzet, ter terechtzitting van 17 juni 1988 vertegenwoordigd was door haar zaakvoerder en bijgestaan werd door de advocaat G., dat de partijen gehoord werden in hun mondelinge uiteenzetting en dat eiseres, primair, heeft gevraagd dat de rechtspleging in het Frans zou worden voortgezet ;

Overwegende dat de procespartijen in een geding in verzet tegen een vonnis bij verstek hun oorspronkelijke hoedanigheid van eiser of verweerder behouden ;

Overwegende dat uit artikel 4 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken volgt dat, wanneer een rechtspersoon in persoon als verweerder verschijnt voor

een gerecht van eerste aanleg van het arrondissement Brussel en hij, vóór alle verweer en elke exceptie, vraagt dat de rechtspleging wordt voortgezet in de andere taal dan die van de akte tot inleiding van het geding, de rechter moet nagaan of de natuurlijke persoon door wie de rechtspersoon verschijnt, een toereikende kennis bezit van de taal die gebruikt is voor het opmaken van de gedinginleidende akte ;

Overwegende dat het vonnis de vraag tot voortzetting van het geding in het Frans, uitgaande van de zaakvoerder van eiseres die haar in het geding vertegenwoordigde, verwerpt omdat, enerzijds, eiseres zelf, blijkens haar activiteit, kennis heeft van het Nederlands en, anderzijds, «het oorspronkelijk exploit van dagvaarding betekend werd aan de zaakvoerder die het origineel tekende» ;

Dat, nu eiseres is verschenen door haar zaakvoerder, de taalkennis niet mag worden beoordeeld aan de hand van haar activiteit ;

Dat uit de enkele omstandigheid dat een natuurlijk persoon een exploit van betekening voor ontvangst heeft ondertekend, niet wettig kan worden afgeleid dat hij een toereikende kennis bezit van de taal waarin het exploit is gesteld ;

Dat het vonnis aldus die beslissing niet naar recht verantwoordt ;

...

NOOT – 1. Zie A. Fettweis, *Manuel de procédure civile*, 1987, nr. 729.

2. Zie Cass., 13 maart 1978, *R. W.*, 1977-78, 2737 ; 6 november 1981, *R. W.*, 1981-82, 2121 ; 29 oktober 1982, *R. W.*, 1982-83, 1963 ; 20 januari 1989, *R. W.*, 1988-89, 1190.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 12 JUNI 1989

Voorzitter : de h. Soetaert, afdelingsvoorzitter

Rapporteur : de h. Caenepeel

Openbaar ministerie : de h. Lenaerts, advocaat-generaal

Advocaat : mr. Bützler

Verzekering – Motorrijtuigen – Deelnemen aan het verkeer

De omstandigheid dat een vorkheftruck niet beladen was met het oog op het vervoer langs de openbare weg, terwijl de rechter niettemin vaststelt dat de truck de lading vervoerde op een terrein toegankelijk voor het publiek en dat de lading bij het «voorbijsteken» van een stilstaande vrachtwagen van de truck afgeschoven is en op een geparkeerd voertuig terecht gekomen is, staat er niet aan in de weg dat de truck aan het verkeer deelnam.

N.V. F. t/ N.V. D.

Gelet op het bestreden arrest, op 8 juni 1988 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

...

Over het middel : schending van de artikelen 1, 2, § 1, 3 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, als gewijzigd

bij de wet van 4 juli 1972, en 45.1, inzonderheid 2°, 3° en 4°, van het koninklijk besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat het hof van beroep het beroepen vonnis wijzigt, voor recht zegt dat het ongeval een risico van de uitbating is geweest en eiseres gehouden is tot terugbetaling aan verweerster van de door haar voor rekening van wie het aangaat verrichte betaling van de helft van de schade, en dientengevolge eiseres veroordeelt om 45.436 frank te betalen aan verweerster, vermeerderd met de vergoedende interest vanaf 3 februari 1981 en de gerechtelijke interest, onder meer op grond : «dat het ongeval gebeurd is in het Antwerpse havengebied, toen een vorkheftruck van de N.V.H. aan de kaai nr. 361 over de Zwarte Weg een metalen constructie vervoerde van ongeveer 4 ton en deze bij het voorbijsteken van een stilstaande vrachtwagen eraf geschoven is en op een geparkeerd voertuig terecht gekomen is ; dat (verweerster) stelt dat de bestuurder van de vorkheftruck bezig was ter plaatse een schip te laden en de metalen constructie had opgeladen op de parkeerplaats van het magazijn en ermee naar het schip reed ; dat, gelet op de plaats van het gebeuren, de aard van de lading en de wijze van vervoer en op de omstandigheid dat geen enkel gegeven deze uitleg tegensprekt, hij als vaststaand dient aangenomen te worden ; dat de enkele omstandigheid dat een vorkheftruck bij laad- of losverrichtingen op de openbare weg is gekomen niet tot gevolg heeft dat elk ongeval, waarbij het dan betrokken is, een verkeersongeval is ; dat daarentegen de omstandigheden van het ongeval bepalend zijn ; dat te dezen het ongeval niet is gebeurd ten gevolge van een overtreding van het Wegverkeersreglement of ten gevolge van een onvoorzichtigheid bij de deelname aan het verkeer doch doordat de vervoerde lading is gaan schuiven ; dat dit te wijten was aan de wijze van de belading met het oog op een onmiddellijke laadverrichting en niet met het oog op een vervoer langs de openbare weg ; dat derhalve het ongeval niet is gebeurd bij de deelname aan verkeer op de openbare weg maar bij een laadverrichting»,

...

Overwegende dat het Benelux-Gerechtshof in zijn arrest van 23 oktober 1984 in de zaak V. ontkennend antwoordt op de vraag of de omstandigheid dat een motorrijtuig ten tijde van het ongeval als werktuig werd gebruikt, eraan in de weg staat om aan te nemen dat het alstoen deelnam aan het verkeer ; dat het arrest daaraan toevoegt dat met name, wanneer het motorrijtuig bij het zich verplaatsen op een openbare weg of op terreinen als bedoeld in artikel 2, § 1, van de Gemeenschappelijke Bepalingen schade veroorzaakt op een wijze die karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer, het feit dat het motorrijtuig geheel of gedeeltelijk is ingericht voor andere verrichtingen dan het verplaatsen van personen of goederen op terreinen en het als zodanig werktuig werd gebezigd, niet eraan in de weg staat dat de schade zou moeten worden aangemerkt als in het verkeer veroorzaakt ;

Overwegende dat het Hof, wat de interpretatie van artikel 2, § 1, van de W.A.M.-wet betreft, zich verenigt met de aldus door het Benelux-Gerechtshof gegeven interpretatie van de daaraan inhoudelijk gelijke bepalingen van artikel 2, § 1, van de Gemeenschappelijke Bepalingen bij de Benelux-Overeenkomst van 24 mei 1966 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen ;

Overwegende dat het bestreden arrest vaststelt «dat het ongeval gebeurd is in het Antwerpse havengebied, toen een vorkheftruck van de N.V. H. aan de kaai nr. 361 over de Zwarte Weg een metalen constructie vervoerde van ongeveer vier ton en deze bij het voorbijsteken van een stilstaande vrachtwagen eraf geschoven is en op een geparkeerd voertuig terecht gekomen is» ;

Dat het arrest oordeelt dat «het ongeval niet is gebeurd ten gevolge van een overtreding van het verkeersreglement of ten gevolge van een onvoorzichtigheid bij de deelname aan verkeer doch doordat de vervoerde lading is gaan schuiven ; dat dit te wijten was aan de wijze van belading met het oog op een onmiddellijke laadverrichting en niet met het oog op een vervoer langs de openbare weg» ;

Overwegende dat de omstandigheid dat de vorkheftruck niet beladen was met het oog op het vervoer langs de openbare weg, terwijl het arrest niettemin vaststelt dat de truck de lading vervoerde aan kaai nr. 361 over de Zwarte Weg en dat de lading bij het «voorbijsteken» van een stilstaande vrachtwagen van de truck afgeschoven is en op een geparkeerd voertuig terecht gekomen is, er niet aan in de weg staat dat de truck aan het verkeer deelnam ;

Dat het arrest, door op de gronden die het vermeldt te beslissen dat «het ongeval een risico van de uitbating is geweest», artikel 2, § 1, van de W.A.M.-wet schendt ;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 12 JUNI 1989

Voorzitter : de h. Soetaert, afdelingsvoorzitter

Rapporteur : de h. Caenepeel

Openbaar ministerie : de h. Lenaerts, advocaat-generaal

Advocaten : mrs. Bützler en De Bruyn

Verzekering — Motorrijtuigen — Deelnemen aan het verkeer

De omstandigheid dat een motorrijtuig in beweging is, is niet zonder belang voor het antwoord op de vraag of de daardoor veroorzaakte schade valt onder de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, wanneer dat motorrijtuig niet of niet uitsluitend gebruikt wordt om als vervoermiddel te dienen. Ook in dat geval kan art. 2, § 1, WAM toepassing vinden wanneer, door de beweging van het motorrijtuig, schade is veroorzaakt op een wijze die karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer.

N.V. D. t/ N.V. R.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 januari 1988 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

...

Over het middel : schending van de artikelen 2, § 1, 3, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, als gewijzigd bij de wet van 4 juli 1972, en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de vordering van eiseres tegen verweerster, gegrond op verweersters hoedanigheid van verzekeraar

burgerlijke aansprakelijkheid van het motorvoertuig waarmee het ongeval werd veroorzaakt, ongegrond verklaart, na te hebben vastgesteld «dat het schadegeval zich voerdeed in de werkplaats van de N.V. Garage A. toen Van P. de motor van het voertuig van Aloïs M. aan het regelen was en de auto plots vooruitreed», op grond van de volgende motieven: «De vordering van (eiseres) is ongegrond omdat het voertuig M. op het ogenblik van het ongeval niet gebruikt werd als verkeersmiddel. Het werd uitsluitend gebruikt als voorwerp van een bedrijfsverrichting (het regelen van de motor in de werkplaats van de garage door een aangestelde van de garage). Het feit dat het voertuig in beweging was bij het veroorzaken van de schade is ter zake zonder belang omdat er een onafscheidelijke band bestond tussen het rijmaneuver en de uit te voeren bedrijfsverrichting. Het in beweging komen van het voertuig was een gevolg van de fout begaan bij het regelen van de motor. In die omstandigheden vindt de polis van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering geen toepassing»,

...

Overwegende dat het bestreden arrest oordeelt dat het voertuig dat het ongeval veroorzaakte, niet gebruikt werd als verkeersmiddel en dat het uitsluitend gebruikt werd als voorwerp van een bedrijfsverrichting, en voorts dat het feit dat het voertuig in beweging was bij het veroorzaken van de schade ter zake zonder belang was omdat er een onafscheidbare band bestond tussen het rijmaneuver en de uit te voeren bedrijfsverrichting;

Overwegende dat het Benelux-Gerechtshof in zijn arrest, op 23 oktober 1984 gewezen in de zaak A 83/2, heeft beslist: «De omstandigheid dat de schade is veroorzaakt door een motorrijtuig dat niet of niet alleen is ingericht voor het verplaatsen van personen of goederen over wegen of terreinen, maar uitsluitend of mede om te dienen als werktuig voor andere verrichtingen dan het bewerkstelligen van zodanig vervoer, en dat die schade is veroorzaakt terwijl het motorrijtuig aldus als werktuig werd gebruikt, staat er niet aan in de weg dat het motorrijtuig op dat moment deelnam aan het verkeer. Met name zou, wanneer het motorrijtuig bij het zich verplaatsen op de openbare weg of op terreinen als bedoeld in artikel 2, § 1, (van de Gemeenschappelijke Bepalingen behorende bij de Benelux-Overeenkomst betreffende de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen) schade veroorzaakt op een wijze die karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer, het feit dat het motorrijtuig tegelijkertijd als werktuig in de hiervoor bedoelde zin werd gebezigd, er niet aan in de weg staan dat de schade zou moeten worden aangemerkt als in het verkeer veroorzaakt»;

Overwegende dat uit die uitlegging van het genoemde artikel 2, § 1, volgt dat, anders dan het bestreden arrest beslist, de omstandigheid dat een motorrijtuig in beweging is, niet zonder belang is voor het antwoord op de vraag of de daardoor veroorzaakte schade valt onder de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, wanneer dat motorrijtuig niet of niet uitsluitend gebruikt wordt om als vervoermiddel te dienen, maar dat ook in dat geval die wetbepaling toepassing kan vinden wanneer, door de beweging van het motorrijtuig, de schade is veroorzaakt op een wijze die karakteristiek is voor schadeveroorzaking door een motorrijtuig in het verkeer;

Dat het hof van beroep, door de vordering van eiseres af te wijzen op de enkele grond van de in het middel aangehaalde vaststellingen en beschouwingen, zijn beslissing niet naar recht verantwoordt;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 13 JUNI 1989

Voorzitter: de h. Screvens

Rapporteur: de h. Holsters

Openbaar ministerie: de h. du Jardin, advocaat-generaal

Advocaat: mr. Houtekier

Kansspelen — Elektrische biljart — Beperkte inzet

De door art. 2 van het K.B. van 13 januari 1975 houdende de lijst van de speelapparaten waarvan de uitbating is toegelaten, bedoelde uitbatingstoelating van de gewoonlijk onder de naam Bingo bekende elektrische biljarten waarvan de veranderlijke inzet beperkt is tot vijf frank per spel, houdt in dat vóór het lanceren van de ballen of kogels meerdere inzetten toegelaten zijn, maar dat geen van deze inzetten het bedrag van vijf frank mag kunnen overtreffen.

H.

Gelet op het bestreden arrest, op 30 november 1988 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 2 van het Strafwetboek, 195 van het Wetboek van Strafvordering, gewijzigd bij de wet van 27 april 1987, 1 van de wet van 24 oktober 1902 op het spel, aangevuld bij de wet van 19 april 1963, gewijzigd bij de wet van 22 november 1974 en geïnterpreteerd bij de wet van 14 augustus 1978, 2, littera a, van het koninklijk besluit van 13 januari 1975 houdende de lijst van de speelapparaten waarvan de uitbating toegelaten is, gewijzigd bij koninklijke besluiten van 23 februari 1977 en 25 september 1980,

doordat het arrest eiser veroordeelt tot een geldboete van 100 frank op de volgende gronden: Het kan niet betwist worden dat het te dezen om een spel gaat genaamd «Bingo». Artikel 2 van het koninklijk besluit van 13 januari 1975 bepaalde, op de dag van de vaststelling, dat dit spel «Bingo» toegelaten was, mits de in lid één samen te cumuleren voorwaarden aanwezig waren en onder meer dat de inzet bij het apparaat beperkt was tot 5 frank per spel. Dit was te dezen niet het geval aangezien er eveneens een geldgleuf aanwezig was om stukken van 20 frank in te brengen, zodat de inzet bij dit «Bingo-apparaat» niet beperkt was tot 5 frank per spel en het dus een verboden apparaat bleef (...),

terwijl, eerste onderdeel, het feit dat er in het Bingo-apparaat een geldgleuf aanwezig was om stukken van 20 frank in te brengen, zodat de inzet niet beperkt blijft tot 5 frank per spel, niet tot gevolg heeft dat het om een verboden biljart gaat; immers, enerzijds, de elektrische biljart Bingo met veranderlijke inzet uitdrukkelijk toegelaten is, zodat het feit dat er ook een gleuf aanwezig was om stukken van 20 frank in te brengen, niet tot gevolg heeft dat dit Bingo-apparaat verboden was; anderzijds, het arrest niet vaststelt dat er wer-

kelijk met inzetten van 20 frank op de Bingo gespeeld werd zodat ten onrechte toepassing van de strafwet op eiser wordt gemaakt (schending van de artikelen 1 van de wet van 24 oktober 1902 en 2, littera a, van het koninklijk besluit van 13 januari 1975);

tweede onderdeel, de strafwet steeds strikt dient te worden geïnterpreteerd, zodat het feit dat apparaten met meerdere inzetten toegelaten zijn tot gevolg heeft dat eiser ten onrechte gestraft werd wegens het bestaan van geldgleuven geschikt voor 20 frank (schending van de artikelen 2 van het Strafwetboek, van de wet van 24 oktober 1902 en 2, littera a, van het koninklijk besluit van 13 januari 1975);

...

Wat het eerste en het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de door artikel 2 van het koninklijk besluit van 13 januari 1975 houdende de lijst van de speelapparaten waarvan de uitbating toegelaten is, bepaalde uitbatingstoelating van de gewoonlijk onder de naam Bingo bekende elektrische biljarten met veranderlijke inzet slechts geldt voor de apparaten waarvan de veranderlijke inzet beperkt is tot vijf frank per spel, wat inhoudt dat vóór het lanceren van de ballen of kogels meerdere inzetten toegelaten zijn, maar dat geen van deze inzetten het bedrag van 5 frank mag kunnen overtreffen;

Dat de onderdelen falen naar recht;

...

NOOT – De inzet bij de Bingo

1. Art. 1 van de wet van 24 oktober 1902 op het spel verbiedt principieel de exploitatie van alle kansspelen. Het vijfde lid van dit artikel geeft evenwel aan de Koning de bevoegdheid om een lijst van speelapparaten op te stellen, waarvan de uitbating toegelaten blijft. Deze toestellen worden opgesomd in een K.B. van 13 januari 1975 (*B.S.*, 14 januari 1975), dat sindsdien herhaaldelijk gewijzigd en aangevuld is.

2. Deze lijst laat onder meer bepaalde elektrische biljartsporten toe, waaronder ook de Bingo. De exploitatie van deze spelen was vóór dit K.B. van 13 januari 1975 onherroepelijk verboden (zie bv. de noot J.H. onder Luik, 14 november 1984, *Jur. Liège*, 1984, 637).

3. De Bingo wordt door art. 2, a, van het K.B. van 13 januari 1975 gedefinieerd als een apparaat met veranderlijke inzet, waarvan het spel erin bestaat verschillende ballen of kogels in de op het horizontaal vlak van het toestel gemaakte gaten te plaatsen met het doel, naar gelang van het type van toestel, op het paneel van het verticaal vlak, verscheidene cijfers of tekens op een horizontale, verticale of diagonale lijn of in een bepaalde zone te belichten.

In concreto gaat het Bingo-spel als volgt in zijn werk:

- de speler brengt het geld in het apparaat, hetzij door een directe inbreng met muntstukken in een gleuf, hetzij door een bedrag te overhandigen aan de exploitant, die deze som via afstandsbediening als inzet op de bingo plaatst;
- de aldus ingebrachte inzet verschijnt op een teller;
- hierna komt een bal te voorschijn in een lanceerbaan rechts opzij van het toestel en deze bal wordt door de speler weggeschoten;
- zo komt de bal op het spelpaneel terecht, dat bestaat uit een aantal tappen met ertussen 25 genummerde gaten;

- de bal komt in één van deze gaten terecht en op het verticaal lichtpaneel gaat het overeenstemmende nummer branden;

- het komt er nu voor de speler op aan de volgende ballen derwijze in de gaten te plaatsen dat op het lichtbord een aantal nummers op één rij gaan branden. De enige wijze om de loop van de bal te beïnvloeden, bestaat erin lichtjes aan het apparaat te schudden;

- om te winnen is minstens vereist dat drie nummers in dezelfde rij oplichten. Deze rij kan horizontaal, verticaal of diagonaal zijn. Bij het branden van de volledige rij van 5 nummers is er maximale winst, «bingo» genoemd;

- de eventuele winst verschijnt op een teller en deze kan ofwel worden geïnd, ofwel gebruikt om verder te spelen.

4. De uitbating van de Bingo is echter niet onvoorwaardelijk toegelaten (Gent, 27 juni 1975, *R. W.*, 1975-76, 1381), maar is aan vier voorwaarden verbonden (art. 2, K.B. 13 januari 1975; zie ook Velu, J., advies bij Cass., 19 oktober 1977, *J.T.*, 1978, 7-8):

a) De Bingo mag geen uitstortingsmechanisme bevatten, d.w.z. de winst mag door de machine niet uitgestort worden.

b) Er mogen maximaal drie apparaten per drank- of ontspanningsgelegenheid geplaatst zijn.

c) Het apparaat kan door het inbrengen van geldstukken in een muntgleuf in werking worden gebracht.

d) De inzet moet beperkt zijn tot 5 frank per spel.

5. Deze laatste voorwaarde kan echter niet los worden gezien van het feit dat de wetgever bij het bingospel een veranderlijke inzet toelaat.

6. Minister Vanderpoorten verklaarde voor de Kamer dat de uitvoerende macht met de term «veranderlijke inzet» de bedoeling had apparaten toe te laten, waarbij het mogelijk is een zelfde spel te spelen hetzij met één enkele inzet van 5 frank, hetzij met meerdere inzetten van 5 frank (*Parl. Hand., Kamer*, 1974-75, 2007). M.a.w. kan er dus uiteindelijk per spel voor een veel groter bedrag dan 5 frank worden gespeeld, voor zover dit bedrag maar per inbreng van 5 frank wordt ingezet.

Deze interpretatie was duidelijk ingegeven door de bedoeling van de wetgever om enkel de uitbating van die speelapparaten toe te laten, die niet als sociaal gevaarlijk beschouwd kunnen worden (Verslag Senaat, *Parl. St.*, Senaat, 1973-74, nr. 141, 5-6). Volgens Vanderpoorten werd de inzet door het mechanisme van het spel zelf beperkt (nl. doordat steeds opnieuw stukken van 5 frank moeten worden ingevoerd) (*Parl. Hand., Kamer*, *ibidem*).

7. Deze uitleg van de wet is nochtans niet zo voor de hand liggend. Art. 2 van het K.B. van 13 januari 1975 bepaalt immers duidelijk dat de inzet beperkt is tot 5 frank *per spel*. In de zin van deze strikte interpretatie kan men stellen dat de exploitatie van de Bingo onwettig is als de inzet de wettelijk toegelaten inzet per spel overschrijdt (Vred. Namen, 29 januari 1981, *Rev. rég. dr.*, 1981, 151).

Door het begrip «veranderlijke inzet» te definiëren als hierboven komt de uiteindelijke inzet per spel echter veel hoger te liggen dan het wettelijk toegelaten bedrag van 5 frank. Men kan zich dan ook afvragen of deze interpretatie van «veranderlijke inzet» wel verenigbaar is met de strikte bevoordelingen van het eerste lid van art. 2 K.B. 13 januari 1975.

8. In dezelfde parlementaire bespreking stelde minister Vanderpoorten echter ook dat het toegelaten is de Bingo

door afstandsbediening op gang te brengen (*Parl. Hand., Kamer, 1974-75, 2006*). Dit betekent dat de speler de inzet niet zelf rechtstreeks in het apparaat inbrengt, maar aan de exploitant een bepaald bedrag overhandigt, die het via afstandsbediening als inzet op de bingo plaatst.

Markant is dat hierbij werd gespecificeerd dat onverschillig welk bedrag aldus in de bingo mag worden ingebracht, op voorwaarde dat het *mogelijk* is dit per vijf frank te verspelen. Op basis van deze ruime uitleg van de wet kan er voor 500 of 1000 frank of meer gespeeld worden per spel. Dit gaat uiteraard zeer ver, gezien het hier geenszins meer vereist schijnt te zijn dat de inbreng per vijf frank gebeurt, wat nochtans het criterium zou zijn geweest om het Bingo-spel als sociaal ongevaarlijk aan te merken.

9. In casu was in het apparaat een muntgleuf aangebracht voor stukken van 20 frank. Het Hof van Cassatie stelt uitdrukkelijk dat de beperking van de veranderlijke inzet tot 5 frank per spel «inhoudt dat vóór het lanceren van de ballen of kogels meerdere inzetten toegelaten zijn, maar dat geen van deze inzetten het bedrag van 5 frank mag kunnen overtreffen». Aangezien dit hier wel het geval was, was de uitsluiting van art. 2 van het K.B. van 13 januari 1975 overtreden.

10. Met deze bewoordingen schijnt het Hof van Cassatie zich aan te sluiten bij de eerste (formele) interpretatie van minister Vanderpoorten. Men mag dus wel 20 frank per spel inzetten, voor zover dit gebeurt door vier inbrengen van 5 frank.

Het verbieden van de exploitatie van een Bingo, waarin een muntgleuf van 20 frank aanwezig is, is duidelijk gebaseerd op de grotere sociale gevaarlijkheid. Een toestel waar men steeds moet spelen met 20 frank ineens is sociaal gezien gevaarlijker dan een apparaat waar men steeds opnieuw stukken van 5 frank moet invoeren.

11. Op basis van deze rechtspraak zou een Bingo, die door afstandsbediening op gang gebracht wordt, echter geen genade vinden in de ogen van het Hof van Cassatie. De inzet wordt hier immers niet door aparte inbrengen van 5 frank ingebracht maar wordt ineens op de teller gezet.

Volgens deze ruime interpretatie zou een Bingo-spel met een muntgleuf voor stukken van 20 frank zeker toegelaten zijn, tenzij het niet mogelijk was om het bedrag per 5 frank te verspelen. (Dit laatste lijkt ons technisch gezien eerder onwaarschijnlijk.) De *mogelijkheid* om het bedrag per 5 frank te verspelen is volgens deze rechtspraak van het Hof echter volledig irrelevant. Enkel de manier van inbrengen telt!

12. Hier kan dan de vraag gesteld worden of op basis van deze rechtspraak de exploitatie van 80% van de Bingo's niet als verboden beschouwd moet worden. De onderhavige beslissing kan wellicht als een hint worden beschouwd.

L. Arnou

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 26 JUNI 1989

Voorzitter : de h. Châtel, eerste voorzitter

Rapporteur : de h. Rauws

Openbaar ministerie : de h. Lenaerts, advocaat-generaal

Advocaten : mrs. Nelissen Grade en De Bruyn

Arbeidsovereenkomst – Beëindiging – Vrij onderwijs – Stabiliteits- en tuchtstatuut – Ontslagbevoegdheid werkgever – Conventionele beperking – Latere overeenkomst – Ontslagbevoegdheid werkgever – Geen conventionele beperking – Binding

Ook ten aanzien van een arbeidsovereenkomst aangegaan in het vrij onderwijs volgt uit geen enkele wetsbepaling dat de partijen niet door een latere overeenkomst in gemeen overleg kunnen terugkomen op een in een eerdere overeenkomst bedongen bovenwettelijke beperking van het ontslagrecht van de werkgever (art. 1134 B.W.).

V.Z.W. P. t/ R.

Gelet op het bestreden arrest, op 2 oktober 1987 door het Arbeidshof te Brussel gewezen ;

Over het eerste middel : schending van de artikelen 1101, 1108, 1134, 1135 van het Burgerlijk Wetboek en 3 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten,

doordat het arbeidshof, na in het tussenarrest van 20 maart 1987 in feite te hebben vastgesteld, eensdeels, dat de partijen de bepalingen van het zogenaamde stabiliteits- en tuchtstatuut van het personeel van het katholiek onderwijs in de arbeidsovereenkomst hebben geïncorporeerd en, anderdeels, dat de partijen «op 11 mei 1979 een proces-verbaal ondertekend hebben houdende ‘verlenging van de voorlopige benoeming’», in het bestreden arrest van 2 oktober 1987 beslist dat verweerster op 1 september 1978 definitief benoemd was met toepassing van de bepalingen van het even genoemd stabiliteits- en tuchtstatuut en dat de partijen op deze definitieve benoeming niet konden terugkomen ; het bestreden arrest aldus beslist op grond van de volgende motieven : «dat (eiseres) evenmin kan worden ingevolg waar zij beweert dat (verweerster) zou hebben afgezien van haar op 1 september 1978 ingetreden recht op definitieve benoeming door achteraf in te stemmen met een contract van voorlopige benoeming of met de verlenging ervan ; dat een definitieve benoeming uiteraard achteraf niet kan worden omgezet in een voorlopige benoeming, tenzij eventueel bij wijze van tuchtmaatregel»,

...

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest en die van het beroepen vonnis welke het arbeidshof tot de zijne maakt, blijkt ; dat verweerster door eiseres in dienst werd genomen als onderwijzeres van 1 september 1976 tot 31 augustus 1977 ; dat de partijen een «akte van tijdelijke aanwerving» ondertekenden op 1 september 1977 voor de periode van 1 september 1977 tot 31 augustus 1978 ; dat zij op 1 september 1978 een «contract voor tijdelijke dienstbetrekking» ondertekenden voor de periode van 1 september 1978 tot 31 augustus 1979, en op 11 mei 1979 bedongen de periode van «voorlopige benoeming» met één jaar te verlengen ; dat zij ten slotte op 1 september 1979 een «contract voor een gewone loopbaan» ondertekenden en eiseres op 20 mei 1980 de arbeidsovereenkomst beëindigde met een opzegging van drie maanden ;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat verweerster op 1 september 1978 het recht op een «definitieve benoeming» had verkregen, eensdeels, ingevolge de bepalingen van het in de overeenkomst conventioneel geïntegreerde «stabiliteits- en tuchtstatuut» ;

teits- en tuchtstatuut» dat op 12 juli 1977 was overeengekomen tussen de Representatieve Vereniging van de Inrichtende Machten van het Katholiek Onderwijs en de Christelijke Onderwijscentrales van het Personeel, en anderdeels, omdat eiseres «in de praktijk» afstand had gedaan van de vereiste voorwaarde die verweerster niet vervulde, gesteld in het eveneens conventioneel toepasselijk gemaakte Algemeen Reglement van het Personeel van het Katholiek Onderwijs, namelijk dat de belanghebbende, om voor definitieve benoeming in aanmerking te komen, houdster moest zijn van een getuigschrift van de normaal cursussen voor het buitengewoon onderwijs;

Dat het arrest eiseres veroordeelt tot betaling van 707.154 frank schadevergoeding wegens onregelmatige beëindiging van de overeenkomst door opzegging op 20 mei 1980, op grond dat aan het op 1 september 1978 door verweerster verkregen recht op definitieve benoeming geen afbreuk meer kon worden gedaan door de op een later tijdstip door haar betuigde instemming met een contract van voorlopige benoeming of met de verlenging ervan, aangezien het vorenbedoeld statuut bepaalt dat eiseres nog enkel bij wijze van tuchtmaatregel een einde kan maken aan een «definitieve benoeming»;

Overwegende dat het arrest aldus de veroordeling van eiseres laat steunen op de regel dat een bepaling in de arbeids-overeenkomst waarbij het recht van de werkgever tot beëindiging van de overeenkomst beperkt wordt tot een ontslag wegens tuchttredenen, door een latere overeenkomst tussen de partijen niet meer geldig ongedaan kan worden gemaakt;

Overwegende dat, daar uit geen enkele wetsbepaling volgt dat de partijen bij een arbeidsovereenkomst niet door een latere overeenkomst in gemeen overleg kunnen terugkomen op een in de eerdere overeenkomst bedongen bovenwettelijke beperking van het ontslagrecht van de werkgever, het arrest, door het tegendeel te beslissen, artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Dat het middel in zoverre gegrond is;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

9e KAMER – 18 FEBRUARI 1988

Voorzitter: de h. Mertens

Raadsheren: de hh. Staessens en Thybergin

Advocaten: mrs. Deleersnijder en De Kock

1. Overheidsopdrachten – Rechtsvordering van aannemer tot betaling van nalatigheidsinteressen – Termijn – 2. Onverschuldigde betaling – Ter uitvoering van beroepen vonnis verrichte betaling

1. Art. D, tweede lid, van het M.B. van 14 oktober 1964 doet geen afbreuk aan de in art. 18, B, eerste lid, gestelde verjaringstermijn van een jaar, maar houdt in dat die termijn een aanvang kan nemen na de in art. 18, B, eerste lid, bedoelde rechtshandeling. Meer bepaald neemt de verjaringstermijn van de rechtsvordering in verband met regelmatig aangevraagde nalatigheidsinteressen een aanvang na het verstrijken van de termijn van dertig dagen, als bepaald in art. 15, D, tweede lid, voor zover deze termijn verstrijkt na de

voorlopige keuring van de gezamenlijke werkzaamheden. Indien deze termijn vroeger verstrijkt, is de voorlopige keuring determinerend voor de aanvang van de verjaringstermijn van de rechtsvordering.

2. De partij die een door de eerste rechter aan de wederpartij toegekend bedrag onder voorbehoud heeft betaald, kan pas na de uitspraak in hoger beroep een vordering op grond van onverschuldigde betaling instellen.

N.V. A. t/ Gemeente D.

1. De eenjarige vervalttermijn om een rechtsvordering in te stellen, bepaald door artikel 18, B, eerste lid, M.B. 14 oktober 1964, heeft een algemene draagwijdte, waarop geen uitzonderingen voorzien zijn; artikel 18, B, eerste lid, voormeld maakt duidelijk gewag van «iedere» rechtsvordering, zodat hierdoor meteen de gemeenrechtelijke verjaringstermijn van vijf jaar voor het instellen van een rechtsvordering wegens verwijlinteressen, zoals deze is geregeld door artikel 2277 B.W., wordt uitgesloten.

2. Blijkbaar heeft de wetgever er echter niet aan gedacht dat de betaling van het saldo van de aannemingsprijs kon plaatshebben na de voorlopige keuring van de gezamenlijke werken en dat de aannemer zijn eventueel recht op verwijlinteressen nog mocht laten gelden na deze saldobetaling (cf. art. 15, D, tweede lid, M.B. 14 oktober 1964).

De wezenlijke voorwaarden voor het ontstaan van een eventueel recht op verwijlinteressen en meteen ook voor de toelaatbaarheid van de rechtsvordering in de technische zin van het woord bestaan hierin dat de aannemer ten laatste op de dertigste kalenderdag volgend op de dag waarop het saldo van de overeenkomst wordt betaald, een schriftelijke aanvraag indient die als schuldvordering geldt.

Indien de aannemer aan de hierboven vermelde voorwaarden voldoet, kan hij dus in alle geval op rechtsgeldige wijze een rechtsvordering instellen omdat hij een materieel recht kan hebben verkregen; deze rechtsvordering kan ook, althans in bepaalde gevallen, ingesteld worden na de in artikel 18, B, eerste lid, bedoelde verjaringstermijn van één jaar na de voorlopige keuring van de gezamenlijke werken (cf. supra, al. 1).

Artikel 15, D, tweede lid, doet daardoor echter geen afbreuk aan de in artikel 18, B, eerste lid, vastgelegde verjaringstermijn van één jaar, doch houdt wel in – zij het impliciet – dat deze verjaringstermijn een aanvang kan nemen na de in artikel 18, B, eerste lid, voor de aanvang van de eenjarige verjaring bedoelde rechtshandeling.

Meer bepaald neemt de verjaringstermijn van de rechtsvordering i.v.m. regelmatig aangevraagde verwijlinteressen een aanvang na het verstrijken van de termijn van dertig dagen, zoals bepaald in artikel 15, D, tweede lid, voor zover natuurlijk deze termijn verstrijkt na de voorlopige keuring van de gezamenlijke werken.

Indien deze termijn vroeger verstrijkt is het uiteraard de voorlopige keuring die determinerend is voor de aanvang van de verjaringstermijn van de rechtsvordering.

3. Toepassing makend op dit concreet geval stelt het Hof vast:

- dat de laatste betaling plaatshad op 20 maart 1979;
- dat de nota der debetinteressen dateert van 30 maart 1979 zodat appellant de hoedanigheid had om een rechtsvor-

dering in te stellen, hoewel de voorlopige keuring reeds plaatshad op 17 augustus 1977;

– dat de rechtsvordering echter slechts werd ingesteld op 20 april 1983 zodat zij niet toelaatbaar dient te worden verklaard ingevolge verjaring (cf. supra sub 2).

4. Geïntimeerde betaalde onder voorbehoud het door de eerste rechter in hoofdsom toegekende bedrag van 27.389 fr. Bij tussenvordering in hoger beroep vordert zij dit bedrag terug.

Hic et nunc is deze tussenvordering niet toelaatbaar bij gebrek aan hoedanigheid van geïntimeerde; deze vordering is immers klaarblijkelijk gebaseerd op de «onverschuldigde betaling», terwijl hiervan thans nog geen sprake kan zijn.

Pas na de uitspraak in hoger beroep zou geïntimeerde eventueel een dergelijke rechtsvordering kunnen instellen.

NOOT – *Anders*, wat punt 1 betreft, Cass., 14 februari 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, nr. 358, op andersluidende conclusie van de advocaat-generaal J.M. Piret. Zie M.A. Flamme e.a., *Praktische Kommentaar bij de reglementering van de overheidsopdrachten*, 1986, 706, nr. 311.1.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER – 28 SEPTEMBER 1988

Voorzitter: de h. Donckers

Raadsheren: de h. Van Coppenolle en mevr. Spinoy

Advocaten: mrs. Belpaire, Vanes en Mayaert loco De Caluwé

Burgerlijke rechtspleging – Beslag inzake namaak – Octrooiaanvraag – Auteursrecht – Bewijs

Opgeheven dient te worden de toelating tot beschrijvend beslag die niet op grond van een octrooi, maar van een octrooiaanvraag is gegeven.

Het verzoek tot beslag wordt niet gerechtvaardigd door een auteursrecht op de beweerdelijk nagemaakte goederen van de beslaglegger, als deze zelfs niet op het eerste gezicht het bewijs van het bezit van het auteursrecht levert.

Dat bewijs kan niet worden geput uit het feit dat de beslaglegger de goederen produceert en verkoopt en dat de beslagene ze nabootst.

Aan de opheffing staat niet in de weg de omstandigheid dat de beslaglegger voordat over de zaak zelf uitspraak zal worden gedaan, aanzienlijke schade zal lijden.

P.V.B.A. V. e.a. t/ Vennootschap naar Amerikaans recht C.

Gelet op het arrest van 27 oktober 1987 en de voor partijen genomen conclusies;

Overwegende dat bij voormeld arrest het beroep onvankelijk verklaard werd en de heropening van de debatten bevolen ten einde appellanten de mogelijkheid te bieden hun standpunt met betrekking tot de stelling van geïntimeerde dat zij titularis is van het auteursrecht, te doen kennen;

Overwegende dat, waar de aangevochten beschikking onder meer op grond van het feit «dat op 22 mei 1986 het octrooi nr. 947.148 ter griffie van de rechtbank neergelegd

werd» het door geïntimeerde verzoek tot beschrijvend beslag toekeende, gebleken is dat het door geïntimeerde neergelegde stuk slechts een octrooiaanvraag is uitgaande van een zekere W.O. Meloon;

Dat daarop geïntimeerde aanvoerde dat zij het auteursrecht van de litigieuze boten bezit om de toelating verleend door de eerste rechter overeenkomstig art. 1481 Ger. W. te rechtvaardigen, doch dat zulks door appellanten betwist wordt en de door geïntimeerde overgelegde stukken het bewijs van haar bewering – ook niet op het eerste gezicht – niet leveren;

Dat dit bewijs niet kan worden geput uit het feit dat geïntimeerde de boten produceert en wereldwijd verkoopt, noch door het feit dat de door appellanten geproduceerde boten namaak zijn van de boten welke zij produceert en dat zij «van haar goed recht overtuigd is»;

Overwegende dat dientengevolge ten onrechte door de eerste rechter aan geïntimeerde toelating tot beschrijvend beslag verleend werd; dat dan ook het verzoek van geïntimeerde niet diende te worden ingewilligd en opheffing van de gelegde beslagen en de betekende mobilisatieverboden dient te worden gegeven; dat hieraan geen afbreuk gedaan wordt door de overweging van geïntimeerde dat «een opheffing van het beslag, vooraleer uitspraak ten gronde wordt gedaan met betrekking tot de intellectuele eigendomsrecht en parasitaire mededinging, een onoverzichtelijke schade voor haar tot gevolg zou hebben»;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 17 MEI 1989

Voorzitter: de h. Raymaekers

Raadsheren: de hh. Vandeplas (rapporteur) en Van de Velde

Openbaar ministerie: de h. De Swaef, advocaat-generaal

Advocaten: mrs. Vandendriessche en Lange

Bedrieglijk onvermogen – Bewerking van onvermogen – Onttrekking aan executie

Het misdrijf van bedrieglijk onvermogen vereist niet dat de dader daadwerkelijk onvermogen is, maar veronderstelt dat het onvermogen is bewerkt, m.a.w. dat de goederen die normaal het pand van de schuldeiser uitmaken, onttrokken worden aan de gerechtelijke executie.

B. t/ P.

Overwegende dat de beklaagde wordt vervolgd uit hoofde van bedrieglijk onvermogen; dat hij bekent dat hij o.m. ten aanzien van de burgerlijke partij ingevolge in kracht van gewijsde gegane gerechtelijke beslissingen belangrijke schulden had die hij niet heeft vereffend;

Overwegende dat hij aanvoert dat hij zijn onvermogen niet bewust heeft bewerkt; dat echter uit de gegevens van het strafdossier blijkt dat hij alles in het werk heeft gesteld om noch roerende, noch onroerende bezittingen te hebben; dat hijzelf heeft toegegeven dat hij een inkomen had van 100.000 fr. per maand, maar dat hij beweert alles te hebben opgemaakt;

Overwegende dat hij een hotelkamer in het Novohotel heeft gehuurd ten einde zich te onttrekken aan elke mogelijkheid om beslag op zijn goederen te leggen; dat hij zeer goed wist dat hij nog belangrijke schulden had, o.m. ten aanzien van de burgerlijke partij, maar dat hij zijn geld heeft verborgen;

Overwegende dat ter zitting door de beklaagde en door zijn raadsman is toegegeven dat hij weigert kennis te geven van het nummer van zijn bankrekening; dat hij van mening is dat de burgerlijke partij er maar voor moet zorgen dat ze te weten komt op welke bankrekening zijn geld staat; dat hij een B.M.W. van 300.000 fr. heeft aangekocht en in een handelsvennootschap 100.000 fr. heeft geïnvesteerd, maar dat zijn voertuig blijkbaar niet in zijn bezit was aan te treffen en dat de handelsvennootschap, nog vooraleer beslag kon worden gelegd op het vermogen, in vereffening was gesteld;

Overwegende dat het in deze omstandigheden geen twijfel lijdt dat de beklaagde desbewust zijn onvermogen heeft bewerkt en ook thans nog alles in het werk stelt om zich aan elk beslag te onttrekken; dat hij dit onvermogen heeft bewerkt met het bedrieglijk opzet te beletten dat zijn schuldeisers voldoening kunnen krijgen;

Overwegende dat de afwezigheid van roerend en onroerend bezit niet noodzakelijk wijst op het bewerken van het bedrieglijk onvermogen, maar dat het verbergen van de bankrekening, het organiseren van het onvermogen door ervoor te waken dat de schuldeisers geen gelegenheid krijgen om beslag te leggen op zijn goederen hetzij door het bezit te verbergen hetzij door de inkomsten onmiddellijk uit te geven, wijst op bedrieglijk opzet;

Overwegende dat het misdrijf van bedrieglijk onvermogen niet vereist dat de dader inderdaad ook onvermogen is; dat de beklaagde verklaart dat hij professionele inkomsten ten bedrage van 100.000 fr. per maand had; dat echter het misdrijf veronderstelt dat het onvermogen is bewerkt, m.a.w. dat de goederen, die normaal het pand van de schuldeiser uitmaken, zoals te dezen onttrokken worden aan de gerechtelijke executie;

Overwegende dat de beklaagde aanvoert dat hij zijn verbintenissen niet is nagekomen, maar dat hij een regeling heeft voorgesteld aan de burgerlijke partij die daar niet op is ingegaan;

Overwegende dat het de burgerlijke partij vrijstaat een minnelijke regeling te aanvaarden of te verwerpen; dat uit het aanbod tot regeling, voor zover dit bewezen zou zijn, geenszins blijkt dat de beklaagde te goeder trouw heeft gehandeld;

Overwegende dat de beklaagde, die zijn onvermogen op bedrieglijke wijze heeft bewerkt, zich niet aan de bestraffing kan onttrekken door achteraf een voorstel tot minnelijke regeling aan de burgerlijke partij te doen; dat deze regeling, voor zover dit mocht blijken, in elk geval werd voorgesteld op een tijdstip dat het ten laste gelegde misdrijf reeds voltrokken was;

...

NOOT – Zie in dezelfde zin Hof Antwerpen, 27 mei 1982, *R.W.*, 1982-83, 2677; G. Schuind, *Traité pratique de droit criminel*, 4e ed., I, 440 v.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

K.I. – 25 MEI 1989

Voorzitter: de h. Bijl

Raadsheren: de hh. Rozie en L. Van Gelder

Openbaar ministerie: de h. Vanden Eede

Advocaat: mr. Mallien loco Verjauw

Rechten van de mens – Voorlopige hechtenis – Verdachte verwezen naar het hof van assisen – Nieuw gerechtelijk vooronderzoek ten laste van een derde – Redelijke termijn

Zodra de verdachte door de kamer van inbeschuldigingstelling verwezen is naar het hof van assisen, dient de procureur-generaal zijn vervolgingsrecht uit te oefenen, zoals voorgeschreven is bij art. 271 Sw. De procureur-generaal mag de uitoefening van dat recht niet zo lang blijven uitstellen dat het recht van de verdachte op toegang binnen een redelijke termijn tot het vonnisgerecht in het gedrang komt.

Ook al is het volstrekt verantwoord dat het openbaar ministerie na de revelatie van bepaalde nieuwe feiten een gerechtelijk vooronderzoek vordert ten laste van een derde, als mogelijke mededader of medeplichtige, dan is dit nieuwe vooronderzoek niet noodzakelijk voor de toegang van de eerste verdachte tot het vonnisgerecht. De redelijke termijn bedoeld in art. 5.3 E.V.R.M. is dan ook overschreden door het verstrijken van 7,5 maand sinds die verdachte naar het hof van assisen verwezen werd.

De betrokkene (in casu verdacht van moord) dient derhalve hangende het proces in vrijheid gesteld te worden.

V.

Gelet op het verzoekschrift van V. (...), strekkende tot voorlopige invrijheidstelling overeenkomstig artikel 7 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis;

...

1. De rechtspleging

Overwegende dat het geschilpunt, namelijk het al dan niet in acht nemen van de redelijke termijn inzake de voorlopige hechtenis, ontstaan is in het hierna vermeld verloop van de rechtspleging;

Overwegende dat verzoeker, als verdachte in voorlopige hechtenis sinds 21 februari 1987, ingevolge een bevestigd en verlengd bevel tot aanhouding dat niet opgeheven werd door de onderzoeksrechter, voor feiten van 18 februari 1987, als beschuldigde verwezen werd naar het hof van assisen voor die feiten, in de omschrijving van een inbreuk op artikel 394 van het Strafwetboek overeenkomstig de vordering van de procureur-generaal, door het arrest van de Kamer van inbeschuldigingstelling van 6 mei 1988, waarvan geen betekening wordt overgelegd en waarbij tevens het bevel tot gevangenneming van de raadkamer van 28 maart 1988 bekrachtigd werd met bevel tot onmiddellijke uitvoering, als bepaald in de artikelen 134 en 231 van het Wetboek van Strafvordering;

Overwegende dat het verzoekschrift overeenkomstig artikel 7 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis ontvankelijk is;

Overwegende dat vastgesteld wordt dat tot op heden de procureur-generaal dienaangaande zijn vorderingsrecht van

artikel 117 van het Gerechtelijk Wetboek nog niet heeft uitgeoefend, zodat de eerste voorzitter van het hof van beroep nog geen beschikking heeft kunnen verlenen tot het bepalen van de data van de opening van hoven van assisen met vaststelling van deze verwezen zaak en van de opening van de debatten ter zake (Cass., nr. 7349, 8 februari 1989; Cass., nr. 7415, 9 maart 1989);

Overwegende dat, blijkens de geschreven vordering van de procureur-generaal het bovenvermelde vorderingsrecht nog niet werd uitgeoefend omdat «pas na zijn verwijzing naar het hof van assisen, op 14 augustus 1988, via een derde aan het licht kwam dat verdachte niet alleen had gehandeld en het slachtoffer niet (alleen) werd vermoord op de door hem toegegeven wijze», zodat er op 15 augustus 1988 een nieuw gerechtelijk vooronderzoek werd gevorderd ten laste van een derde wegens mededaderschap aan roofmoord;

Overwegende dat verzoeker tijdens dit nieuw gerechtelijk vooronderzoek herhaalde malen ondervraagd en geconfronteerd werd alsmede betrokken werd in een nieuwe wedersamenstelling;

Overwegende dat uit de debatten blijkt dat dit nieuw gerechtelijk vooronderzoek ten laste van die derde thans nog niet beëindigd is; dat het tijdstip van beëindiging van dit gerechtelijk vooronderzoek, noch het tijdstip en de inhoud van de hieropvolgende regeling van rechtspleging voorspelbaar zijn, te meer daar thans gewag gemaakt wordt van de mogelijke betrokkenheid van nog een andere persoon;

2. Relevante rechtsgevolgen die voortspruiten uit de rechtspleging in zaken die aan de jury moeten worden onderworpen

Overwegende dat door het arrest van verwijzing van de kamer van inbeschuldigingstelling van 6 mei 1988 de zaak sindsdien onttrokken is aan de kamer van inbeschuldigingstelling en aanhangig werd gemaakt bij het hof van assisen, alwaar de procureur-generaal zijn vervolgingsrecht dient uit te oefenen, zoals voorgeschreven is bij artikel 271 van het Wetboek van Strafvordering; dat evenwel als «andere beschuldigingen» slechts bedoeld worden die beschuldigingen welke betrekking zouden hebben op feiten die los zouden staan of onafhankelijk zouden zijn van de feiten behandeld in het arrest van verwijzing of in de akte van beschuldiging (Jean Sasserath, *les Mises en Accusation – Les Nouvelles – Procédure Pénale – Tome II – Volume I*, nr. 316 en 318);

Overwegende dat, ingevolge de artikelen 301 en 303 van het Wetboek van Strafvordering, het voorbereidend onderzoek niet noodzakelijkerwijze beëindigd is door het arrest van verwijzing doch voortgezet kan worden tot de debatten;

Overwegende evenwel dat de bevoegdheid tot het verrichten van nieuwe onderzoeksdaden alsdan enkel toekomt aan de voorzitter van het hof van assisen, met mogelijke delegatie, doch niet aan het openbaar ministerie, dat evenwel het recht behoudt aanvullende nuttige inlichtingen in te winnen (Simon Sasserath, *La Cour d'Assises – Les Nouvelles – Procédure Pénale – Tome II – Volume I*, nrs. 96 tot 103);

Overwegende dat ook tijdens de debatten de voorzitter van het hof van assisen krachtens artikel 268 van het Wetboek van Strafvordering over een discretionaire bevoegdheid tot waarheidsvinding beschikt;

Overwegende dat uit de artikelen 246, 337 en 338 van het Wetboek van Strafvordering, gelezen in hun onderlinge samenhang, volgt dat het arrest van verwijzing geen definitief oordeel uitmaakt en het hof niet bindt in de mate dat het

wettelijk het recht bezit uitspraak te doen over alle omstandigheden van de verwezen misdaad, wanneer die uit de debatten zijn gebleken, zodat een heromschrijving van hetzelfde feit mogelijk is (Simon Sasserath, *o.c.*, nr. 1450; Cass., 10 februari 1941, *Pas.*, I, 34);

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 306 van het Wetboek van Strafvordering, de procureur-generaal het recht heeft om vóór de opening der debatten bij verzoekschrift aan de voorzitter van het hof van Assisen te vragen dat de zaak niet op de eerstvolgende zitting wordt gebracht, doch dat de termijn verlengd wordt;

Overwegende dat, hoewel de zaak ten laste van verzoeker en die ten laste van de derde betrekking hebben op een misdrijf dat tegelijkertijd door verscheidene personen te zamen zou zijn gepleegd, er ten deze geen sprake kan zijn van samenhang in de zin van artikel 226 van het Wetboek van Strafvordering omdat de ene zaak aanhangig is bij het vonnisgerecht en de andere nog het voorwerp uitmaakt van een vooronderzoek;

Overwegende dat, krachtens de artikelen 307 en 308 van het Wetboek van Strafvordering, als de akte(n) van beschuldiging zijn opgemaakt, samenvoeging en splitsing van zaken mogelijk is met als doel een goede rechtsbedeling;

Overwegende dat zich te dezen niet het geval voordoet van artikel 247 van het Wetboek van Strafvordering;

3. De argumentatie van verzoeker

Ten aanzien van het recht

Overwegende dat verzoeker bij conclusie zijn verzoek doet steunen op artikel 5.3 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en artikel 9.3 van het Internationaal Verdrag inzake de Burgerlijke en Politieke rechten, bij vergissing aangeduid als artikel 14.3e;

Overwegende dat het voormeld artikel 5.3 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens bepaalt: «Een ieder die (...) gevangen wordt gehouden, overeenkomstig lid 1 c van dit artikel, (...) heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid gesteld te worden»;

Overwegende dat dit artikel 5.3 een onafhankelijke eigen werkzaamheid heeft met als voorwerp het opleggen van de invrijheidstelling zodra de duur van de voorlopige hechtenis niet meer redelijk is; dat deze regel te onderscheiden is van de eveneens in acht te nemen regel van artikel 6.1 E.V.R.M. zodat de overschrijding of de naleving van de ene regel niet noodzakelijkerwijze hetzelfde gevolg teweegbrengt inzake de andere regel; dat zelfs vooropgesteld wordt dat de Commissie de mening zou zijn toegedaan dat de redelijke termijn van artikel 5.3 strenger zou zijn dan die van artikel 6.1; (An Jacobs, *Les droits de la défense et les Cours européennes*, blz. 278, Editions Jeune Barreau de Liège, 1985; Dominique Poncet, *La protection de l'accusé par la Convention européenne des droits de l'homme*, blz. 65, Librairie de l'Université, Genève, 1977);

Overwegende dat ook de nationale wet het voorschrift van een spoedige toegang tot het vonnisgerecht bevat;

dat het Gerechtelijk Wetboek streefde naar vereenvoudiging, doeltreffendheid en bespoediging, dat het dan ook logisch is dat wetswijzigingen omwille van de doeltreffendheid terzelfder tijd ook een bespoedigend effect hebben of het in elk geval niet prijsgeven;

dat in het vroegere artikel 251 van het Wetboek van Strafvordering, bepalend dat er om de drie maanden assisen gehouden wordt, als zodanig een waarborg voor een spoedige toegang tot het vonnisgerecht was ingebouwd ; dat dit artikel met ingang van 31 december 1968 ingevolge het K.B. van 2 juni 1968 werd opgeheven en vervangen werd door artikel 117 van het Gerechtelijk Wetboek, samen met andere wijzigingen, dit om redenen van vereenvoudiging, doeltreffendheid doch ook bespoediging (Raymond Screvens, «Réforme de la législation belge concernant la cour d'assises», *R.D.P.*, 1968-69, blz. 142 en volgende : Verslag van de Koninklijke Commissaris, *Pasinomie*, 1967, 834 en 835) ;

dat de draagwijdte van artikel 117 van het Gerechtelijk Wetboek dient te worden geïnterpreteerd in deze wetsgeschiedenis en in samenhang met het voorschrift van artikel 272 van het Wetboek van Strafvordering ;

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat, waar het begrip «redelijke termijn» niet abstract doch in het licht van de concrete gegevens van elke zaak dient te worden beoordeeld, verzoeker de volgende feiten aanvoert :

- dat hij in voorlopige hechtenis werd genomen op 21 februari 1987, dat het gerechtelijk vooronderzoek werd afgesloten op 4 maart 1988 en dat de regeling van de rechtspleging met verwijzing naar het hof van assisen geschiedde bij arrest van 6 mei 1988 ;

- dat het nog aan de gang zijnd gerechtelijk vooronderzoek ten laste van een derde, zij het een mededader of een medeplichtige, geen nieuw strafrechtelijk onderzoek te zijnen laste uitmaakt ;

- dat de uitoefening van het zwijgrecht hem niet verwezen mag worden ;

- dat de bezorgdheid voor een goede rechtsbedeling evenmin een reden kan zijn voor het overschrijden van de redelijke termijn van de voorlopige hechtenis ;

- dat de ernst van de ten laste gelegde feiten evenmin een verdere hechtenis kan verantwoorden ;

4. Argumentatie van het openbaar ministerie

Overwegende dat de argumentatie van het openbaar ministerie in zijn geschreven vordering hierop neerkomt :

- dat de openbare-veiligheidsgronden voor de voorlopige hechtenis nog steeds bestaan ;

- dat een nieuw gerechtelijk vooronderzoek ten gevolge van de revelatie van een derde noodzakelijk was ;

- dat dit nieuw gerechtelijk vooronderzoek te wijten is aan verzoeker die «ondanks een doorgevoerd en minutieus onderzoek, erin geslaagd is dit essentieel feit (van een mededader of medeplichtige) verborgen te houden en de speurders om de tuin te leiden» ;

- dat dit nieuw gerechtelijk vooronderzoek zonder onverantwoorde vertraging verloopt ;

5. Besluit

Overwegende dat vastgesteld wordt dat het openbaar ministerie niet expliciet aanvoert dat er een verantwoorde vertraging is ontstaan voor het verrichten van de voorbereidende handelingen van artikel 272 van het Wetboek van Strafvordering, hoewel er zich een delicaat probleem kan voordoen bij het opmaken van de akte van beschuldiging, wanneer tijdens de normale periode voor de opmaking ervan nieuwe gegevens worden ontdekt, zoals te dezen het geval is ;

Overwegende evenwel dat de draagwijdte van het voorschrift van artikel 271 van het Wetboek van Strafvordering voldoende soepelheid bevat om ten deze het gerezen probleem op te vangen, als vermeld onder 2 ;

Overwegende dat de handhaving van de voorlopige hechtenis dient te voldoen aan twee cumulatieve voorwaarden : de wettigheidsvoorwaarden van artikel 5 van de wet van 20 april 1874 en de voorwaarde van de redelijke termijn van artikel 5.3 E.V.R.M., die vooral betrekking heeft op de drie vereisten inzake het onderzoek, namelijk de noodzakelijkheid, het nog aan de gang zijn en de afwezigheid van enige onverantwoorde vertraging ; dat in dit verband ook verwezen wordt naar artikel 26 van de wet van 20 april 1874 ;

Overwegende dat het voortbestaan van de openbare-veiligheidsgronden niet de invrijheidstelling verhindert zodra vaststaat dat het onderzoek niet meer beantwoordt aan de voormelde vereisten en hierdoor de redelijke termijn voor de toegang tot het vonnisgerecht overschrijdt (Cass., 15 april 1981, *Pas.*, I, 923, met vordering van het openbaar ministerie onder litt. e, blz. 940 ; E. Krings, «Overwegingen bij de toepassing van de wet op de voorlopige hechtenis», *R.W.*, 1984-85, 585, nr. 23 met verwijzingen) ;

Overwegende dat het volstrekt verantwoord is dat het openbaar ministerie na de revelatie van een derde op 14 augustus 1988 een nieuw gerechtelijk vooronderzoek vorderde ten laste van een derde als mogelijke mededader of medeplichtige aan hetzelfde feit ; dat het eveneens verantwoord is dat verzoeker tijdens dit nieuw onderzoek ondervraagd, geconfronteerd en in de wedersamenstelling betrokken wordt ;

Overwegende dat, hoewel niet expliciet vermeld in de geschreven vordering, de achterliggende bedoeling ook zou kunnen zijn beide zaken samenhangend te krijgen en te doen samenvoegen met toepassing van artikel 307 van het Wetboek van Strafvordering met het oog op een goede rechtsbedeling ;

Overwegende evenwel dat samenvoeging wegens samenhang geen verplichting is doch enkel een faculteit en zelfs vermeden dient te worden in geval van onverantwoorde vertraging (Constant, *o.c.*, nr. 106 ; Sasserath, *o.c.*, nr. 106) ;

Overwegende dat de kern van het geschilpunt vervat ligt in de vraag of een op zichzelf verantwoord streven naar waarheidsvinding en een goede rechtsbedeling tevens verantwoordt dat de procureur-generaal de uitoefening van zijn vorderingsrecht van artikel 117 van het Gerechtelijk Wetboek en het verrichten van de voorbereidende handelingen van artikel 272 van het Wetboek van Strafvordering zo lang kan blijven uitstellen, zonder het recht van toegang binnen een redelijke termijn van de voorlopig gehechte tot het vonnisgerecht, alwaar zijn zaak reeds aanhangig is, in het gedrang te brengen ;

Overwegende dat het tot de algemene beginselen van de strafvordering behoort dat de handelingen en beslissingen verricht en genomen worden door de door de wet aangewezen bevoegde rechtsinstantie ;

Overwegende dat uit het geheel van de boven vermelde punten onder 2 blijkt dat het gerechtelijk vooronderzoek ten laste van beklaagde afgesloten was en dat zijn zaak aanhangig was bij het hof van assisen, dat de vereiste bevoegdheid en mogelijkheden heeft om alle aangewezen beslissingen te nemen voor de waarheidsvinding en een goede rechtsbedeling en de oplossing van het gestelde probleem ;

Overwegende dat in deze omstandigheden het nieuw gerechtelijk vooronderzoek ten laste van een mededader of medeplichtige niet noodzakelijk is voor de toegang van verzoeker tot het vonnisgerecht, zodat te dezen de redelijke termijn van het artikel 5.3 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens overschreden is door het verstrijken van 7,5 maand sinds het arrest van verwijzing op het tijdstip van de neerlegging van het verzoekschrift, hetgeen ondertussen reeds meer dan een jaar geworden is, en dit voor iemand die zich reeds in voorhechtenis bevindt sinds 21 februari 1987;

Overwegende bijgevolg dat de argumentatie van het openbaar ministerie betreffende het verantwoord verloop en de oorzaak van dit nieuw gerechtelijk vooronderzoek irrelevant geworden is, zodat niet meer beslist dient te worden over de weerslag van de uitoefening van het zwijgrecht of de misleiding door verzoeker tijdens het gerechtelijk vooronderzoek te zijnen opzichte, op de redelijke termijn van de voorhechtenis;

Overwegende dat verzoeker dan ook hangende het proces in vrijheid dient te worden gesteld;

...

ARBEIDSHOF TE GENT AFDELING BRUGGE

6e KAMER – 27 APRIL 1989

Voorzitter: de h. Verhofstadt, kamervoorzitter
Raadsheren in sociale zaken: de hh. Blontrock en Cottyn
Openbaar ministerie: de h. Kiekens, advocaat-generaal
Advocaat: mr. Staelens

Werkloosheid – Recht op uitkeringen – Controle – Gemeentelijk controlebureau – Openingsuren – Uren voor vrouwen – Controlekaart – Afstempeling

Onrechtmatig is de weigering de controlekaart af te stempelen van de vrouwelijke werkloze die zich op het gemeentelijk controlebureau aanmeldt tijdens de toegangsuren, doch buiten de toegangsuren voor vrouwen.

R.V.A. t/ P.

Het gemeentelijk reglement, dat verschillende stempeluren invoert voor vrouwelijke en mannelijke werklozen kan (...) ingegeven zijn door de bekommernis voor het vlot verloop van de stempelcontrole. Vraag is of het invoeren binnen de toegangsuren van strikte uren voor de stempelcontrole van mannen en van vrouwen overeenkomstig de wet is, in casu de artikelen 68, 69, 72 en 73 van het ministerieel besluit van 4 juni 1964, en of een vrouwelijke werkloze die zich meldt binnen de uren bepaald voor mannelijke werklozen, de afstempeling van haar controlekaart voor die dag kan geweigerd worden.

Artikel 68 bepaalt dat de werklozen zich moeten onderwerpen aan de controle georganiseerd door het gemeentebestuur. Artikel 69 bepaalt dat de controle eenmaal per dag wordt gehouden, alle dagen van de week, behalve op de zaterdagen, de zondagen en de wettelijke feestdagen, tussen 9 uur en 12 uur en tussen 14 uur en 16u30. Binnen deze uren

worden de uren bepaald voor de werklozen van een volle dag. Binnen deze grenzen worden ook de controle-uren van de werklozen van een halve dag bepaald.

Luidens artikel 72 mogen de beambten de kaarten niet stempelen van de werklozen die zich aanmelden buiten de controle-uren van het controlebureau en luidens artikel 73 moet de beambte die meent dat iemand zich ten onrechte op de controle aanmeldt, dit melden aan het gewestelijk bureau. Er is niet bepaald dat de afstempeling mag worden geweigerd.

...

Het gemeentebestuur te S. bepaalt in zijn reglement dat de controle-uren liggen tussen 10 uur en 10.45 uur, en dat de controle voor vrouwelijke werklozen geschiedt van 10 uur tot 10.30 uur en voor de mannelijke werklozen van 10.30 uur tot 10.45 uur. Op 3 april 1987 had geïntimeerde zich aangemeld om 10.40 uur, dus binnen de tijd bepaald voor de mannelijke werklozen, zodat haar de afstempeling werd geweigerd.

Welnu, dit is ten onrechte. Artikel 69 laat alleen een onderscheid toe tussen personeel in het algemeen en personeel van het hotelbedrijf en tussen werklozen van een volle dag en van een halve dag. Geenszins is bepaald dat onderscheid mag worden gemaakt tussen vrouwelijke en mannelijke werklozen. Ook heeft geïntimeerde het bepaalde van artikel 68 niet geschonden, aangezien ze zich op 3 april 1987 niet aan de controle heeft onttrokken. Bovendien mag de beambte alleen de afstempeling weigeren aan de werkloze die zich buiten de controle-uren aanmeldt, quod non. Daar geïntimeerde zich aanmeldde om 10.40 uur, is dit binnen de controle-uren bepaald door het reglement. Het onderscheid tussen vrouwelijke en mannelijke werklozen wat de stempelcontrole betreft, is een toevoeging aan de wet, namelijk aan artikel 69 van het ministerieel besluit van 4 juni 1964. Zelfs zo de beambte meent dat de werkloze zich ten onrechte aanmeldt, kan hij de afstempeling niet weigeren; hij kan dit enkel melden aan het Gewestelijk Bureau, met toepassing van artikel 73.

...

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

7e BIS KAMER – 11 JANUARI 1989

Voorzitter: de h. De Vries, Jordens en Mertens de Wilmars
Advocaten: mrs. Berneman en Van Kildonck

Huur – Herstelling van huurschade – Uitvoering in natura na teruggave

De uitvoering in natura van een verbintenis, te dezen de herstelling van huurschade, is niet meer mogelijk na de teruggave van het gehuurde goed door de huurder, omdat de uitvoering ervan moet geschieden vóór het einde van de huurovereenkomst. De huurder moet immers op dat ogenblik het goed teruggeven: heeft hij dit gedaan, dan is er geen keuzerecht meer betreffende de wijze van uitvoering.

G. en N. t/ W. en B.

Overwegende dat in bovengemeld vonnis het hoger beroep ontvankelijk werd verklaard evenals het incidenteel beroep doch alvorens ten gronde recht te doen architect Hug Francot aangesteld werd als deskundige betreffende de eventuele huurschade;

dat in het overwegend gedeelte echter eveneens reeds geantwoord werd op de argumenten van geïntimeerden die de onontvankelijkheid van de oorspronkelijke vordering poneerden, hetgeen terecht door de eerste rechter werd verworpen;

dat de tweede betwisting, namelijk over de uitvoering van de herstelwerkzaamheden door de huurder nog dient te worden beslist;

Overwegende dat appellanten stellen dat de eerste rechter ten onrechte geïntimeerden toegestaan heeft de herstelling van de huurschade zoals beschreven in de akte van vaststelling door dhr. W. Van Hassel zelf uit te voeren, terwijl geïntimeerden in hun incidenteel beroep stellen dat de eerste rechter ten onrechte dit verslag heeft aanvaard daar het eenzijdig is opgesteld;

Overwegende dat de overvloed aan rechtspraak aangehaald door geïntimeerden niet betwist wordt, doch ter zake niet dienend is eenvoudig omdat de gedwongen uitvoering in natura enkel de voorrang heeft wanneer deze uitvoering nog mogelijk is (*T.P.R.*, 1975, p. 734, nr. 131 door geïntimeerden zelf aangehaald); dat ter zake, de uitvoering in natura, niet meer mogelijk was en is omdat deze uitvoering van herstelling van huurschade door de huurder moet gebeuren vóór het einde van de huurovereenkomst, daar hij op dat ogenblik het goed moet teruggeven in de staat waarin hij het ontvangen heeft volgens de plaatsbeschrijving opgemaakt bij de aanvang van de huur;

dat, als het goed eenmaal teruggegeven is op het einde van de huur, het evident is dat de huurders geen keuze meer hebben: zij hebben hun keuze uitgevoerd door de teruggave van het goed;

...

MEDEDELINGEN

Symposium: de dienstverlening en de consument

Dit symposium wordt gehouden te Louvain-la-Neuve op 17 november 1989 met het volgende programma:

- 8.30u Onthaal van de deelnemers.
- 9.15u Welkomstwoord door de heer J. Van Compernelle, decaan van de rechtsfaculteit U.C.L.
Voorstelling van het symposium door de heren Th. Bourgoignie (U.C.L.) en S. Maucq.
- 9.45u De economische betekenis van de dienstensector. Evolutie van de tertiaire en quataire sector en de gevolgen voor de consument door de heer J. Pacolet (K.U.Leuven).
- 10.15u De afbakening van het domein van de dienstverleningscontracten. Algemene kenmerken en problemen, poging tot begripsomschrijving, wettelijk vacuum door de heer D. Philippe (U.C.L.).
- 11.15u De problemen in verband met de afsluitingsfase van het contract.
Informatie over prijs en voorwaarden van het contract,

promotiemethodes en diensten door de heer P. De Vroede (V.U.B.).

- 11.45u Discussie.
- 14.00u De problemen in verband met de uitvoeringsfase, tijdstip van de betaling, termijn van uitvoering, contractuele aansprakelijkheid door mevrouw Y. Merchiers (R.U.G.).
- 14.30u De buitencontractuele aansprakelijkheid van de dienstverlener door de heer J.L. Fagnart (U.L.B.).
- 15.00u Discussie.
- 15.45u De vrijheid van vestiging en de vrijheid van dienstverlening in de E.E.G. door de heer J. Stuyck (K.U.Leuven).
Vraagstukken van internationaal privaatrecht door de heer M. Fallon (U.C.L.).
- 16.30u Discussie
- 17.15u Synthese en perspectieven door de heer J. Laffineur (U.C.L.).
- 18.00u Receptie
Inlichtingen: Secretariaat, mevr. M. Gerard, Centre de droit de la consommation, Rue des Wallons 70, 1348 Louvain-la-Neuve (tel. 010/47.20.21; fax: 010/47.29.99).

Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht – Jaarvergadering 1989

Op zaterdag 11 november a.s. vindt de jaarlijkse Algemene Leidenvergadering plaats van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht. Besproken zullen worden preadviezen van Mr E.W. Vierdag en Mr G.W. Maas Geesteranus over "Spanningen tussen recht en praktijk in het verdragenrecht".

De vergadering vindt plaats in de Senaatszaal van de Rijksuniversiteit te Utrecht, Academiegebouw, Domplein 29. Na het huiselijk gedeelte, vanaf omstreeks 11.00 uur, is de vergadering ook voor niet-leden toegankelijk. Opgave voor deelname bij de secretaris, Postbus 30461, 2500 GL 's Gravenhage (tel. 070-420345). De preadviezen zijn vanaf begin oktober voor niet-leden verkrijgbaar bij Libresso B.V., Postbus 23, 7400 GA Deventer (tel. 05700-33155).

Seminarie: juridische facetten van toeleveringscontracten

De v.z.w. Toelevering Limburg en Antwerpse Kempen organiseert samen met de redacties van het Limburgs en Turnhouts Rechtsleven op 20 oktober 1989 om 10u30 in de Abdijhoeve Kelchterhoef, Houthalen, een seminarie over "Juridische facetten van toeleveringscontracten". Het seminarie wordt voorgezeten door prof. J.L. Duplat, voorzitter van de Bankcommissie.

Inlichtingen: de heer J. Stalmans, Toelevering Limburg en Antwerpse Kempen v.z.w., Jaarbeurslaan 6, 3600 Genk (tel. 011/35.43.04).

Belgische Vereniging van vrouwelijke juristen

Op woensdag 18 oktober 1989 te 17u30 wordt in de lokalen van de Universitaire Stichting, Egmontstraat 11, Brussel, een voordracht gehouden door mevrouw Leona Detiège, staatssecretaris voor Pensioenen, over: "Harmonisatie van de pensioenregelingen voor mannen en vrouwen".

Colloquium over Harmonisering van het vennootschapsrecht in Europa

Er wordt aan herinnerd dat het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel in samenwerking met de werkgroep vennootschappen van de Union Internationale des Avocats, op 2 november 1989 een colloquium houdt over "Harmonisering van het vennootschapsrecht in Europa".

Het programma van dit colloquium werd bekendgemaakt in de lopende jaargang, p. 63.